

EKONOMİK RAPOR

2 0 2 4

ANTALYA TİCARET BORSASI

Cumhuriyet Caddesi Borsa İşhanı Kat 2

P.K. 101 07040 Antalya /TÜRKİYE

Tel: 0 242 244 26 70, 241 11 25, 241 28 28

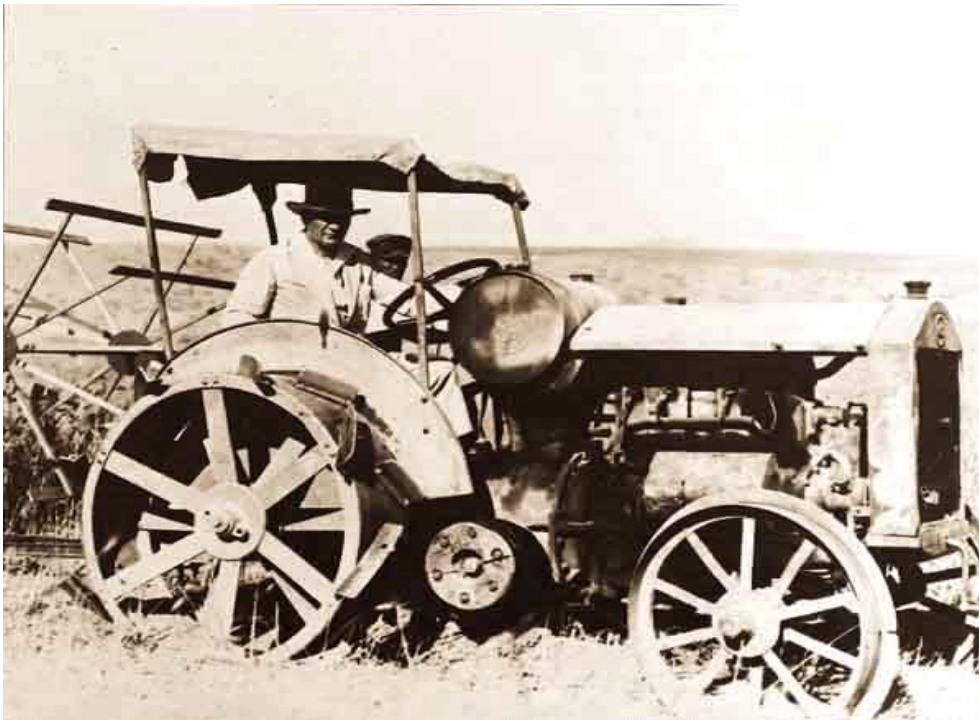
Faks: 0 242 241 11 58

<http://www.antalyaborsa.org.tr> antalyatb@tobb.org.tr

**TÜCCAR, MİLLETİN EMEĞİNİ VE ÜRETİMİNİ KIYMETLENDİRMEK İÇİN
ELİNE VE ZEKÂSINA, EMNİYET EDİLEN VE
BU EMNİYETE LİYÂKAT GÖSTERMESİ GEREKEN ADAMDIR.**

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

www.antalyaborsa.org.tr • antalyatb@tobb.org.tr

S u n u ş

104. Yaşını kutladığımız borsamıza üye olmaktan ve yönetiminde bulunmaktan gurur duyarken hizmet etme fırsatının bize verilmesinden dolayı da mutluluk duyduğumuzu belirtmek isteriz. Böylesi tarihi derinliğe ve birikime sahip bir kurumun yönetim ve insan kaynağı ekibinde olmak hepimiz için kıvanç vericidir.

Ülkemiz ekonomisi zor zamanlardan geçmiştir. 2024 yılında da belirli yapısal ve konjonktürel zorluklar içerisinde bulunmaktadır. Ekonominin küçülme zamanlarında kurtarıcı konumunda olan tarım sektörümüz, büyüme ya da genişleme dönemlerinde ise potansiyeline ve hayati önemine uygun büyüme performansı gösterememiştir. Dolayısıyla genel ekonomi içerisindeki payı sürekli olarak düşüş göstermiştir. Mesela ekonomimiz son 18 çeyrektir aralıksız büyüme gösterip bu dönemde ortalama %6.5 büyümüşken tarım sektörümüz aynı dönemde 6 kez küçülmüş ve ortalama %1 büyüme gösterebilmiştir.

Tarımsal üretim ve ticaretin hayati öneminin tüm dünyadaki farkındalığı son derece artmışken ülkemizdeki farkındalığın henüz layıkıyla gerçekleşmediğini söylemek mümkündür. Halbuki stratejik sektör olmanın gerekleri gerçekten yerine getirilmiş olsaydı, tarım sektörü bir bütün olarak büyüyen ekonomiden hak ettiği payı alma şansına sahip olabilirdi.

Ekonominin zor zamanlarında yaptığı olumlu katkının çok daha fazlasını istihdamda yapan tarım sektörünün stratejik sektör olma gerçeğinin yanı sıra ülkemiz için tam bir beka sektörü olduğu görülmüştür.

Antalya, ülkemiz katma değerli tarımsal üretiminde ve ihracatında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Ülkemiz tarımsal topraklarının yaklaşık %1.5’u civarında bir alanına sahip olmamıza rağmen bitkisel üretim değerinin %6.5’ine yakın bir payı gerçekleştirmekteyiz. Aynı zamanda örtüaltı üretimin merkezi olma konumundayız. Meyvecilikte de önemli bir yere sahibiz. Özellikle narenciye, nar, muz, avokado ve benzeri iklim avantajlı ürünlerde ciddi bir kapasiteye sahip bulunmaktayız. Amacımız, bu kapasitemizi daha da geliştirmektir. Bu uğurda emek veren tüm paydaşlarımıza teşekkür ederim.

Ali ÇANDIR

Yönetim Kurulu Başkanı

ANTALYA TİCARET BORSASI YÖNETİM KURULU

Başkan : Ali ÇANDIR

Başkan Yardımcısı : Halil BÜLBÜL

Sayman Üye : Cüneyt DOĞAN

Üye : Ragıp GÖK

Üye : Hüseyin SİMAV

ANTALYA TİCARET BORSASI MECLİSİ

Başkan : Erdoğan EKİNCİ
Başkan Yardımcısı : Abdullah İNAN
Başkan Yardımcısı : Murat KÖSEOĞLU
Katip Üye : Veli KARASU

Üye : Ali ÇANDIR
Üye : Halil BÜLBÜL
Üye : Cüneyt DOĞAN
Üye : Ragıp GÖK
Üye : Hüseyin SİMAV
Üye : Ahmet YILMAZ
Üye : Nuri BÜYÜKSELÇUK
Üye : Kadir SARICALAR
Üye : Sedat EKİCİ
Üye : Ata SÖNMEZ
Üye : Mert SÖNMEZ
Üye : Adnan İNGEÇ
Üye : Tuncay ÖZDEN
Üye : Selçuk ÇELEBİ
Üye : Hakkı Ergin CİVAN

ANTALYA TİCARET BORSASI MESLEK KOMİTELERİ

1. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Yusuf SARICALAR
Başkan Vekili	Ali GÖK
Üye	Murat KÖSEOĞLU
Üye	Nuri BÜYÜKSELÇUK
Üye	Ahmet YILMAZ
Üye	Orhan KARASU
Üye	Ahmet İnce

2. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Gökhan REÇBER
Başkan Vekili	Kazım AYDOĞAN
Üye	Veli KARASU
Üye	Kadir SARICALAR
Üye	Abdullah SAYIN

3. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Fevzi ATŞAN
Başkan Vekili	Fatih EKİNCİ
Üye	Erdoğan EKİNCİ
Üye	Cüneyt DOĞAN
Üye	Sedat EKİCİ
Üye	Erhan BÜYÜKKASAP
Üye	Mustafa ÇETİN

4. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Yaşar KOCAOĞLU
Başkan Vekili	Zafer TAN
Üye	Halil BÜLBÜL
Üye	Hüseyin SİMAV
Üye	Ragıp GÖK
Üye	İrfan AKBAŞ
Üye	Ufuk İNGEÇ

5. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Ufuk İNGEÇ
Başkan Vekili	Mert SÖNMEZ
Üye	Ata SÖNMEZ
Üye	Adnan İNGEÇ
Üye	Ömer ÖZDEMİR
Üye	Aydın CENGİZ
Üye	Sedat BAŞAR

6. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Ertan ALTUNDAĞ
Başkan Vekili	Mehmet BULGAN
Üye	Ali ÇANDIR
Üye	Tuncay ÖZDEN
Üye	Selçuk ÇELEBİ
Üye	Ömer OSMAN
Üye	Mert YEĞİNALTAY

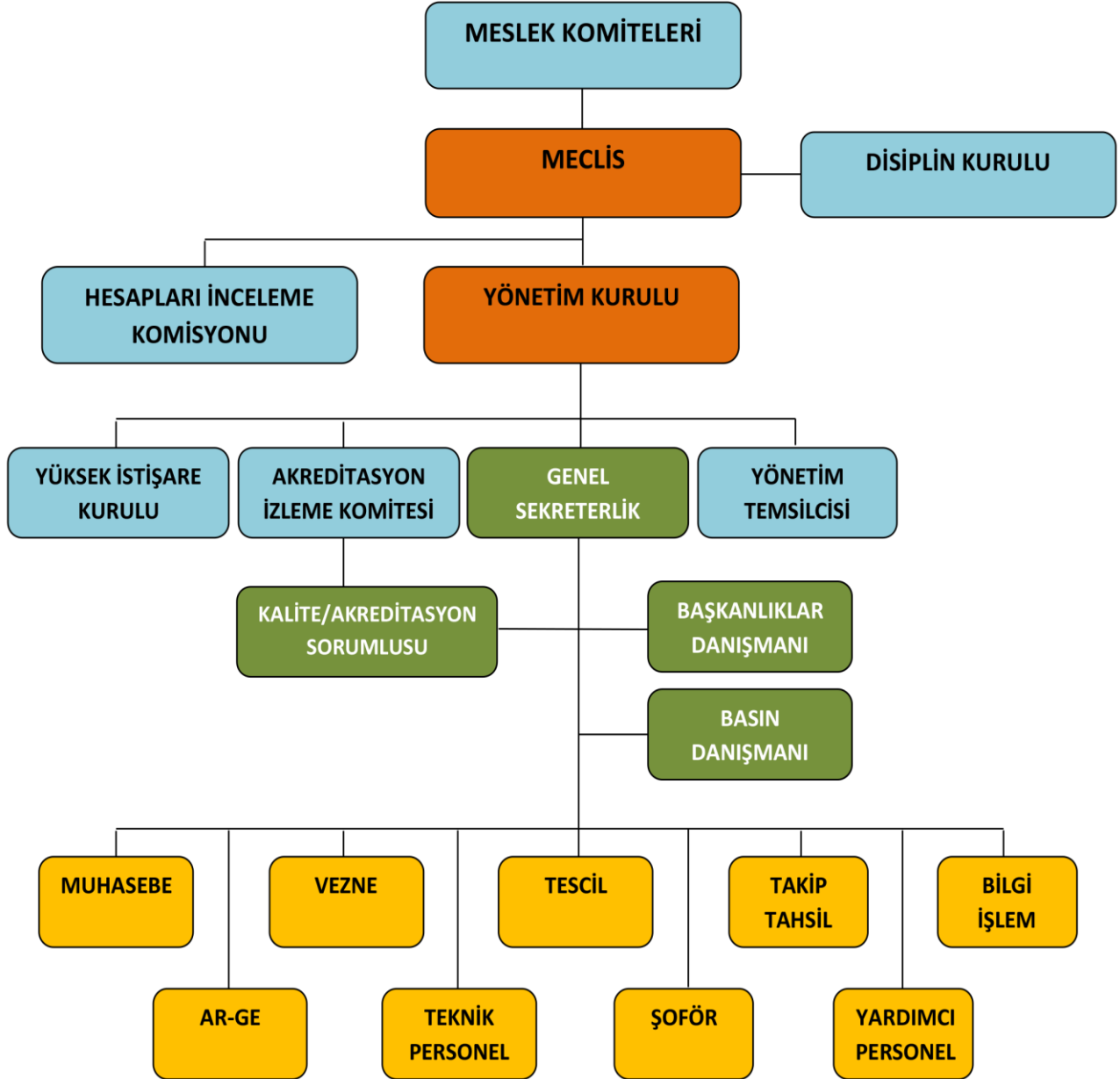
7. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Necmi ALPAGOT
Başkan Vekili	Şaban ACAR
Üye	Hakkı Ergin CİVAN
Üye	Abdullah İNAN
Üye	Arif İZMİR

DİSİPLİN KURULU

Başkan	Burak GÖNEN
Üye	Nurettin BABAOĞLU
Üye	Nuri CENGİZ
Üye	Derviş KAYMAZ
Üye	Mustafa FETTAHOĞLU
Üye	Hakan Tayfun AYDIN

ATB ORGANİZASYON ŞEMASI

İÇİNDEKİLER

Sunuş	4
Giriş	10
1. Küresel Ekonomide Görünüm ve Eğilimler	12
2. Türkiye Ekonomisinde Görünüm ve Eğilimler	23
3. Antalya Ekonomisi, Tarımsal Üretimi ve Ticareti	37
4. Antalya Ticaret Borsası	57
4.1. Kuruluş ve Tarihçe	57
4.2. Mali Yapı ve Üye Sayısı	57
4.3. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet	58
4.4. Yayın Faaliyetleri	58
4.5. Borsa Tescilleri	59
4.6. Borsa Kotasyonuna Dahil Maddeler	59
4.7. Borsanın İşlem Hacmi	61
4.8. 2023 Yılı Ana Faaliyetleri	62
5. 2024 Yılı Hedefleri ve Planları	63
6.Sonuç ve Değerlendirme	64

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 10 / 64

Giriş

2024 yılı; ekonomik performans bakımından çeyrek büyümeler belirli bir durağanlıkla geçmiştir. 2024 yılını gsyh (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) büyümesi olarak %3.3 ile tamamladık. Potansiyel büyüme değerimizden düşük bir büyüme olmasına rağmen çeyrek dönemler itibariyle baktığımızda sırasıyla %5.3, %2.3, %2.8 ve %3.2 gibi, birinci çeyrek hariç, birbirine yakın büyümeler göstermiştir.

Türkiye ekonomisi 2024 yılında toplam gsyh değeri ise 1.323 trilyon USD olmuştur.

Tarım sektöründeki durum, gsyh performansında daha iyi olmuştur. 2024 yılını %5.1 büyüme ile tamamlayan tarım sektörü için çeyrek dönemler itibariyle sırasıyla % 8.3, % 5.2, %3.3 ve %7.9 büyümeler ilan edilmiştir. Yıllık toplam değer ise 68 milyar USD'yi aşmıştır.

Antalya ekonomisi ve tarım sektörü, 2024 yılında Türkiye ekonomisi ve tarım sektörü ile uyumlu bir performans göstermiştir. Tarımın başkenti olarak bilinen Antalya'mızın ülkemiz tarımı kadar bir performans göstermiş olması esasen sektörümüz için ve ülke tarımı için iyi bir gösterge değildir. Çünkü lokomotif olma özelliği dolayısıyla daha yüksek bir performans göstermeliydi.

2020-2022 döneminde ülkemizde yaşanan ayırıcı özellik, negatif reel faizle verilen kredilerdeki devasa artıştır. Öyle ki uzun yıl ortalaması %15 civarında olan kredi büyümesi 2020 ve 2021 yıllarında %50'yi aşmış özellikle tüketici tarafını oluşturan konut ve araç kredileri %100 civarında bir kredi büyümesine sahne olmuştur. Böylesi devasa kredi büyümesi, söz konusu dönemde ciddi ekonomik büyümeleri körüklemiştir. Ancak bu parasal genişlemenin tarım sektörüne yansımaları olumlu yönde olmamıştır.

Tarım sektörümüz, genel olarak bir dönem iyi büyümeye karşılık ertesi dönem daha kötü bir performans gösterme karakteristiğine sahiptir. Nitekim 2020 yılında gsyh'nın %1.7 büyümesine karşılık tarım sektörü %5 civarında büyümüştür. 2021 yılında ise gsyh'nın %12'ye yakın büyümesine karşılık tarım sektörümüz % -3 civarında daralmıştır. 2022 yılında ise gsyh %5.6 büyürken tarım sektörü %0.3 civarında büyüebilmiştir. 2023 yılındaki durum da benzer bir eğilimle genel ekonomi %5.1 büyürken tarım sektörü ise % 0.17 büyüebilmiştir.

2024 yılında ise %3.3 büyüyen gsyh'ya karşılık %5.1 büyüyen bir tarım sektörü söz konusu olmuştur. Yani tarım sektörü genel ekonominin üzerinde bir performans göstermiştir. Esasen bu eğilimin istikrarlı ve sürdürülebilir bir yapıda büyümeye dönüştürülmesi gereklidir. Bu yapı, hem ülkemiz tarımı için hem de kentimiz tarımı için geçerli hale getirilmelidir. Zira tarımsal faaliyetler başta kırsal kesim olmak üzere tüm insanlarımıza doğrudan etki etmektedir.

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 11 / 64

Tarımsal faaliyetlerdeki dalgalanmalar, kent-kırsal kesim insanlarımıza doğrudan şok edici etkiler yaratmaktadır. Söz konusu dalgalanmalar aynı zamanda tarımsal faaliyetlerle uğraşanları da bu faaliyetlerden uzaklaştırmaktadır. Yani ikili ve geniş kapsamlı olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Tarım sektörünün tüm olumsuzlara ve zorluklara rağmen kent ekonomisi içine nüfuz etme ve yayılma gücü hala etkisini göstermektedir. Yani kentimizde tarımsal üretim ve ticaret iyi ise hem kent ekonomisi hem de kent istihdamı toplam olarak yükselmektedir.

Ekonomik büyüme eğilimini sürdürülebilir hale getirme çabalarının özellikle tarımsal ve ticari hayata sayısal yansımaları; bu raporun temel konusunu oluşturmaktadır.

İlk bölümde, yukarıda sözü edilen yaklaşımla bir tümden gelim uygulaması ve değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde IMF,OECD, WTO ve WB gibi uluslararası, TÜİK, DPT, DTM ve HM gibi ulusal kurumların verilerinden ve araştırma raporlarından yararlanılmıştır.

İkinci bölüm Türk ekonomisindeki 2024 yılı görünümünü ve bir zaman serisi biçiminde eğilimlerini kapsamaktadır. Bu kapsamdaki ikincil veriler ve araştırmalar temel alınmıştır.

Üçüncü bölümde, tarımsal yapı ve ticaretteki veriler ve araştırmalar değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Antalya'nın tarımsal yapısı ve ticareti; uluslararası, ulusal ve bölgesel karşılaştırmalarla değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, Antalya Ticaret Borsası'nın kurumsal ve operasyonel faaliyetlerinin 2024 yılı görünümü değerlendirilmiştir.

Raporun son bölümü olan altıncı bölümü ise 2025 yılı hedeflerine ayrılmıştır.

1. Küresel Ekonomide Görünüm ve Eğilimler:

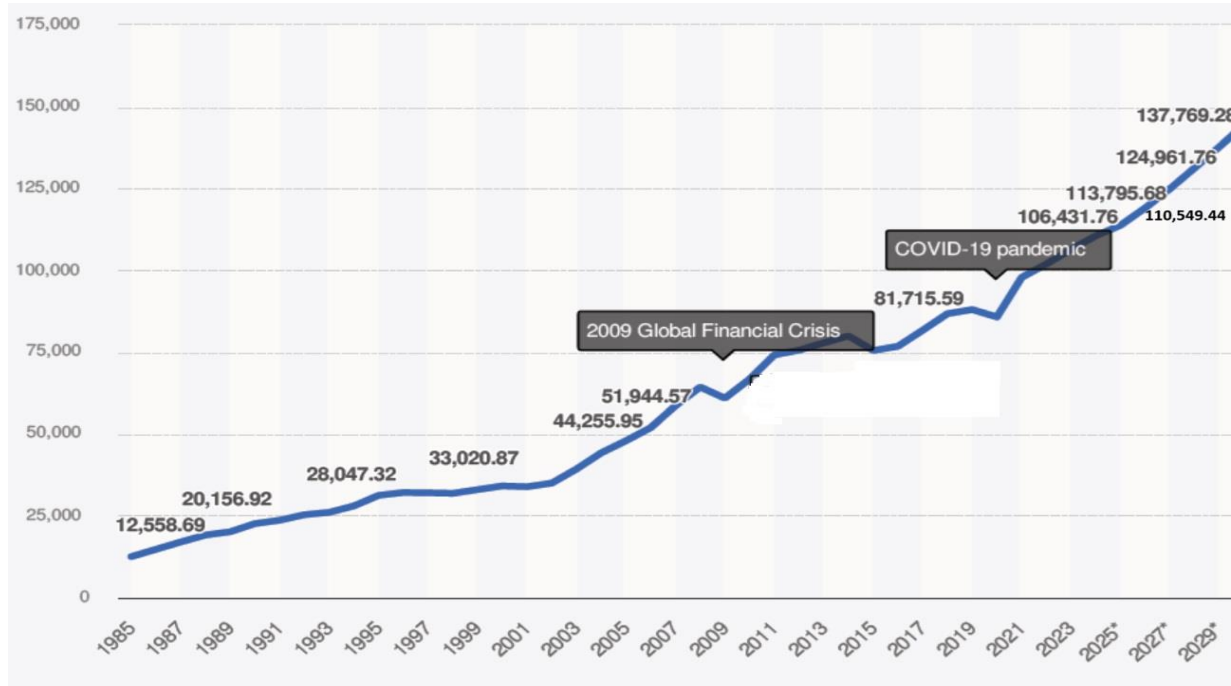
2024 yılında küresel ekonomi, gsyh ve ticaret hacmi bakımlarından önceki yıla göre benzer bir büyüme göstermiştir. Ancak küresel gsyh büyümesinin ticaret hacmindeki büyümeye olan duyarlılığı giderek azalmaktadır. 2022 yılındaki %63'lük dünya ticareti, gsyh oranı 2024 yılında %57'ye gerilemiştir. Yani giderek içe kapalı büyüme, küresel ticarete dayalı büyümeden daha öne çıkmaktadır.

2024 yılı, küresel açıdan %6 civarındaki ortalama enflasyonun düşürülebilmesi için ortalama %6.75 gibi yüksek faiz oranı ile geçmiştir. Türkiye enflasyon ve faiz oranlarının bu oranlarla karşılaştırılması, en az 7 kat yükseklik dolayısıyla, gereksiz kalmıştır.

Uzun dönem geçmiş yıllar ortalamasıyla karşılaştırdığımızda 2024 yılındaki %3.3'lük gsyh ve %2.8'lik ticaret hacmi büyümeleri, ortalama altı performans olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2023 yılı gibi 2024 yılında da dünyada üretim ve ticarete zayıf bir seyir söz konusu olmuştur.

Küresel ekonomik büyümenin genel göstergesi olan dünya gsyh rakamları, uzun dönem geçmiş veri seti ile 1985-2024 dönemi gerçekleşen ve 2025-2029 dönemi tahminleri Şekil-1.1'de verilmiştir.

Şekil-1.1. Dünya GSYH Büyüme Serisi. (milyar USD)

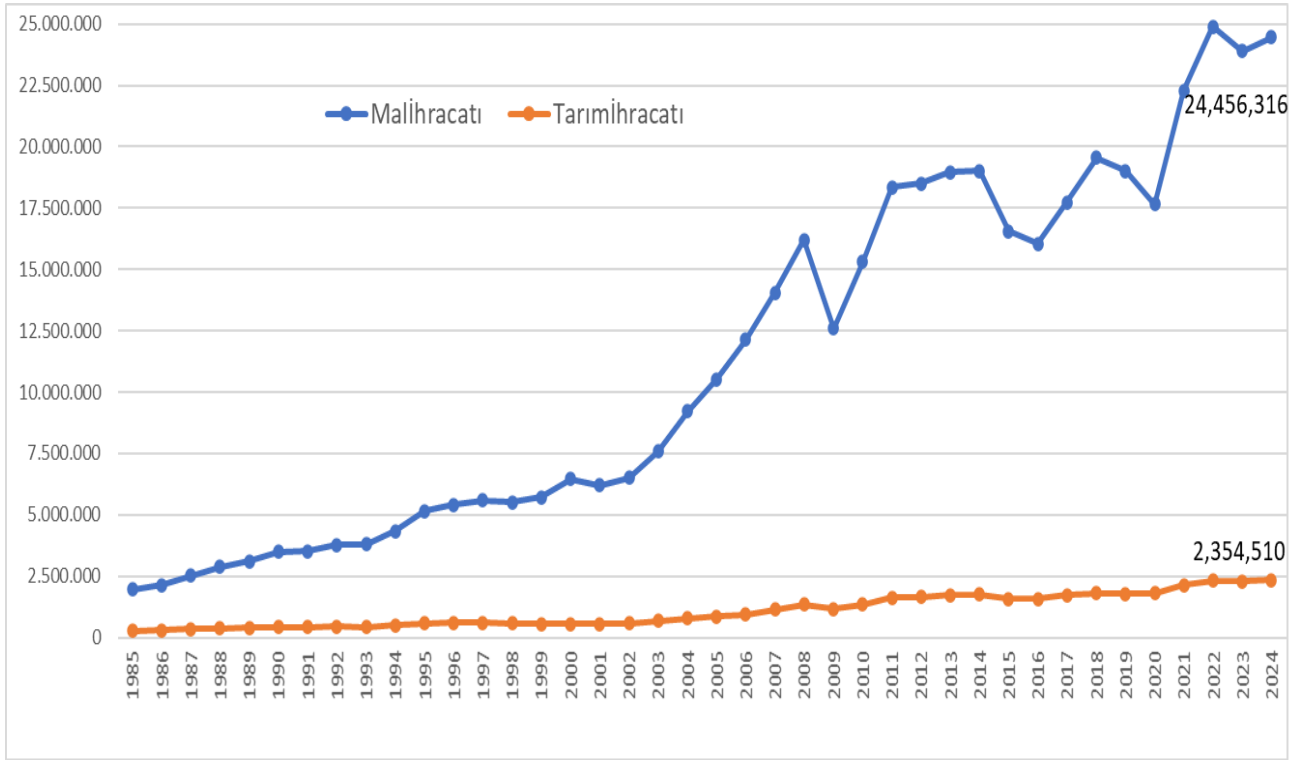

Şekil-1'deki 2024 yılı dünya gsyh değeri, 110 trilyon 549 milyar USD olmuştur. Yani 2023 yılına göre yaklaşık 4 trilyon USD'lik bir artış söz konusu olmuştur.

2024 yılında dünya mal ihracatı artış gösterirken özellikle tarım ürünleri ihracatı benzer bir artışı gösterememiştir. Tarım ürünlerindeki korumacı tedbirler bu yıl da geçerliliğini korumuştur. Özellikle savaşlar ve iklim değişikliği engelleri, tarım ürünleri ticaretindeki ivmeyi geriletmiştir.

Şekil-1.2’de uzun dönem geçmiş yıllar veri seti ile 1985-2024 dönemi küresel mal ve tarım ürünleri ihracatı değerleri verilmiştir. 1985 yılında yaklaşık 2 trilyon USD’lik mal ihracatı 2024 yılında 25 trilyon USD’ye yaklaşmıştır. Tarım ürünleri ihracatında ise 2002 yılına kadar yatay bir seyir izleyen trend, 2020 yılına kadar hızlı bir artış eğilimine girmiş, özellikle 2020 salgınından itibaren ciddi bir yatay seyre dönüşmüştür.

Şekil-1.2. Küresel Mal ve Tarım Ürünü İhracatı (milyon usd)

Küresel ticaret hacmindeki toplam büyüme ise Şekil-1.3’te 2001-2024 dönemi itibariyle verilmiştir. 2022 yılından itibaren ticaret hacmindeki ivme kaybı, bu şekilde de açıkça görülmektedir. 2010 yılındaki rekor artıştan sonra yıllar itibariyle artış hızının sıfıra yaklaşması ve nihayet 2020 yılındaki salgınla daralan (küçülen) bir ticaret seyri olması dikkat çekicidir. Çünkü 2021 yılındaki ikinci rekor artıştan sonra 2023 yılında yine daralan yani küçülen bir seyir söz konusu olmuştur.

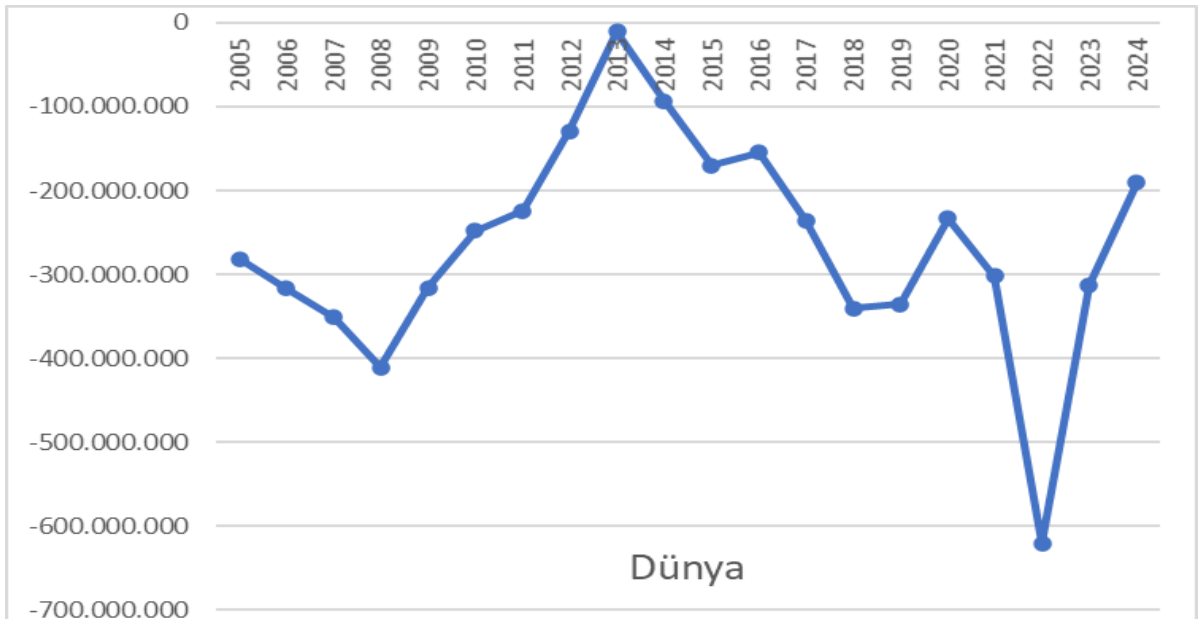
Şekil-1.3. Küresel Ticaret Hacmi Büyümesi (Yıllık, %)

Kaynak: CPB World Trade Monitor

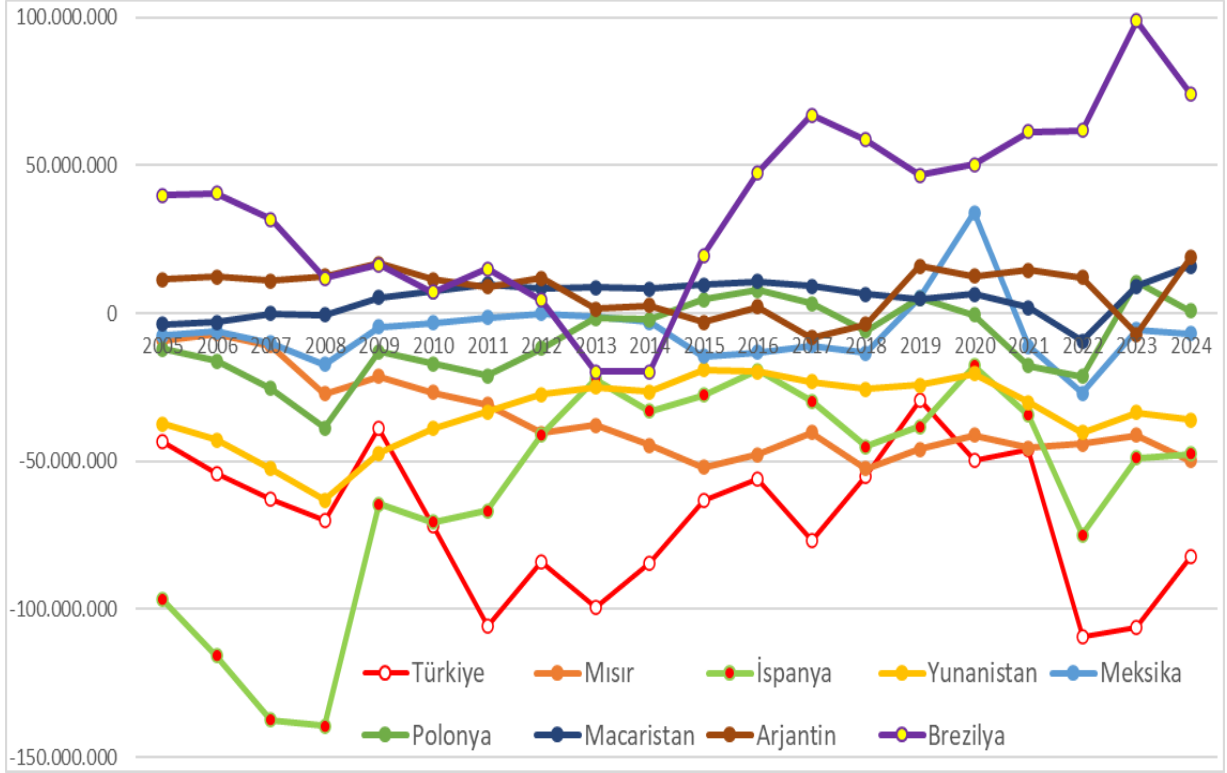
Küresel ihracat ağırlıklı bu gösterimlerin küresel dış ticaret dengesi ile pekiştirilmesi faydalı olacaktır. Şekil-1.4'te 2005-2024 dönemi itibariyle küresel dış ticaret dengesi değerleri USD cinsinden verilmiştir. Bu gösterimde 2013 yılı sıfır civarında dış ticaret açığı ve 2022 yılında 600 milyar USD'yi aşan dış ticaret açığı dikkat çekici olmuştur. 2024 yılında ise hızla azalan ve 200 milyar USD civarında olan bir açık söz konusu olmuştur.

Şekil-1.4. Küresel Dış Ticaret Dengesi (bin USD)

Küresel dış ticaret dengesi genellikle açık üzerine kurulmuş durumdayken seçilmiş ülkelerin dış ticaret dengesi ise Şekil-1.5'te verilmiştir.

Şekil-1.5. Dış Ticaret Dengesi (1000 USD)

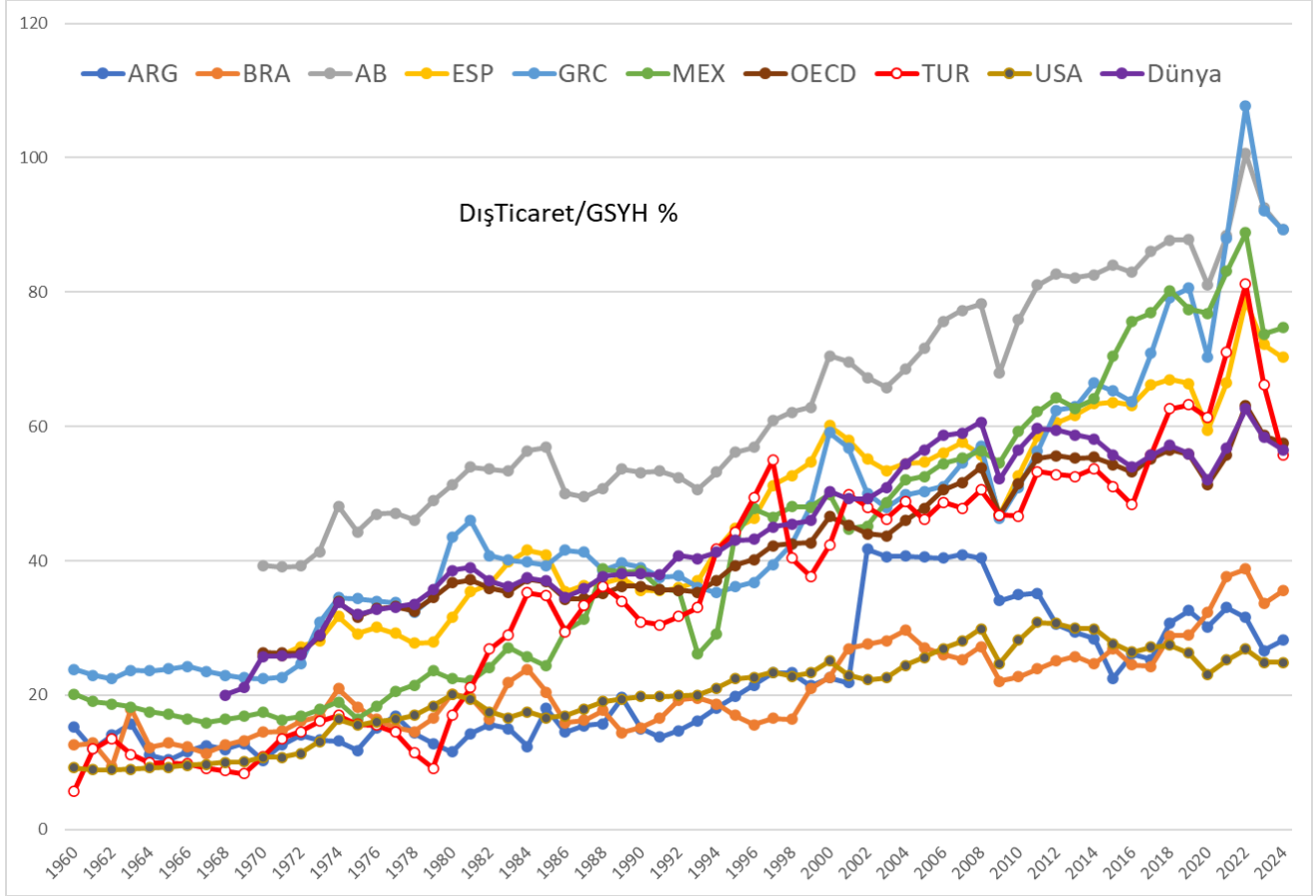

Şekil-1.5'teki eğilimler 2005-2024 dönemi için genel olarak değerlendirildiğinde dikkat çekici bazı konular öne çıkmaktadır. Örneğin söz konusu dönemde rekor açıklar veren İspanya 2010 yılından sonra durumu düzeltmiş ve Türkiye'yi en yüksek dış ticaret açığı veren ülke konumunda bırakmıştır. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi, 2010 yılından itibaren sürekli olarak en yüksek dış ticaret açığı veren konumda olmuştur. Diğer taraftan Brezilya ekonomisi, söz konusu dönemde açık ara dış ticaret fazlası veren bir performans göstermiştir.

Arjantin, Meksika, Polonya ve Macaristan gibi ülkeler ise bu dönemde dış ticaret dengesini sıfır düzeyine yakın bir konumda tutmayı başarmışlardır.

Dış ticaretin gsyh'ya oranı, dünyanın ve ülkelerin dışa açıklık göstergesi olarak görülebilir. Böylece ekonomilerin büyüklüğü ile dış ticaret büyüklüğü arasındaki oransal ilişki nispi olarak daha açık görülebilir. Şekil-1.6'da dünya ve bazı seçili ülkelerin dış ticaret ve gsyh oranı eğilimleri 1960-2024 dönemi için verilmiştir.

Şekil-1.6. 1960 - 2024 Döneminde Dış Ticaret / GSYH Oranı (%)

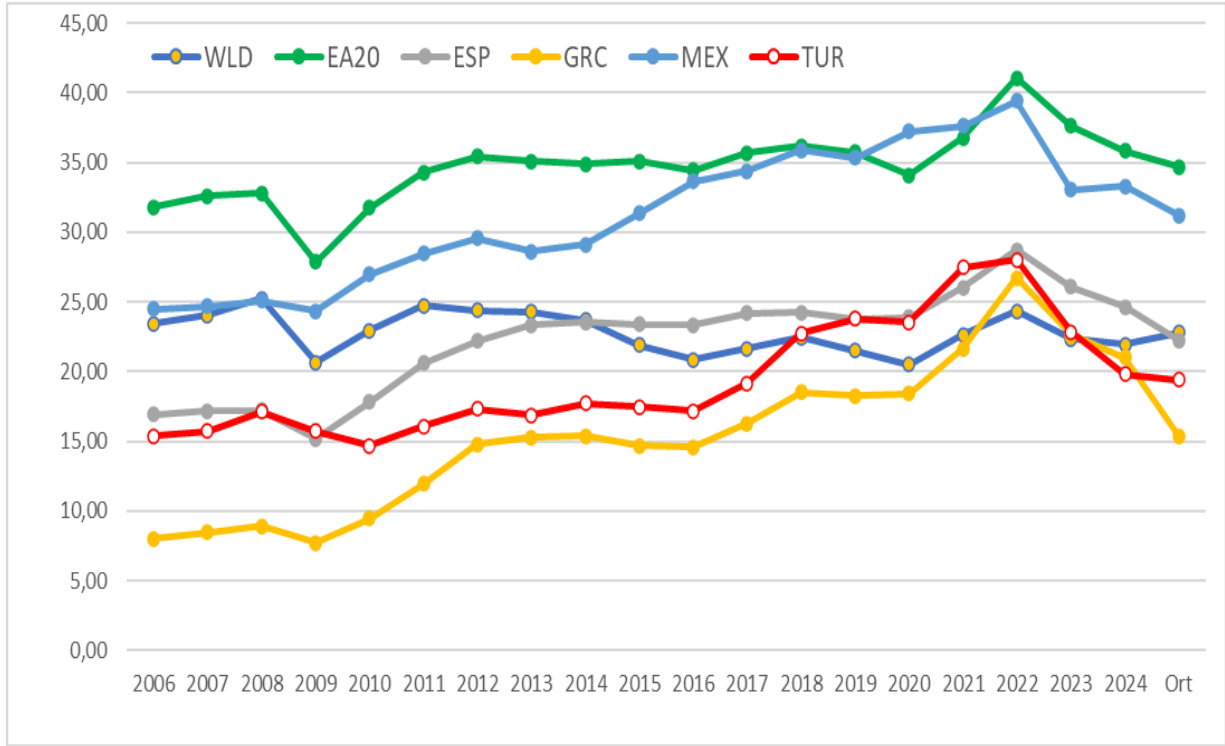

KAYNAK: World Bank, 2025 ve yazarın hesaplamaları.

Son 65 yıldaki değişimleri gösteren Şekil-1.6'da dünyanın %20'den başlayan oranı 2024 yılında %60'a yaklaşmıştır. Türkiye ise %10'un altında başlayan oranını dünya ortalamasına yaklaştırmıştır. Burada AB (Avrupa Birliği) oranı eğilimi, hem en yüksekten başlamış hem de %90 gibi rekor oranı ile dikkat çekicidir. AB açısından önemli olan bir diğer konu da bu rekor oranın dış ticaret fazlası olarak gerçekleşmiş olmasıdır. Bizim gibi ülkeler ise rekor dış ticaret açığı ile söz konusu oranları gerçekleştirmişlerdir.

Dış ticaretin gsyh'ya oranı dışa açıklığın bir göstergesi olarak görülürken bu oranın sağlıklı dışa açıklık boyutunu görmek bakımından bir gösterge de mal ihracatının gsyh'ya oranıdır. Buna göre dünya (WLD), 20 ükeli Avrupa bölgesi (EA20), İspanya (ESP), Yunanistan (GRC), Meksika (MEX) ve Türkiye (TUR) ekonomilerinden oluşan mal ihracatı/gysh oranı eğilimleri Şekil-1.7'de verilmiştir.

Şekil-1.7. Seçilmiş Ekonomiler için Mal İhracatı/GSYH Oranı Eğilimleri.

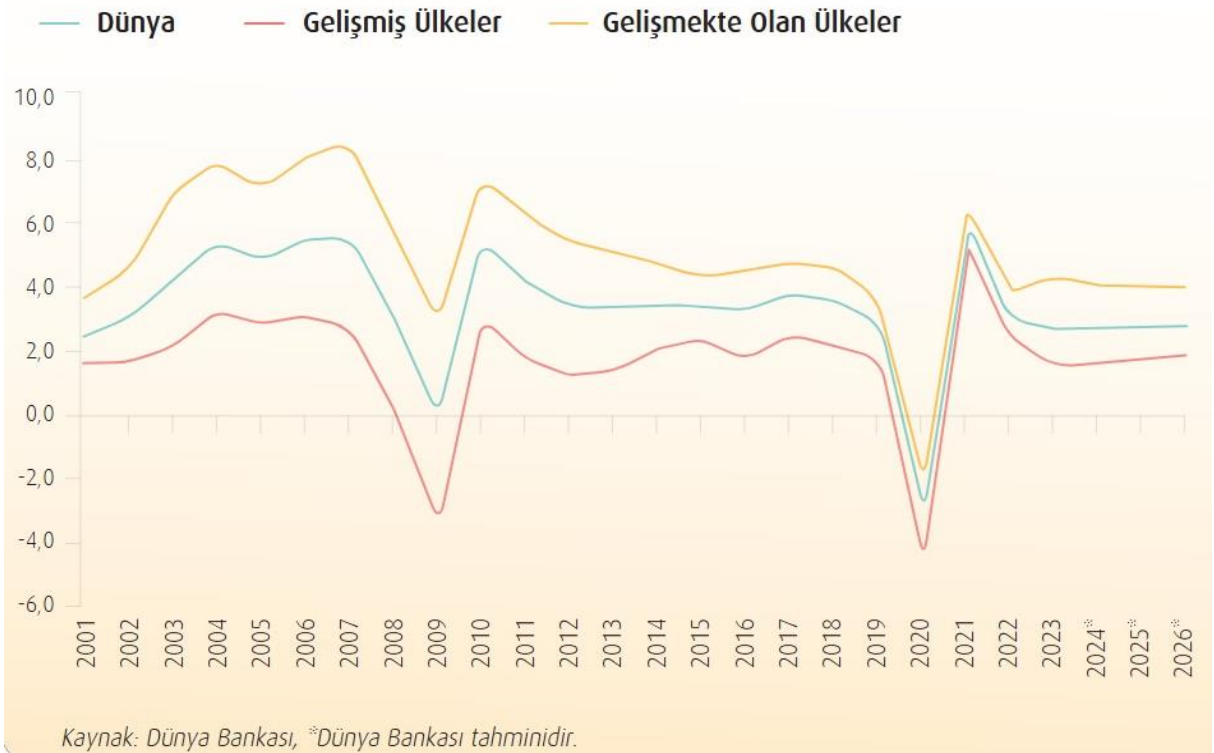
Şekil-1.7’deki eğilimler incelendiğinde 2008, 2012, 2021 ve 2022 yıllarında, Türkiye’de dahil olmak üzere, genel olarak mal ihracatının gsyh’ya oranı yükselmiştir. Ancak burada ivme boyutunun yüksekliği itibariyle Yunanistan ve Meksika dikkat çekici olmuştur. Türkiye ise %15 civarındaki 2006 yılı oranını 2024 yılında %20’nin altında gerçekleştirmiş ve bu oranla dünya ortalamasının gerisinde kalmıştır. Yani Türkiye’nin dış ticaret / gsyh oranı ciddi artış (%50+) göstermişken mal ihracatı / gsyh oranı benzer artışı (%20-) gösterememiştir.

Sürekli dış ticaret açığı vererek gsyh oranını artıran ülkelerin ekonomik büyümelerinin de dikkate alınması önemlidir. Beklenti odur ki en az dünya ortalamasının üzerinde bir büyümeyi başarmaları gerektirir. Tabii daha sonra da içinde bulundukları ekonomik grubun ortalama büyümesinin üzerinde büyümüş olmaları beklenmelidir. Böylece sürekli dış ticaret açığı vererek gsyh oranını yükseltmenin katma değeri yükseltme politikasının bir sonucu olduğu değerlendirilebilir.

Dünya ekonomisinin gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin uzun dönem geçmiş yıllar itibariyle gsyh hasıla büyüme eğilimleri Şekil-1.8’de verilmiştir. Buna göre 2001-2026 dönemini kapsayan dünya reel gsyh büyüme eğilimi, 2009 ve 2020 kriz çöküşleri hariç, yaklaşık %3 civarında ortalamaya sahip olmuştur. Gelişmiş ekonomiler için bu ortalama %2 ve gelişmekte olan ekonomiler için ise bu ortalama %5 civarında olmuştur.

2001-2013 dönemindeki eğilim, 2014-2026 dönemindekine göre daha yüksek seyretmiştir. 2024 yılından sonraki eğilim tahminleri ise 2001 yılı civarına geri dönmüştür. Yani dünya için önümüzdeki dönemde gittikçe azalan bir büyüme eğilimi tahmin edilmiştir.

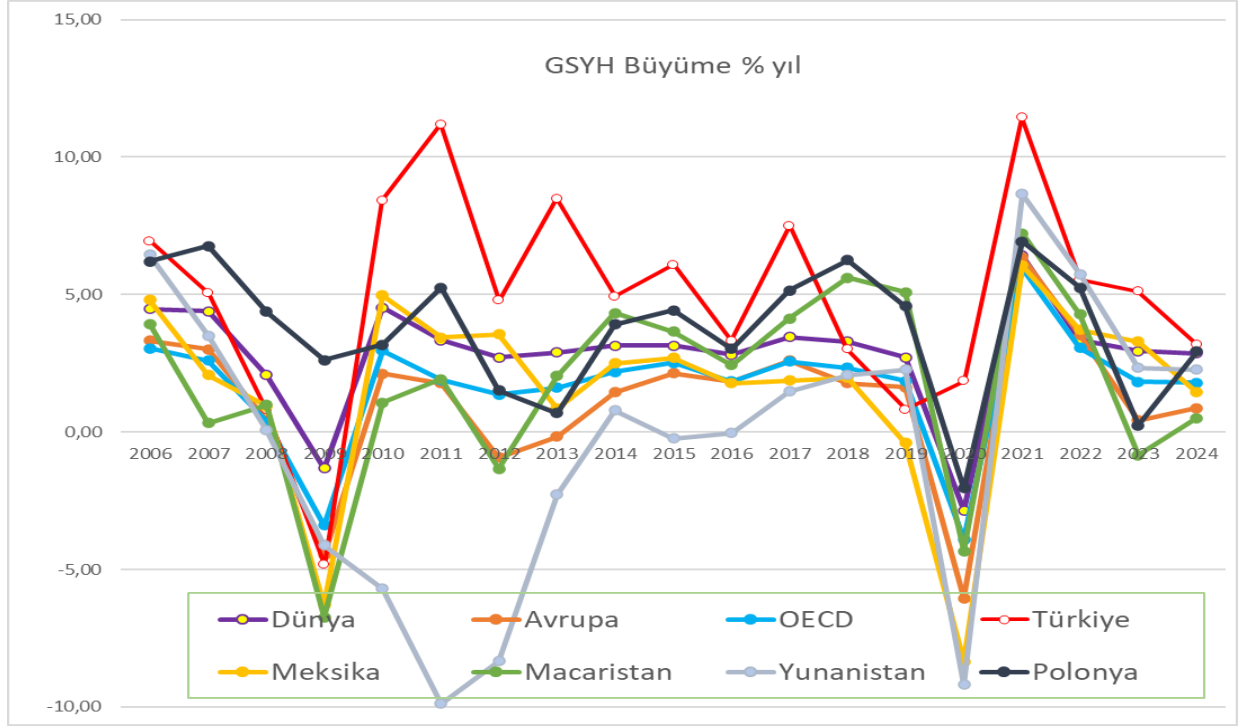
Şekil-1.8. Dünya, Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomiler için Reel GSYH Büyüme Eğilimleri (%)

Burada dikkat çeken diğer bir durum da 2009 küresel finansal krizine kadar gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin büyüme hızları arasında ciddi farklar varken 2010-2019 döneminde bu farkın giderek azaldığı ve 2020 yılı küresel salgınından itibaren ise bu farkın son 25 yıldaki en düşük hale gelmekte olduğudur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler arasındaki büyüme hızı farkı iki yönlü azalmaktadır. İlki gelişmiş ekonomilerin büyüme hızı yükselmekte ikincisi ise gelişmekte olan ekonomilerin büyüme hızı ise düşmektedir. Son 25 yıldaki küreselleşme ve nispi serbest ticaret kolaylığı politikaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapılırsa küreselleşmenin gelişmekte olan ekonomilere çok daha fazla yaradığını söylemek mümkündür. Son dönemde özellikle Trump ve ekibinin küreselleşme karşıtı söylemleri ve politikaları bu tespiti teyit etmektedir.

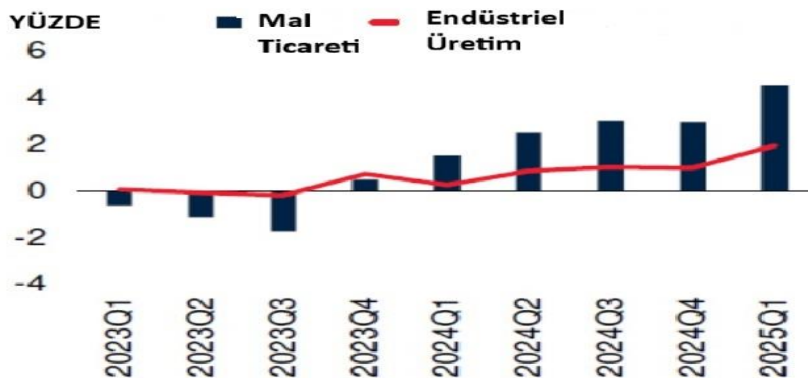
Şekil-1.9. GSYH Büyümesi (% yıl)

Şekil-1.9'da 2006-2024 dönemindeki yıllık % büyümlerin eğilimleri verilmiştir. Buna göre Türkiye 2010-2016 döneminde dünya ve OECD ortalama büyümlerinin üzerinde bir büyüme eğilimi gösterirken söz konusu dönemin diğer yıllarında oldukça dalgalı bir büyüme eğilimi göstermiştir. 2024 yılında ise dünya ortalaması kadar büyüebilmiştir.

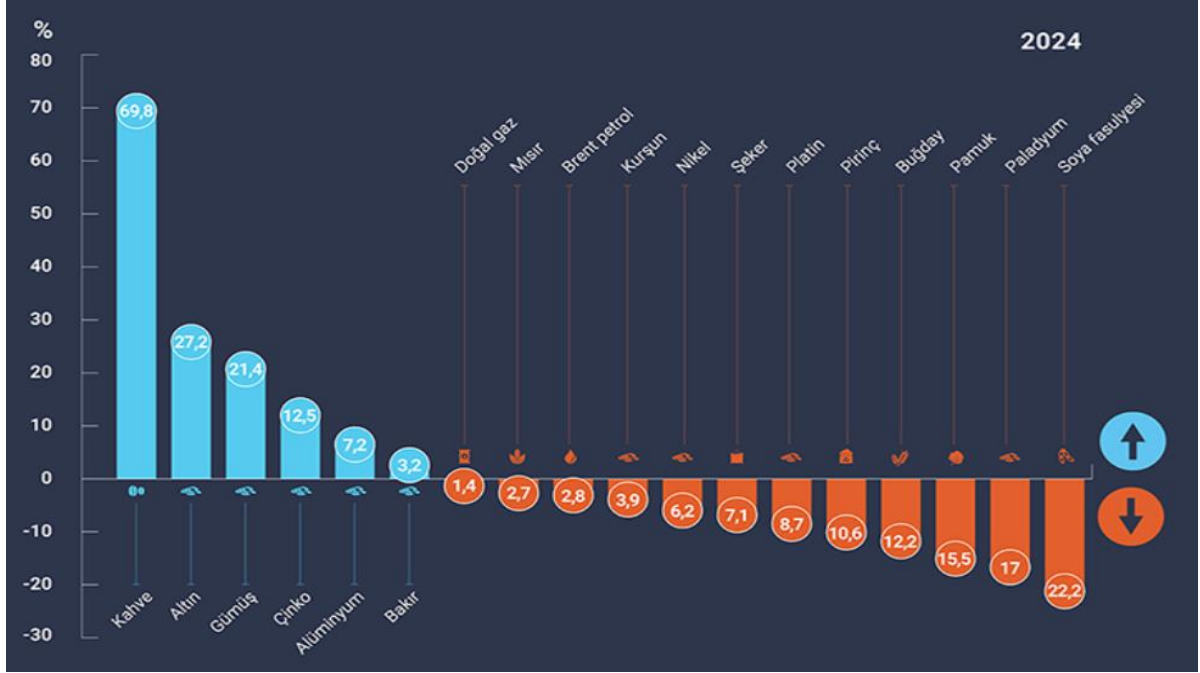
Küresel mal ticaretindeki ve endüstriyel üretimdeki çeyrek dönemler itibariyle yüzde değişimler Şekil-1.10'da verilmiştir. Bu gösterimdeki dikkat çeken konu, 2024 yılı boyunca endüstriyel üretimdeki büyümeden çok daha yüksek oranda mal ticaretinin artmış olmasıdır. Yani endüstriyel olmayan mal ticareti daha hızlı artmıştır.

Şekil-1.10. Küresel Mal Ticareti ve Endüstriyel Üretim Eğilimi (%)

Endüstriyel üretimdeki ve mal ticaretindeki bu değişimlere karşılık dünya emtia piyasalarındaki 2024 yılı fiyat değişimi bir yıl önceye göre oldukça dalgalı bir seyir göstermiştir. Şekil-1.11’de kahve, altın ve gümüş sert yükselişler gösterirken soya fasulyesi, paladyum, pamuk ve buğday gibi ürünler düşüş eğilimi göstermiştir. Genel bir değerlendirme ile tarım ürünleri 2024 yılında ciddi bir artış göstermemelerinin yanı sıra bazı ürünlerde ciddi fiyat düşüşleri gözlenmiştir.

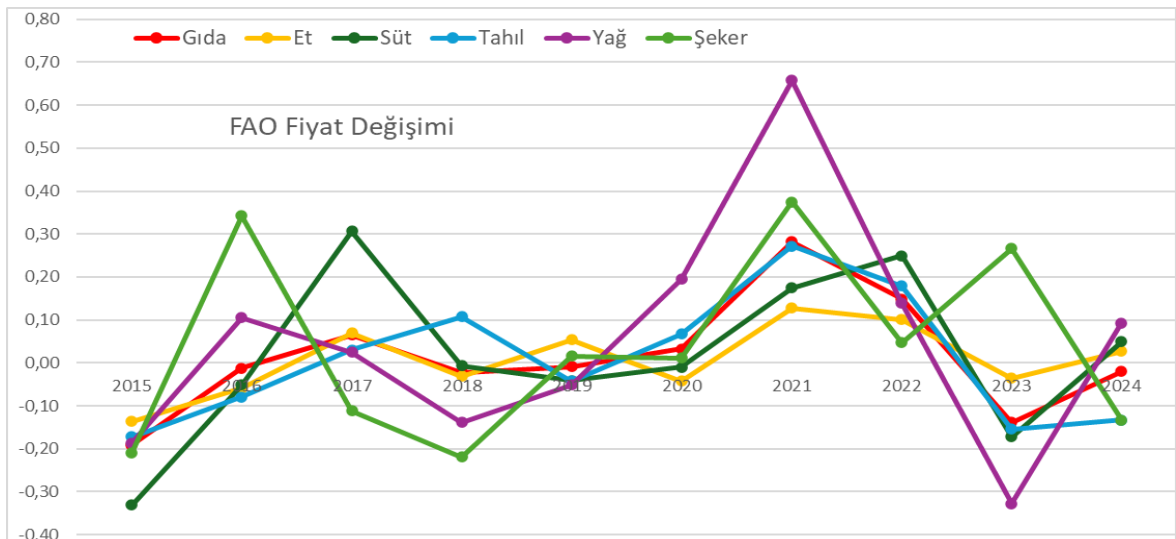
Şekil-1.11. 2024 Yılı Emtia Fiyatları Değişimi (%)

Kaynak: A.A.

FAO’ya göre başta gıda olmak üzere bazı temel tarım ürünlerindeki küresel fiyat değişimleri Şekil-1.12’de verilmiştir.

Şekil-1.12. FAO Gıda Fiyat Değişimi

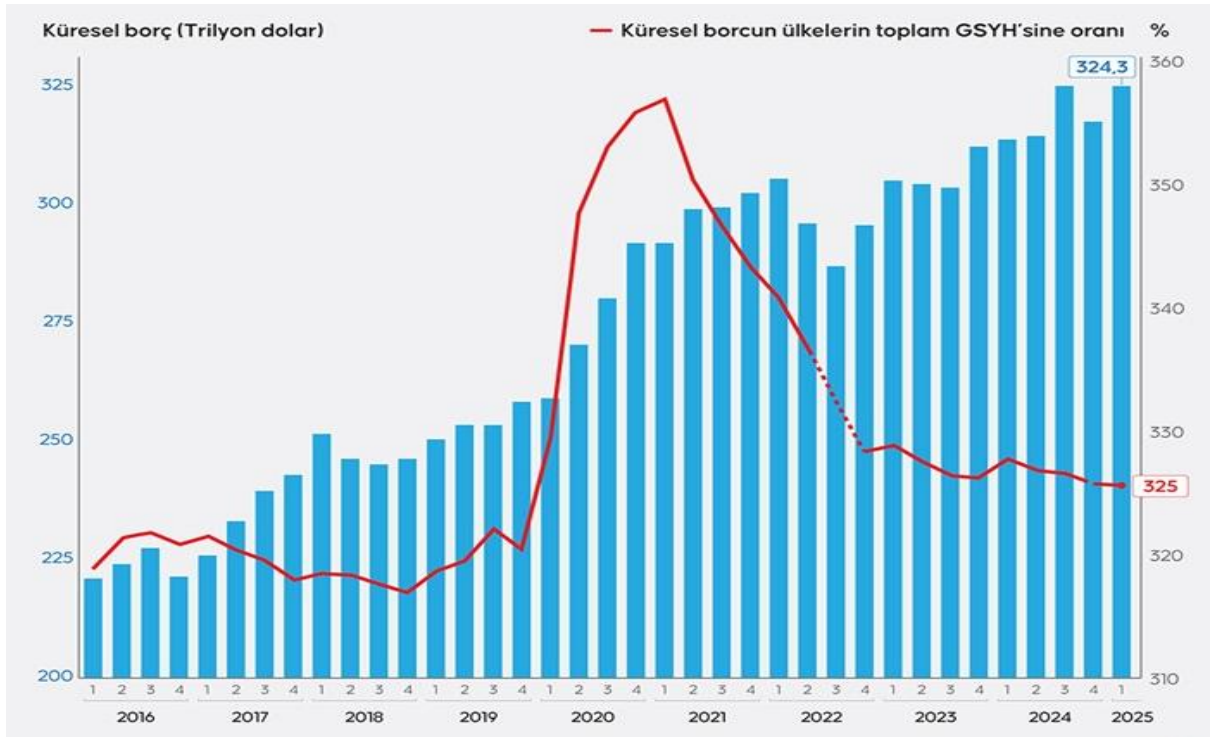

Kaynak FAO

2024 yılında küresel ekonomiler genel olarak faizleri düşürme moduna girmiştir. Bir taraftan enflasyon baskıları diğer taraftan büyüyemeyen ekonomilerin yarattığı baskılar, karar vericileri zorlayıcı olmuştur. Kısılamayan kamu ve diğer harcama zorunlulukları ile hala yüksek düzeyde seyreden paranın maliyeti, hem borçlanma hacimlerini hem de maliyetlerini artırmaya devam etmiştir. Bu eğilimin kaçınılmaz sonucu olarak borçlanmanın iki ana boyutu olan kamu borcu ve gerçek/tüzel kişisel borçlar rekorlar kırmıştır.

2023 yılında küresel borçların 305 trilyon USD'nin üzerine çıkarak dünya GSYH'nın %350'sine ulaşmasından sonra 2024 yılında da artış devam etmiş ve 316.8 trilyon USD ile yeni rekor seviyesine ulaşmıştır.

Şekil-1.13. Küresel Borçlanma Hacmi ve GSYH'ya Oranı Eğilimleri

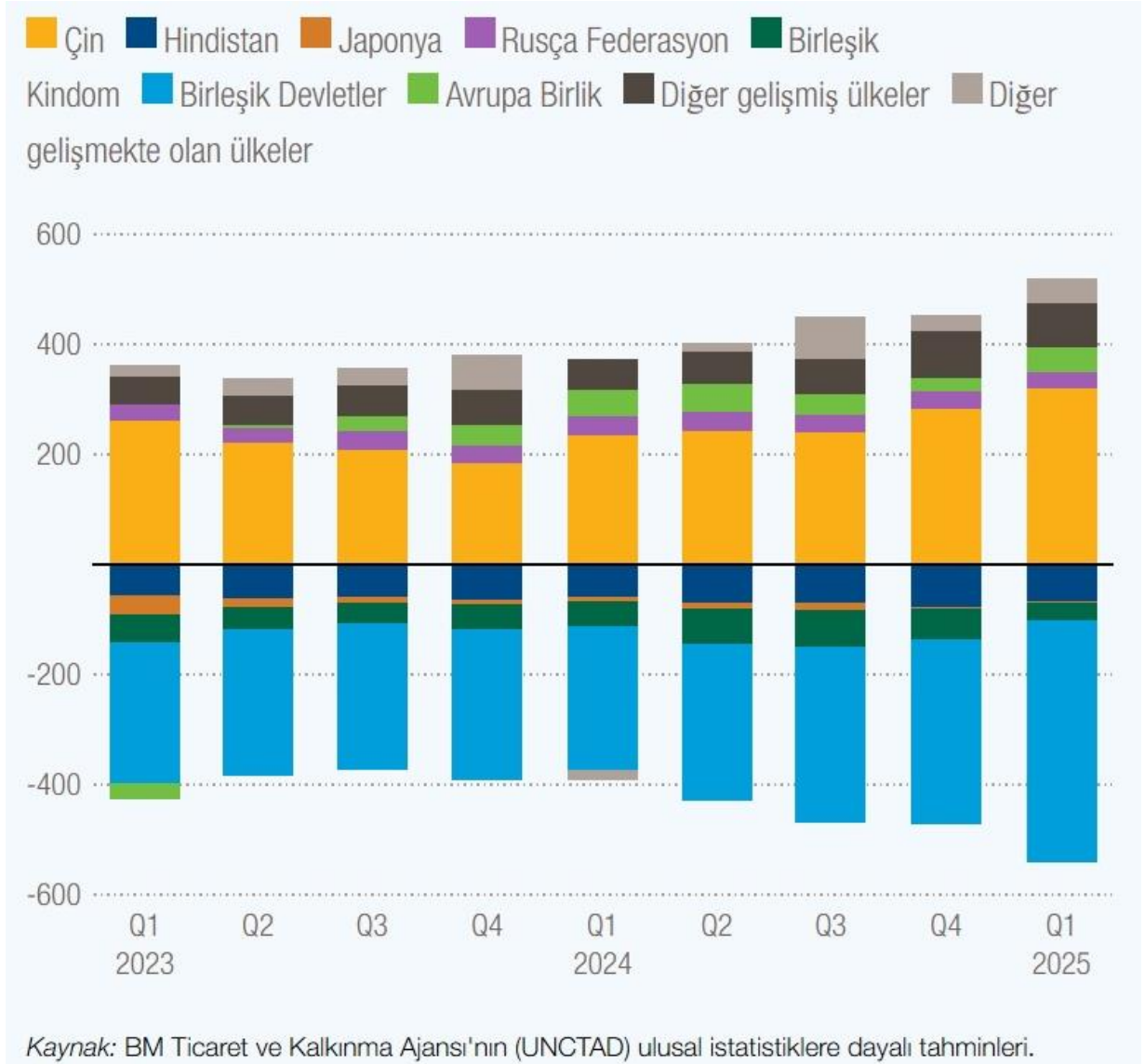

Kaynak: Ululararası Finans Enstitüsü (IIF)

2025 yılının ilk çeyreğinde ise borçlanma hacmi 324.3 trilyon USD'yi bulmuştur. Yani borçlanma eğilimi hala yüksek bir ivmelenmeyle artmaya devam etmektedir.

2024 yılındaki 316.8 trilyon USD'lik küresel borcun 102 trilyon USD'si kamu borcuyken kalanı diğer borçlardır.

Şekil-1.14. Dünyada Mal Ticaret Dengesi (milyar USD)

Şekil-1.14'te çeyrek dönemler itibariyle 2023-2024 yıllarındaki küresel mal ticaret dengesizliğinin milyar USD biriminde ülkelere göre büyüklükleri verilmiştir. Buna göre ABD, açık ara, mal ticaretinde açık veren büyüklüğü de yaklaşık 500 milyar USD olan bir durumda bulunmaktadır. Bu dönemde dış ticaret fazlası, açık ara, en yüksek olan ise Çin olmuştur. Yaklaşık 300 milyar USD büyüklüğündeki bu fazla, diğer tüm ülkelerin ticaret fazlasının da üstünde olmuştur.

Türkiye ise dış ticaret dengesinde bu dönemde 82 milyar USD'den fazla açık vermiştir.

2. Türkiye Ekonomisinde Görünüm ve Eğilimler:

Türkiye ekonomisi, 2024 yılını %3.3 gsyh büyümesi ile tamamlamıştır. Dünyanın %3.2 ve gelişmekte olan ekonomilerin %4.2 büyüdüğü yılda ülkemiz ekonomisi nispi yüksek bir büyüme performansı göstermiştir. Kuşkusuz bu büyümede kredi artış hızının önemli bir etkisi olmuştur.

2023 ve 2024 yıllarının çeyrek dönemler itibariyle karşılaştırmalı olarak değer ve büyüme hızı rakamlarını Tablo-2.1’de görmek mümkündür.

Tablo-2.1. 2023-2024 Dönemi GSYH Değerleri ve Büyümesi

Yıl	Çeyrek	GSYH			
		Cari fiyatlarla (Milyon TL)	Cari fiyatlarla (Milyon \$)	Zincirlenmiş hacim endeksi	Değişim oranı (%)
2023	Yıllık	27 091 469	1 153 241	223,2	5,0
	I	4 798 503	254 299	196,7	4,0
	II	5 696 948	281 090	212,9	4,6
	III	7 894 487	303 663	239,5	6,5
	IV	8 701 530	314 189	243,6	4,9
2024	Yıllık	44 587 225	1 358 255	230,6	3,3
	I	9 075 604	293 781	207,1	5,3
	II	10 142 412	314 092	217,7	2,3
	III	12 307 887	370 600	246,2	2,8
	IV	13 061 323	379 781	251,4	3,2

KAYNAK:TÜİK

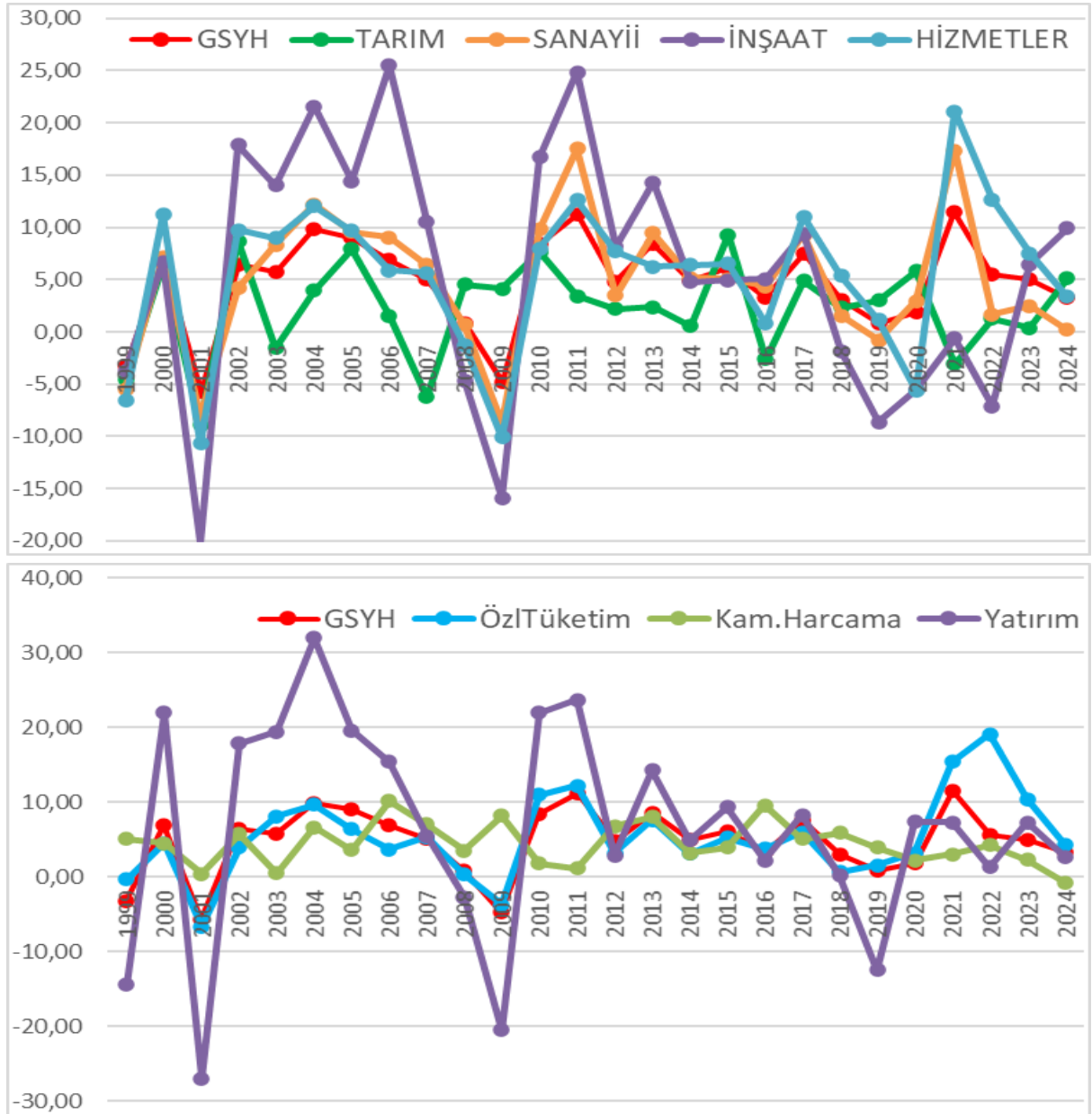
2024 yılının en dikkat çekici büyümesi, I. çeyrekteki %5.3’lük sıradışı büyüme olmuştur. Diğer 3 dönem büyümesi %3’ün altında seyrederken I. çeyrekteki (Ocak-Şubat-Mart) büyüme üzerinde önceki yılın ikinci yarısındaki ivmelenme ve Ocak ayında yapılan gelir artırıcı ciddi zamlar etkili olmuştur.

2023 ve 2024 yıllarında üçer aylık yani çeyrek dönemler halindeki ekonomik büyüklüklerin cari olarak TL ve ABD doları ile zincirlenmiş hacim endeksi değerleri olarak verildiği Tablo-2.1’de değişim oranları, önceki yılın aynı döneminde göre büyümelerdir. Yani yıllık büyüme oranlarıdır. Eğer çeyrek dönemleri, bir önceki çeyrek döneme göre büyümeleri itibariyle değerlendirirsek göreceğiz ki büyüme performansı giderek zayıflamaktadır. Bu durumun devam etmesi halinde 2025 yılının büyüme bakımından daha zayıf geçeceğini öngörebiliriz.

2023 yılı ikinci yarısından sonra rekor reel faizli uygulamalara geri dönülmesi de büyüme hızını gecikmeli olarak olumsuz etkilemeye başlamıştır.

Daha uzun vadeli bir gösterim olan Şekil-2.1'deki sektörel büyümler, 26 yıllık bir zaman serisindeki büyüme eğilimleri olarak gösterilmiştir. Zincirlenmiş hacim endeksi değerleriyle verilen bu iki çizimin üst tarafında tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler ile gsyh yıllık reel büyümleri verilirken alt çizimde ise özel tüketim, kamu harcamaları ve yatırımlar ile gsyh yıllık reel büyümleri verilmiştir.

Şekil-2.1. Yıllar İtibariyle GSYH ve Sektörel Büyüme Eğilimleri.(%)

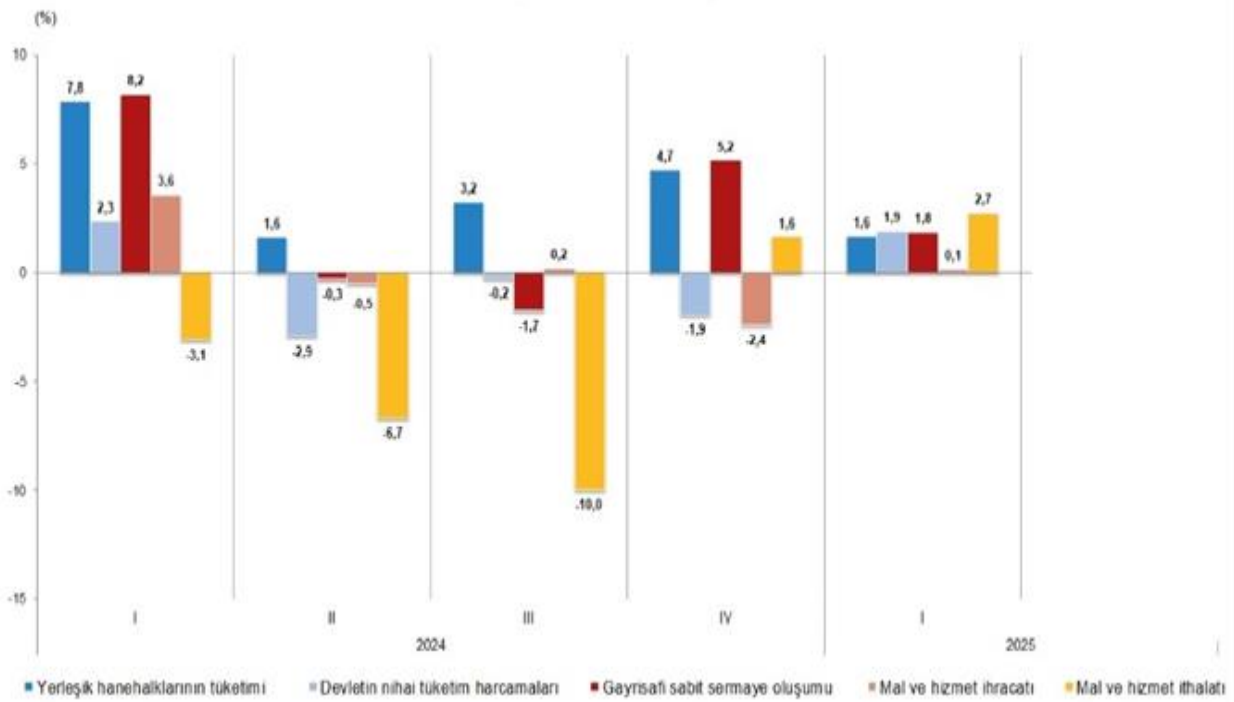

Üst çizimde dikkat çeken sektörler inşaat ve hizmetler olurken inşaat performansını uzun bir düşüş eğilimden sonra 2022 yılından itibaren diğer sektörlerden çok daha hızlı büyümüş anca 2024

yılında ancak 2017 yılına ulaşabilmiştir. Hizmetler sektörü ise son 3 yıldır olduğu gibi 2024 yılını da ivme kaybederek geçirmiştir.

Alt çizimde dikkat çekenler ise yatırımlar ve özel tüketim olmuştur. Yatırımlardaki büyüme son 10 yılda ciddi performans kaybetmişken özel tüketimdeki büyüme özellikle son 5 yılda ciddi yükseliş göstermiştir.

Şekil-2.2. Harcamaların GSYH Büyümesine Katkıları. (%)

KAYNAK:TÜİK

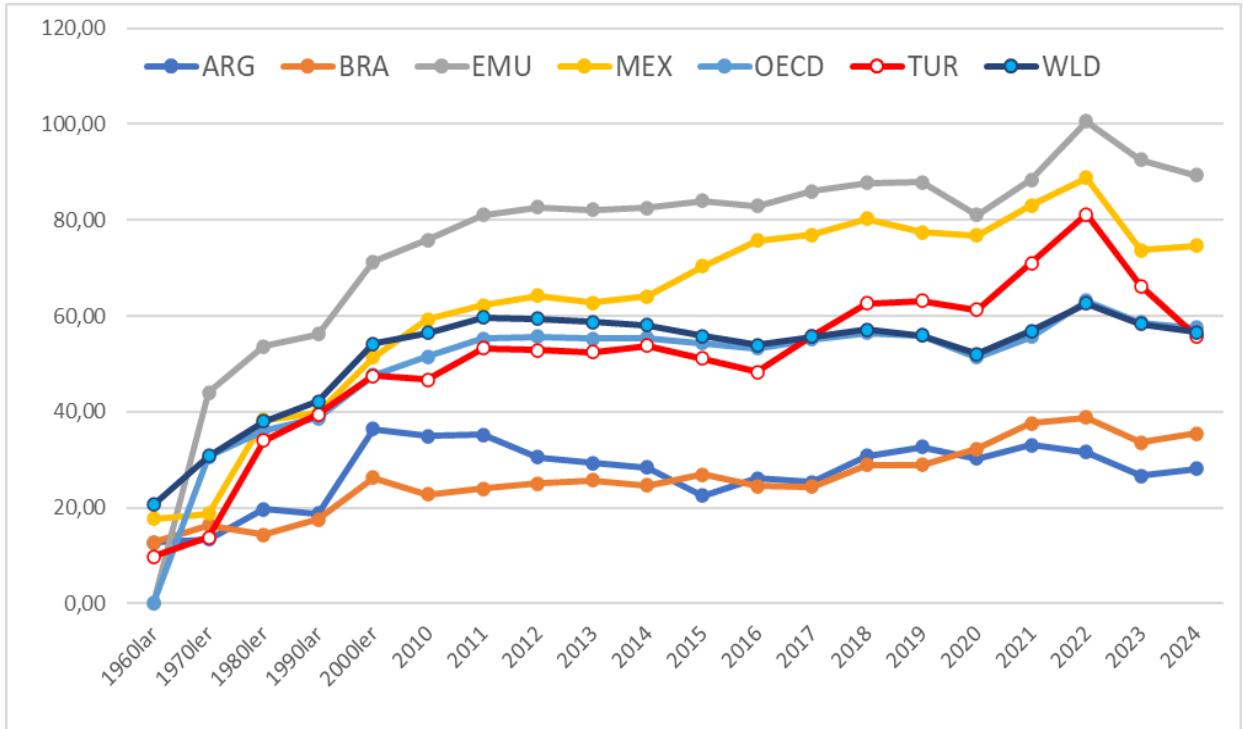
2024 yılındaki gsyh büyümesine katkılar, Şekil-2.2.'de verilmiştir. Burada en çok dikkat çeken konulardan biri mal ve hizmet ihracatının ekonomiyi büyütemediği tam aksine küçültücü etki yarattığı konusudur. Dikkat çekici bir diğer konu da ithalatın büyümeyi sürekli tetiklediği ve yükselttiği konusudur. Dolayısıyla ithalatın azaldığı dönemlerde örneğin II. ve III. çeyreklerde gsyh büyümesi de ciddi ivme kaybetmektedir. Yani ithalat arttığında ekonomi hızla büyümekte, azaldığında ise ivmesini kaybetmektedir.

Türkiye ekonomisinin kendi içindeki büyüme varyansının yüksekliği, içinde bulunduğu bölgesel ve gruplar ayırımında da geçerliliğini korumaktadır. Yani Türkiye ekonomisinin bu yüksek dalgalı büyüme alışkanlığı, benzer ya da rakip durumda bulunan ülke gruplarında gözükmemektedir. Nitekim Şekil-1.9'da bu durum açıkça görülmektedir.

Burada dikkat çeken bir diğer konu da, Türkiye ekonomisinin; dünya, OECD ve GOÜ gruplamalarının ortalama büyümelerine son 18 yıldır, 2007 ve 2016 yılları hariç, neredeyse tüm yıllar boyunca aykırı hareket etmiş olmasıdır. Bu aykırılığın genel karakteristiği de büyüme yıllarında genel olarak daha iyi, daralma ve durağan yıllarda ise daha kötü bir aykırılık göstermiştir. Yani ortalama eğilime göre bir uçtan diğerine sürekli olarak savrulmuş bir karakteristik göstermiştir. Eğer bu karakteristik devam ederse dünyanın sürekli iyi bir büyüme yakalamasına dua etmekten başka çare gözükmemektedir.

Ekonomilerin ve ekonomik bölgelerin dış ticaretlerinin (ihracat+ithalat) gsyh'ya oranları, bunların dünyaya açıklık temel göstergelerinden sayılır. Bu oranların eğilimleri ise tarihsel politika tercihlerinin ekonomilere ya da ülkelere ne kadar yaradığını göstermektedir. Şekil-2.3.bu bakımdan önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Son 65 yıllık eğilimi; önce 10'ar yıllık ortalamalarla sonra 2010 yılından itibaren ise yıllık eğilimlerle gösteren Şekil-2.3, bize önemli değişimleri ifade etmektedir.

Şekil-2.3. Dış Ticaretin GSYH'ya Oranı Eğilimi (%)

Şekil-2.3'te en dikkat çekici durum, dış ticaret aracılığı ile dünyaya açıklıkta Avrupa Bölgesi (EMU) ve Meksika (MEX) dan sonra gelmekteyiz ve dünya (WLD) ortalamasında bulunmaktayız. 2024 yılındaki bu durumla gsyh'nın yaklaşık %57'si kadar dış ticaret yapmaktayız. İlk bakışta iyi bir durum gibi geliyor ama bu dış ticaretin ne kadarının ihracat olduğu konusu hayati derecede

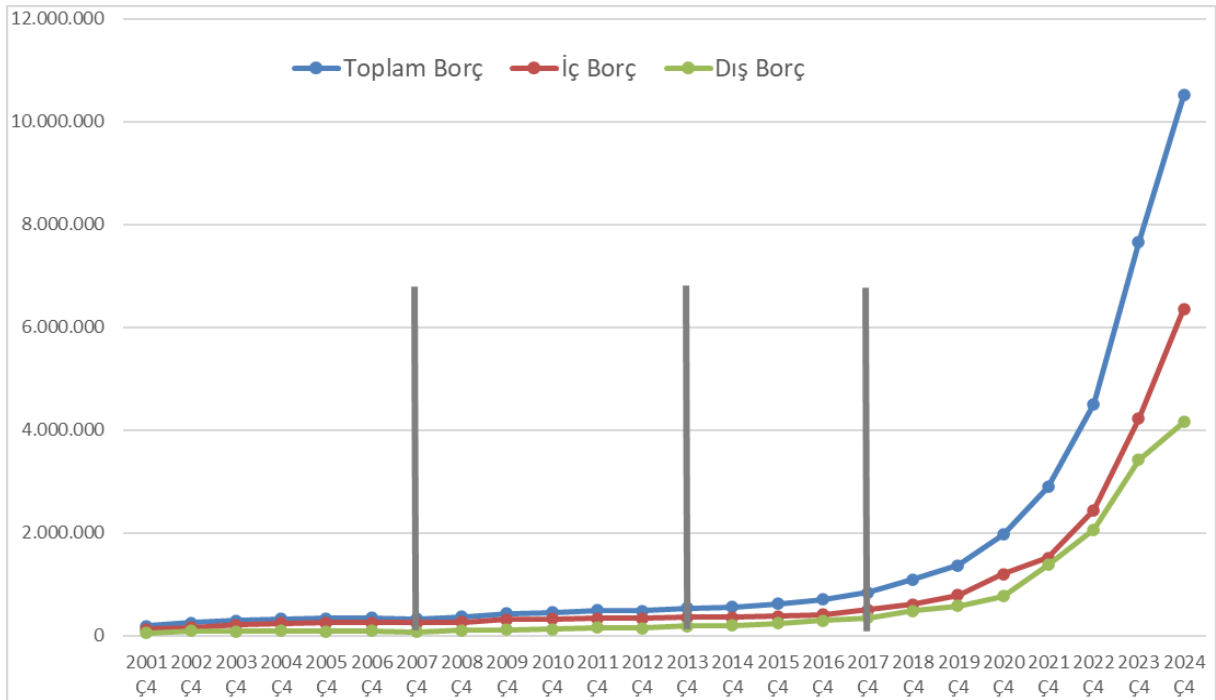
önem taşımaktadır. Şekil-1.9 ile birlikte değerlendirildiğinde bu durum açığa çıkmaktadır. Mesela Meksika, %60'ı aşan dış ticaret oranında %30'u aşan bir ihracat oranına sahipken yani dış ticaret dengesini sağlamışken Türkiye, %57 civarındaki dış ticaret oranına karşılık %20'nin altında kalan bir ihracat oranına sahip olmuştur. Yani Meksika'ya göre dış ticaret performansımız aleyhimize çalışmıştır.

Türkiye ekonomisi özellikle nispi yüksek büyüme karşılığında hiper enflasyona katlanma durumunda bırakılmıştır. Dünya ve gelişmekte olan ülkeler ortalamasının 10 katından fazla olan yüksek enflasyon, son 5 yılı hiper olmak üzere 10 yıldır kronik hale gelmiş ve ciddi boyutta katılaşmıştır. Bu katılaşmada en büyük öncü; fiyatları idare tarafından yönetilen ve yönlendirilen ürünler olmuştur.

Türkiye'nin büyüme eğiliminin temel kaynağı ya da dayanağı uzun bir süredir borçlanma ve tüketim olmuştur. Hem kamu hem şirketler hem de hanehalkları tarafında büyümenin temel güdüleyicisi olan borçlanma debisi düştükçe büyüme zayıflamış, yükseldikçe kuvvetlenmiştir.

Şekil-2.4. Türkiye Toplam Borç Stoku Eğilimi.

(milyon TL)

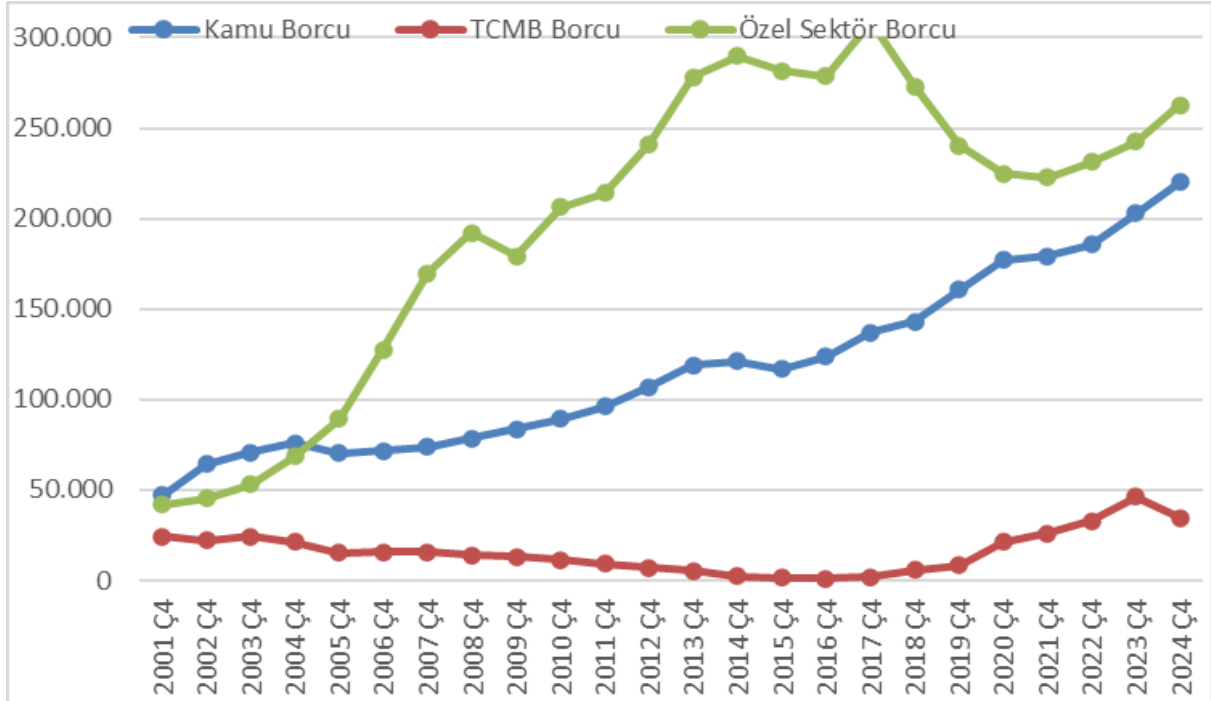
Türkiye'nin toplam borç stoku, bazı kırılma yıllarıyla birlikte yükselme ivmesini artırmıştır. Şekil-2.4'te görüldüğü gibi 2007, 2013 ve 2017 yıllarında ivmelenme sıradışı artmıştır. Fakat asıl 2018 yılından itibaren hemen her yıl toplam borç stoku, geometrik artışlar göstermiştir. 2000 yılının başında 200 milyar TL civarında olan borç, bu günlerde 55 kattan fazla artmış durumdadır.

Enflasyonun 25 kat arttığı dikkate alınır sa reel borçlanmanın en az ikiye katlandığı anlaşılabılır. Burada dikkat çekici bir diğer durum da özellikle dış borçlanma eğiliminin 2017 yılından itibaren hızla artmış olmasıdır. Tabii bu artışta USD kurundaki yükselişin de etkisi büyüktür. Zira dış borçlar (yabancı para ile borçlanma) her yılın ortalama USD kuru ile TL'ye çevrilmiştir.

Döviz fiyatlarındaki artışın dış borçlar üzerinde baskısı olsa bile gerçek bir artış olduğu yadsınamayacak kadar açık gerçektir. Toplam borçlar üzerinde en az dış borçlar kadar iç borçların da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Nitekim özellikle 2017 yılından itibaren iç borçlanma hızının arttığını gözlemlemek mümkündür. Böylece toplam borçlanma hızı ciddi biçimde artmıştır.

Toplam borç stokunun özellikle son 6 yılda bu denli hızlı artmasının bir diğer boyutu da borcun kamu-özel ayrımında bulunmaktadır. Dış borcun kamu-özel ayrımındaki eğilim, Şekil-2.5'te 2001-2024 dönemi için dördüncü çeyrekler itibariyle verilmiştir. Buna göre özellikle 2005 yılı bir dönüm noktası konumunda olmuştur. Bu yıldan itibaren kamunun borcundan daha yüksek bir özel sektör dış borcu söz konusu olmuştur. Bu dönemde özellikle 2014 ve 2017 yıllarında özel sektörün borcunun, kamuya göre maksimum arttığı yıllar olmuştur.

Şekil-2.5. Türkiye'nin Kamu-Özel Dış Borç Eğilimi (milyon USD).

2009-2017 döneminde özel kesim dış borcu, kamuya göre çok hızlı artmış, 2017 yılından itibaren ise özel sektör, dış borçlanma konusunda hızlı bir azalmaya yönelirken kamunun dış borç eğilimi hızla yukarı doğru hareketlenmiştir. Bu eğilimin 6 yıl boyunca devam etmesi sonucunda ise

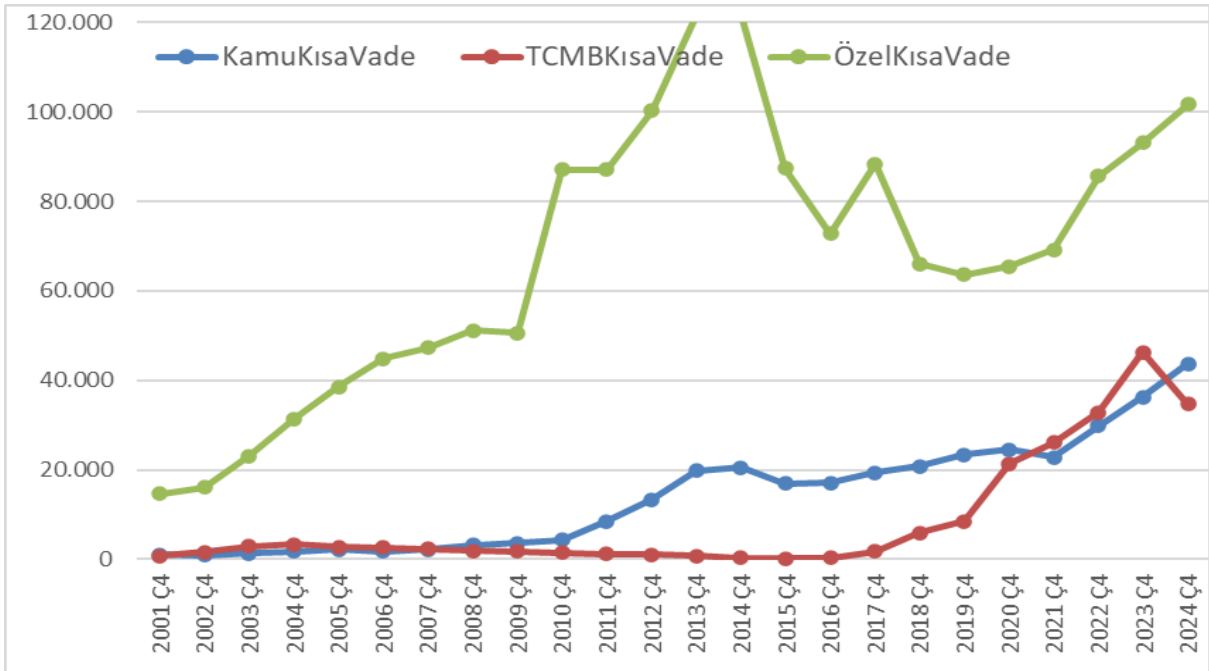
kamu-özel borç yükü, 2024 yılında birbirine yaklaşmıştır. Bu yaklaşıma, hem özel sektörün dış borçlanma debisini azaltmaya devam etmesi hem de kamunun dış borçlanma debisini artırması ile mümkün olmuştur.

2001 yılında 113.6 milyar USD olan toplam dış borç, 2024 yılında 500 milyar USD'yi aşmıştır. Aynı dönemde özel sektör borcu 42.1 milyardan 252 milyar USD'ye ve kamu borcu ise 71.5 milyardan 248 milyar USD'ye yükselmiştir.

Toplam borç stokundaki eğilimin son 6 yılda ciddi artış kaydetmesi, bir taraftan faiz maliyetini ciddi artırmış diğer taraftan da vade kısalmıştır. Burada vade yapısını eğilimi önem kazanmaktadır. Özellikle vadesine bir yıl ve daha kısa kalmış borçların eğilimi dikkate değerdir.

Kısa vadeli dış borç olarak ifade edilen yabancı para cinsinden borçlar, Türkiye'de yerleşiklerin yurtdışı yerleşiklere olan ve vadesine bir yıl veya daha kısa süre kalmış miktarları kapsamaktadır. Bu tanımlamaya uygun kısa vadeli dış borçların eğilimi Şekil-2.6'da verilmiştir.

Şekil-2.6. Kısa Vadeli Dış Borç Stoku Eğilimi (milyon USD)

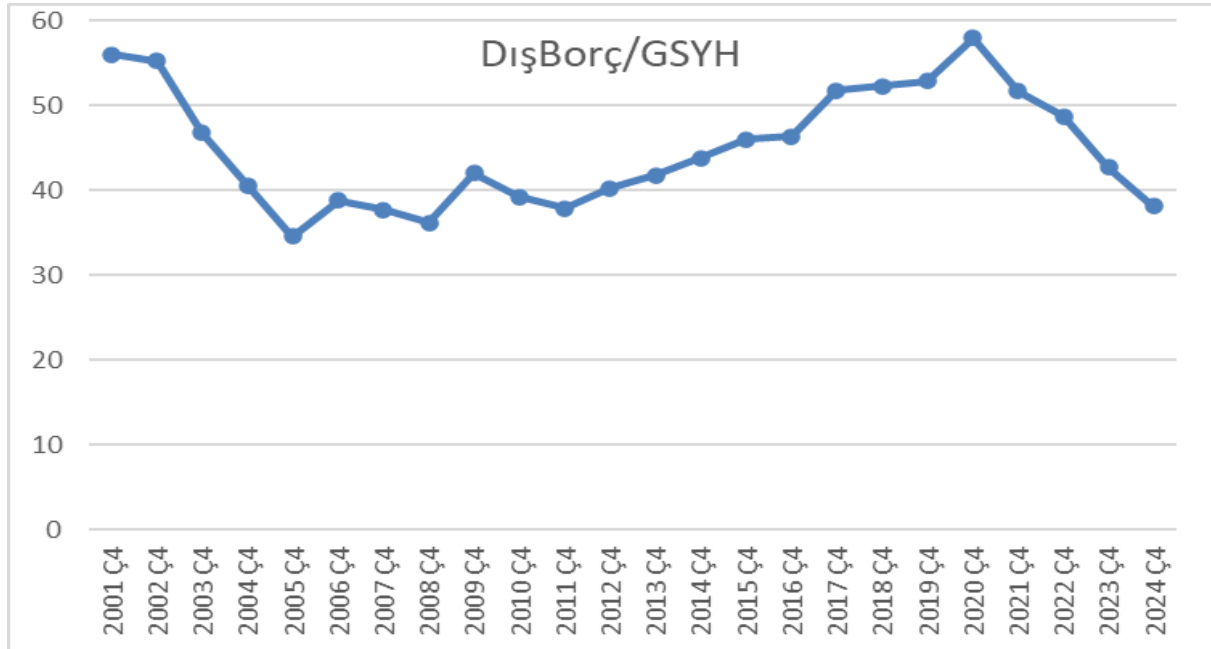
Orijinal vadesi bir yıl ve daha kısa olan özel kesim dış borçlar, 2014 yılı başındaki 130 milyar USD civarından 2024 yılında 100 milyar USD'ye ulaşmıştır. Arada geçen sürede özellikle 2015 - 2019 döneminde kısa süreli bazı düşüşler yaşansa da genel olarak artış eğilimi söz konusu olmuştur.

Burada dikkat çeken ana konular; döviz cinsinden kısa vadeli borçların kamu ve özel kesimler için artmakta olduğu, toplam kısa vadeli dış borcun artmakta olduğu ve toplam dış borç içindeki kısa vadeli borç payının artmakta olduğudur. Tüm bu göstergeler, toplam borç yapısındaki ve kısa vadeli borç kompozisyonundaki bozulmaları göstermektedir. Dikkat çekici diğer bir konu da TCMB

(Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası)’nin kısa vadeli dış borç stokundaki ciddi dalgalanmalar olmuştur. 2007 yılına kadar çok düşük hatta sıfır düzeyinde seyreden TCMB’nin kısa vadeli dış borç stoku, bu tarihten sonra ciddi artışlar göstermiştir. Özellikle 2017 yılından sonra yükseliş eğilimi artmıştır. Bu yükseliş eğilimi, 2024 yılında bir miktar düşüş göstermiştir.

Borçlanma konusunda önemli bir ayırım da dış borç kompozisyonunda bulunmaktadır. Özellikle dış borcun GSYH’ya oranı eğilimi önem kazanmaktadır ve Şekil-2.7’de bu çizim verilmiştir.

Şekil-2.7. Dış Borçların GSYH’ya Oranı (%).

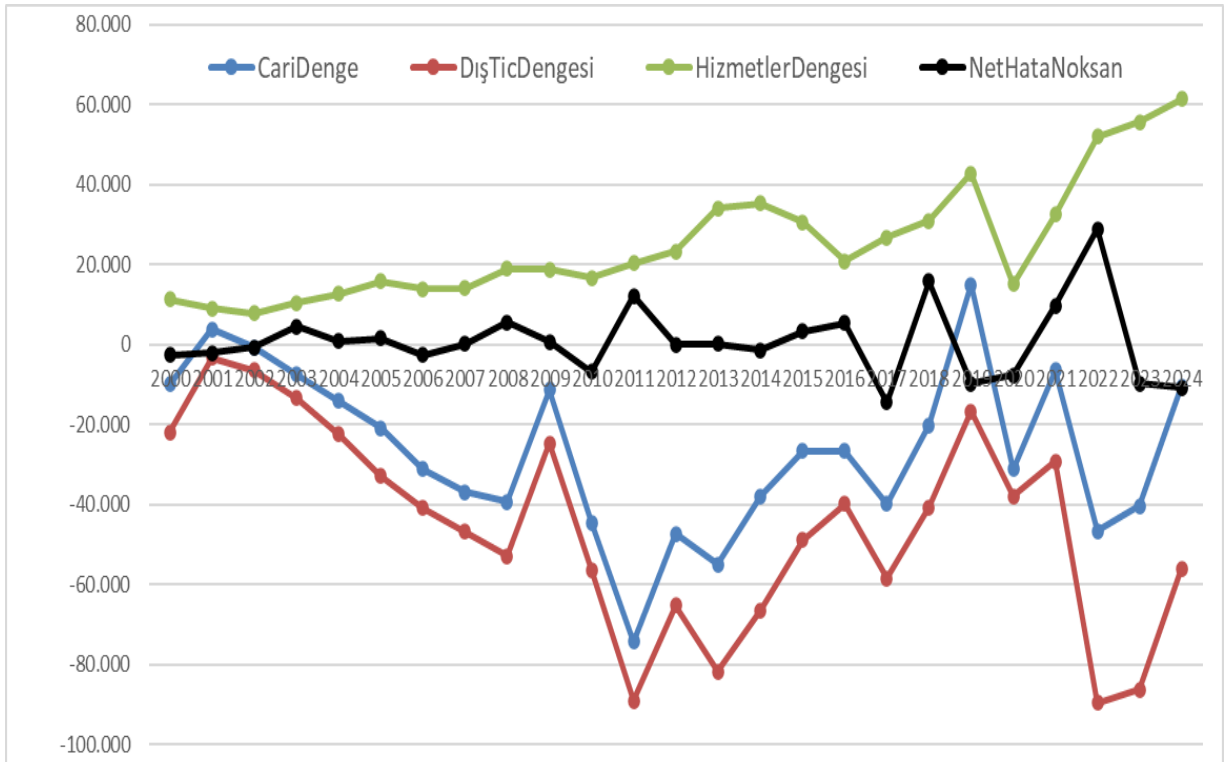
2024 yılı 4. çeyreği itibariyle dış borç stoku, %40 civarında olmuştur. 2020 yılındaki %60 civarındaki seviyesinden sonra nispi bir düşüş gösteren dış borç stokunda gelinen nokta 2014 yılı seviyesidir. 2001 yılında ise %56.5 seviyesi etrafında dolaşan bir dış borç stoku söz konusu olmuştur.

Dünya ortalamasında seyretmeye devam eden dış borç stokunun kamu ağırlıklı olmaya başlaması risk faktörü oluşturmaktadır. Özel kesimin dış borçlanma eğiliminin azalma yönünde olması, beraberinde kur riskinin artmakta olduğuna yönelik bir tedbir olarak görülebilir.

Dış borçlanma gereğinin en önemli nedenlerinden biri dış ticaret ve cari dengelerdeki açık pozisyonlarıdır. Yıllar boyunca dünya ile ülkemiz arasındaki en kalıcı ve dikkat çekici ekonomik ilişki, dış ticaret ve cari dengelerde verilen açıklar olmuştur. Yani hem mal ihracatında hem de finansman ihtiyacında sürekli açık veren bir ekonomik yapımız söz konusu olmuştur.

Ödemeler dengesi ve bileşenlerinin eğilimi, zaman serisi olarak Şekil-2.8’de verilmiştir. Şekil-2.8’de mavi çizgi cari dengeyi, kırmızı çizgi dış ticaret dengesini, yeşil çizgi hizmetler dengesini ve siyah çizgi ise net hata noksanı göstermektedir. Bu çizimde dikkat çeken bir konu, cari dengenin 2009, 2012, 2019, 2021 ve 2024 yıllarındaki sıfıra yakın seyri olmuştur. Yani son 25 yılın 5’inde cari denge genel olarak sıfıra yakınsamıştır. Bu yıllara daha yakından baktığımızda görüyoruz ki ya kriz söz konusudur ya dış ticaret dengesi az açık vermiştir ya da reel faizler ciddi yüksek seyretmiştir. O halde ekonomimiz kendi normal seyrindeyken genel olarak cari açık verme yapısına sahiptir diyebiliriz.

Şekil-2.8. Cari Denge ve Dış Ticaret Dengesi Eğilimleri (milyon USD)

Son 25 yılın 10’unda fazla veren bir net hata noksan kalemi söz konusu olmuştur. Yani kaynağı belirsiz para girişi 10 yılda söz konusu olurken 15 yılda ise ya para çıkışı ya da sıfır olmuştur. Hizmetler dengesi ise bu 25 yılda sürekli fazla vermiştir.

Türk ekonomisi için dış alem gelir-gider dengesi yani cari işlemler dengesi ve dış ticaret dengesi yapısal olarak açık verme üzerine kurulmuştur. Denge, var olan açığı giderecek ilave borçlanmayla sağlanmaktadır. Kronikleşmiş bu cari işlemler ve dış ticaret açığı durumu, sanki büyümenin kaçınılmaz gereği gibi bizlere öğretilmeye çalışılmaktadır. Ancak bugün gelişmiş olan ekonomilerin neredeyse tamamı cari işlemler ve dış ticaret fazlası vererek bugünkü büyüklüklerini

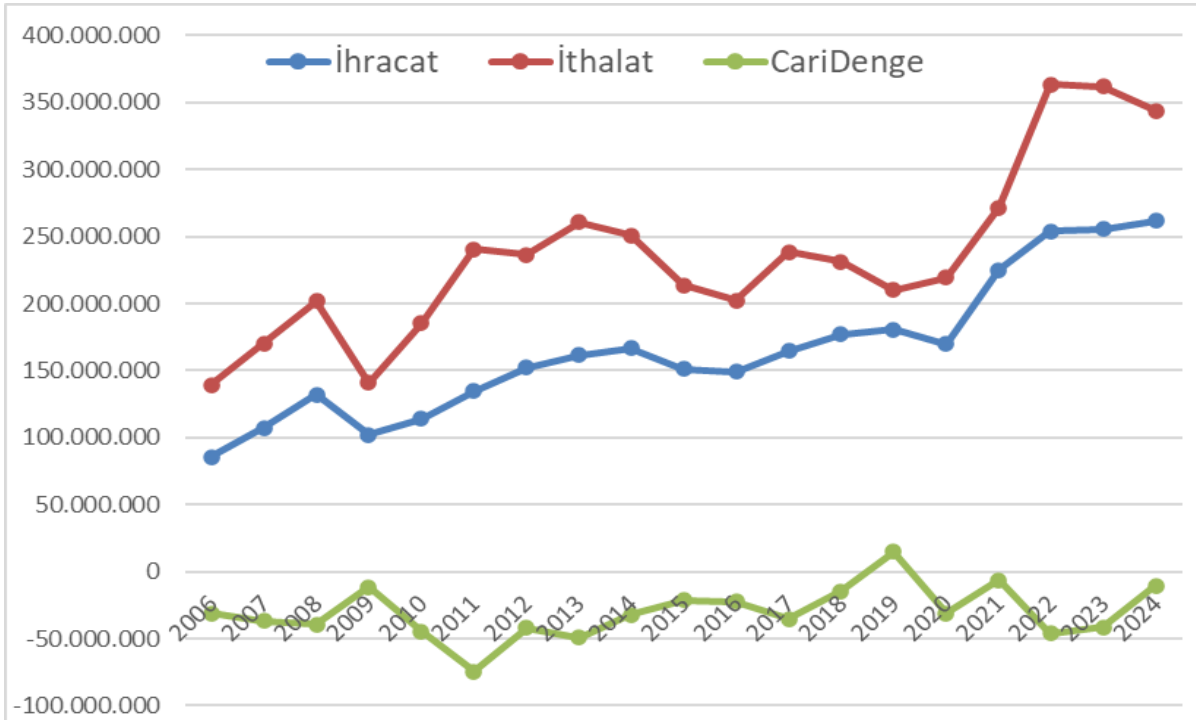
sağlamışlardır. Yapısal olarak sürekli biçimde cari işlemler açığı vererek gelişen ve kalkınan bir ekonomi örneği bulunmamaktadır.

Döviz açığı, yani döviz gelirlerinin giderlerinden az olduğu durum; cari işlemler açığı durumunu anlatır ve esasen bir dengesizlik halidir. Bu dengesizliği ancak alınacak destekle (borçlanmayla) belirli bir dönem için gidermek yani dengeyi o dönem için sağlamak mümkündür. Ancak bunun sürdürülebilirliği son derece tartışmalıdır.

Cari açın belirleyicisi ithalatımız olmuştur. Çünkü yıllar itibariyle ihracatın ithalatı karşılama oranı ortalama olarak %73 düzeyinde seyretmiştir. Hal böyle olunca kronikleşmiş dış ticaret açığı, sürekli olarak cari açık yaratmıştır.

Şekil-2.9'da son 18 yıldaki ihracat, ithalat ve cari denge rakamları verilmiştir. Burada ilk dikkat çeken konu; ithalatın hız kaybettiği 2009, 2014, 2015, 2016, 2018 ve 2019 yıllarında cari dengedeki açık da hız kaybetmiştir. Yani cari açık, ihracat artışı ile değil ithalat hızının düşürülmesiyle sağlanabilmektedir. Ayrıca 2009-2013 ve 2021-2023 dönemlerinde ithalat aşırı büyümüştür.

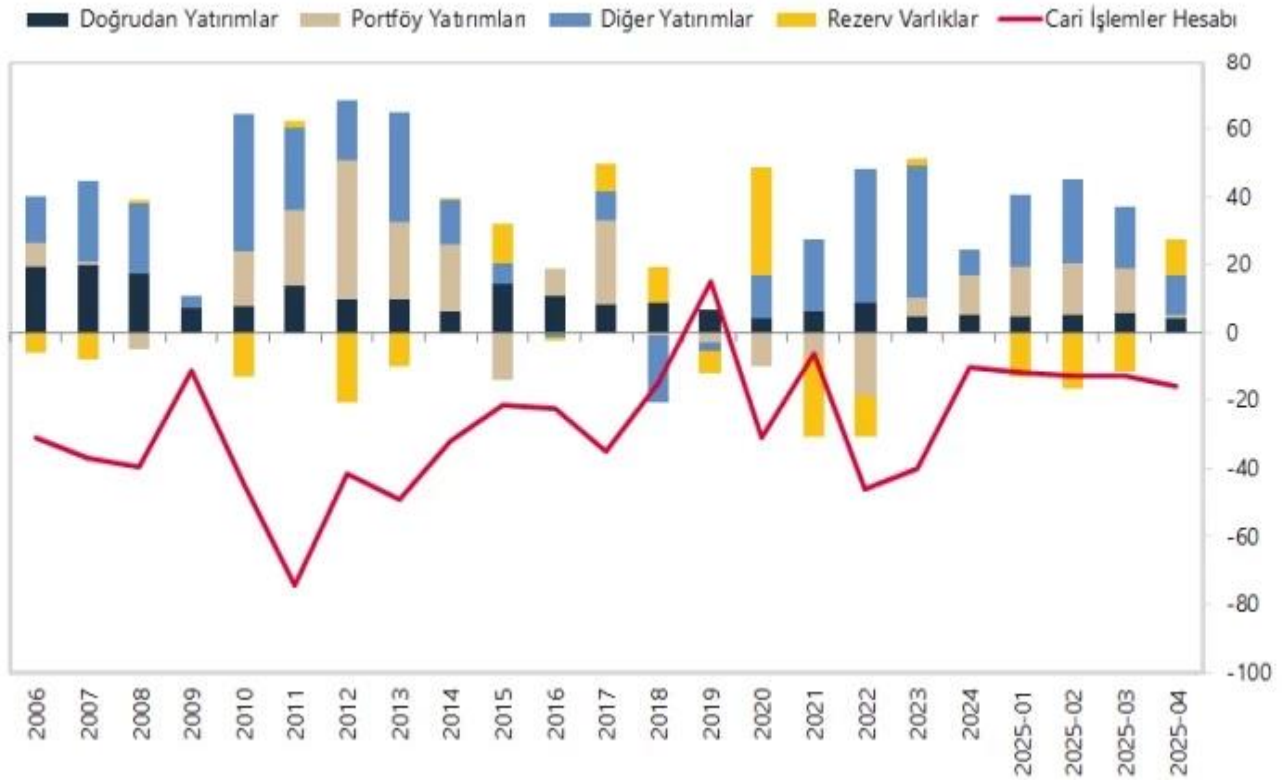
Şekil-2.9. Yıllar İtibariyle İhracat, İthalat ve Cari Denge (USD)

Özellikle 2012, 2014, 2017, 2022 ve 2023 yıllarında, ithalat – ihracat makası rekor düzeyde açılmıştır. 2022 yılında ise döviz fiyatlarının ciddi artmasına rağmen bu dış ticaret açığının verilmesi dikkat çekici olmuştur. Üstelik bu yıl, ihracata dayalı ve cari fazla vermeye odaklı bir ekonomi programı uygulandığı iddia edilmiştir.

Cari açığın kronik hal aldığı 2003-2024 döneminde sıkça konuşulan ve irdelenen konu, bu açığın finansman yolları olmuştur. Şekil-2.10'da 2006-2025.04 dönemindeki cari açığın finansmanı verilmektedir. Bu dönemde en dikkat çekici konu; cari açığın 2011 ve 2022 yıllarında döviz rezervinin tarihi rekorlar kırarak ortalama -50 milyar USD'ye düşmesi olmuştur. Kısa ve uzun vadeli yabancı yatırımların giderek artması 2022 ve 2023 yıllarında söz konusu olmuştur. Kaynağı belirsiz döviz girişlerini gösteren net hata noksan kalemi ise 2006, 2007, 2008, 2015 ve 2016 yıllarında rekorlar kırarak pozitif seyretmiştir.

Şekil-2.10. Cari Açığın Finansmanı (milyar USD)

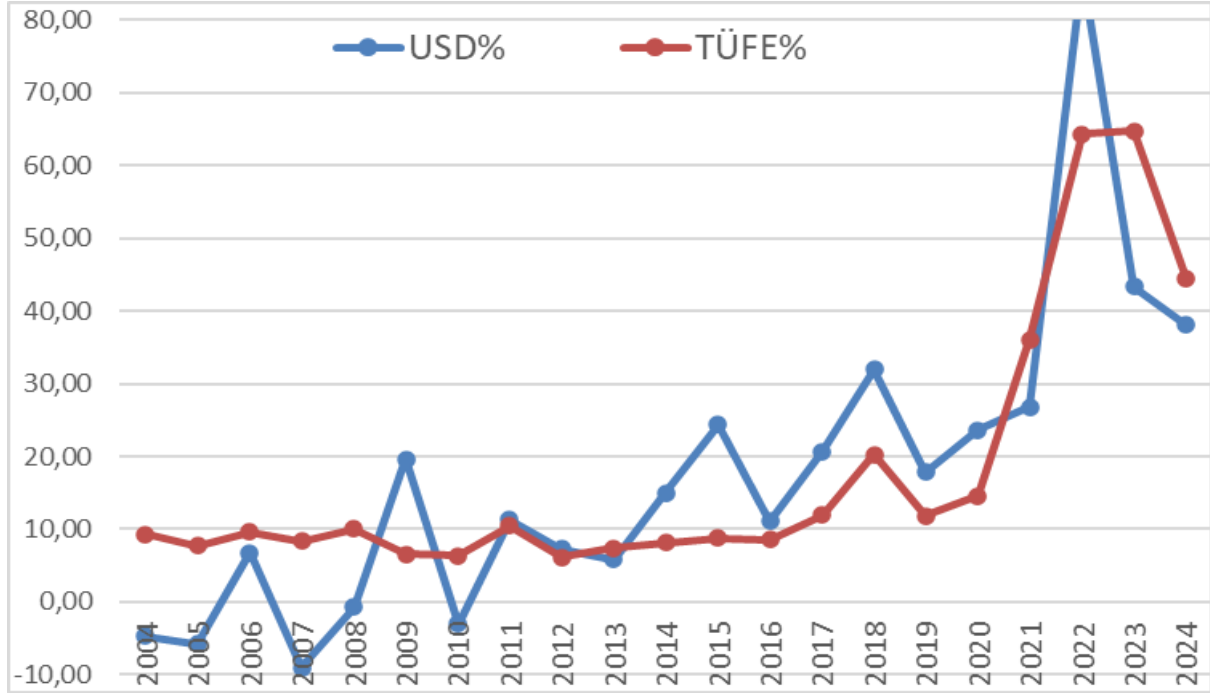
KAYNAK: Dünya Gazetesi.

Bu çizimde dikkat çeken diğer bir konu da TCMB'nin rezervleri olmuştur. Sarı renk ile gösterilen rezervler, son 20 yılın 15'inde azalış göstermiştir. Sadece 2020 yılında rekor bir artış sağlanmıştır.

Tüm bu göstergeler dış ticaretimizin yapısal olarak olumsuz ve sürdürülemez karakteristiğini göstermektedir. Yani dış ticaret performansımız; uzun yıllar boyunca daha pahalıya daha çok ithalat yaparak ve daha ucuza çok daha fazla miktarda ihracat yaparak gerçekleşmiştir. Son 10 yıl ise bu performansın örnek bir dönemi olmuştur.

Şekil-2.11’de son 20 yıllık tüketici enflasyonu (TÜFE) ile ABD doları (USD) yıllık % değişim eğilimleri verilmiştir. Buna göre 9 yıl USD, TÜFE’nin üzerinde yükselmiş ve 9 yıl da TÜFE, USD’nin üzerinde yükselmiştir. Kalan 2 yılda ise TÜFE ve USD yükselişleri aynı kalmıştır. 2014 yılından itibaren ise sadece 2021, 2023 ve 2024 yıllarında TÜFE, USD’nin üzerinde yükselmiştir. Yani son 9 yılda sadece 3 yıl enflasyondan daha az yükselen USD söz konusu olmuştur. Genel olarak eğer enflasyondan daha yüksek bir USD artışı olmuşsa nispi değersiz TL söz konusu olmuş demektir. Bu durumdayken birim fiyat olarak daha düşük bir USD ile ihracat yapıyorsanız, bilin ki yanlış yoldasınızdır.

Şekil-2.11. Tüketici Enflasyonu (TÜFE) ve ABD Doları (USD) Eğilimleri. (% değişim)

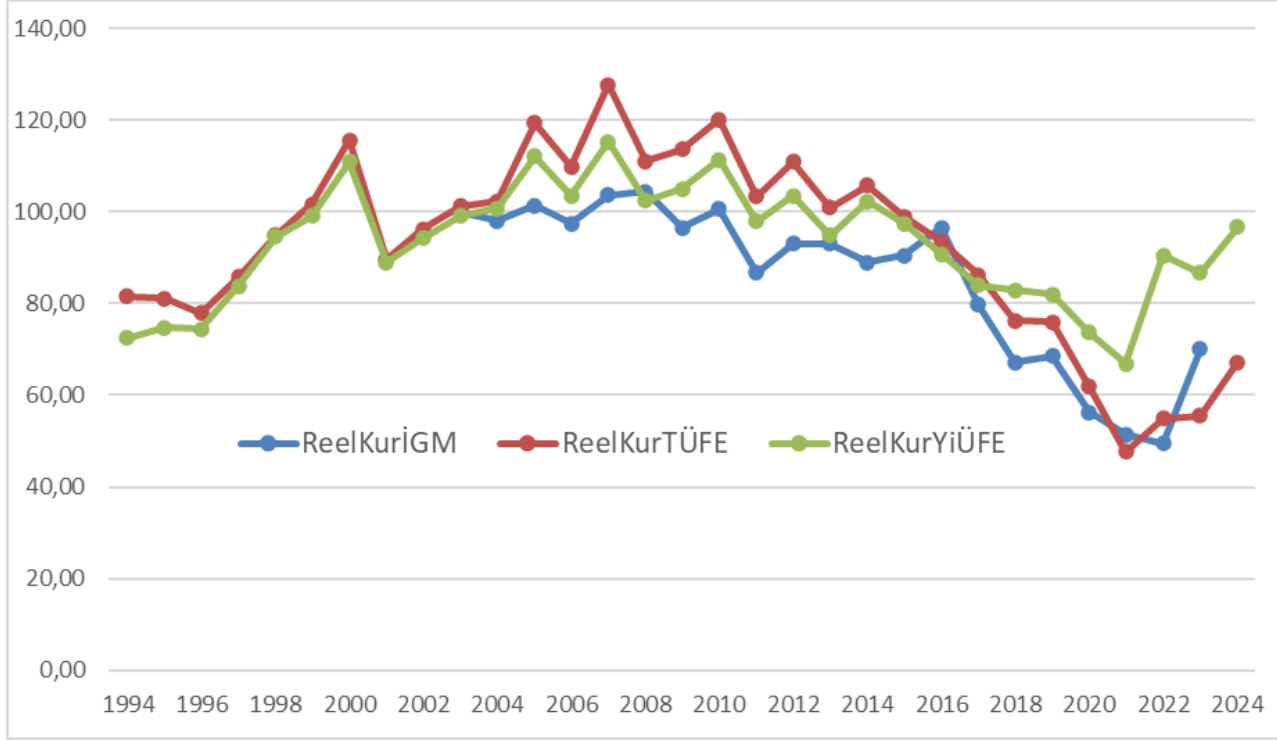

Ucuz döviz pahalı TL, enflasyonda ciddi ve hızlı düşüşe, aksi durum ise yükselişe sebep olmaktadır. Bunun örneklerini geçmişte ve günümüzde yaşayarak öğrenmiş bulunmaktayız. Döviz fiyatlarındaki bu yüksek oynaklık her şeyden önce ekonomimiz üzerinde toplam bir istikrarsızlık kaynağı oluşturmaktadır.

TL’nin reel olarak ucuz ya da pahalı mı olduğunun yani değerli veya değersiz mi olduğunun temel göstergesi reel kur endeksidir. Bu endeks 100 katsayısının altında olduğunda değersiz ve üstünde olduğunda ise değerli TL ile yaşamakta olduğumuzu anlarız. Değersiz TL’de ihracat, değerli TL’de ise ithalat avantajlı konuma ulaşmış demektir. Şekil-2.12’de uzun yıl geçmişe dayalı

TÜFE (tüketici enflasyonu), YiÜFE (yurtiçi üretici enflasyonu) ve İGM (işgücü maliyeti) bazlı reel kur endeksleri verilmektedir.

Şekil-2.12. Reel Efektif Döviz Kuru Endeksi (2003=100)

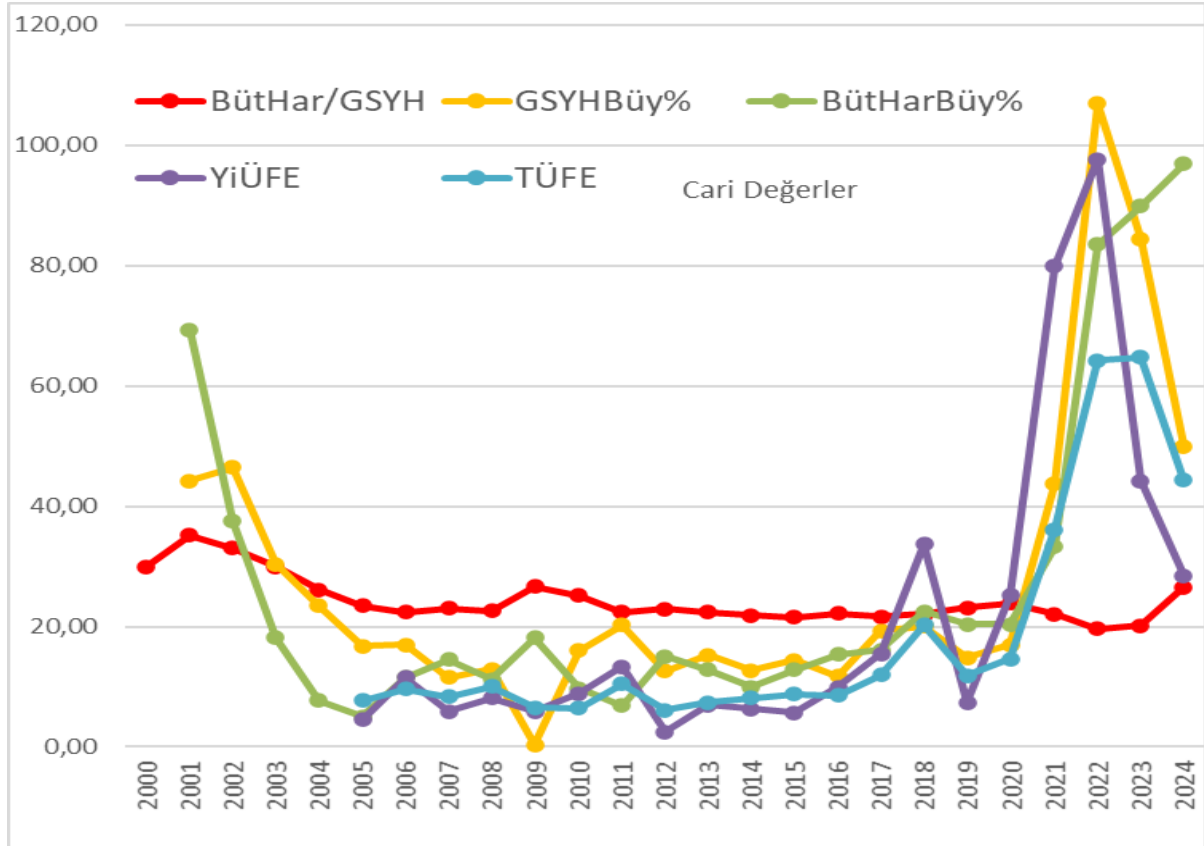

1994-2022 döneminde reel kur endekslerinin değerlenme ve değersizleşme rekorları 2007 ve 2021 yıllarında yaşanmıştır. Yani bu 33 yılda özellikle 2007 yılından itibaren genel eğilim 3 endeks için de aşağı yönlü olmuştur. Buradaki 3 endeks; yeşil çizgi ile YiÜFE bazlı reel kur endeksi, mavi çizgiyle İGM bazlı reel kur endeksi ve kırmızı çizgi ile de TÜFE bazlı reel kur endeksi olarak verilmiştir.

TL'nin döviz karşılığında ucuz mu? pahalı mı? olduğunun göstergesi reel efektif döviz kuru endeksidir. 2021 yılı TÜFE reel kur endeksi 47.61'e gerilemiştir. Bu düzey; 2001 yılı krizinde en düşük düzey olan 70.1'in bile altına düşüşü yani değersizleşmeyi göstermektedir. Sattığımız ürünlerin neredeyse tamamının rekabete dayalı sıradan mallar olduğu hatırlanırsa ihracatımızın bu avantajla daha hızlı artması beklenebilirdi ama gerçekleşme böyle olmamıştır. Tam tersine 2021 yılı ihracatından çok daha hızlı artan bir ithalat yaşanmıştır. Bu durum, ithalat yapımızın ne kadar katı bir halde olduğunu göstermektedir. 2022 yılında baz etkisi başta olmak üzere diğer etkilerle birlikte ihracatımız artış kaydetmiş ama ithalatımız çok daha fazla artmıştır.

Türkiye ekonomisinin bazı temel göstergelerle uzun dönem eğilimleri Şekil-2.13'te verilmiştir. Buna göre kırmızı çizgi ile bütçe harcamalarının GSYH'ya oranı, sarı çizgi ile GSYH büyümesi, yeşil çizgi ile bütçe harcamalarının büyümesi, mor çizgi ile yurtiçi üretici fiyat endeksi yüzde değişimi ve mavi çizgi ile de tüketici fiyat endeksi yüzde değişimi gösterilmiştir.

Şekil-2.13. Türkiye Ekonomisi için Bazı Temel Göstergelerin Eğilimleri.

Burada birkaç dikkat çekici konu bulunmaktadır. Bunlardan ilki tüm göstergelerin ortak noktası, 2002 – 2018 dönemindeki ortak düşüş eğilimidir. 2018 yılında YiÜFE, ciddi ve ayrık bir yükseliş göstermiş, 2020 yılından itibaren de BütHar/GSYH oranı dışındaki tüm göstergeler geometrik ve süreklilik arz eden yükseliş eğilimi göstermiştir.

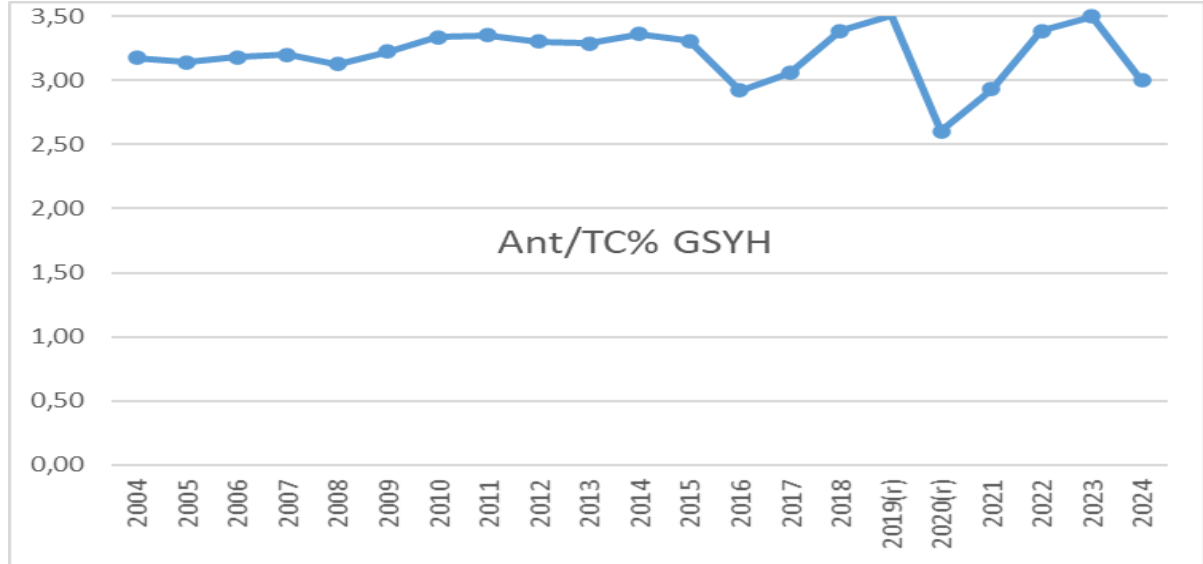
2023 yılında başta GSYH büyümesi olmak üzere bir düşüş yaşansa da bütçe harcamalarındaki büyüme devam etmiştir. Ancak bütçe harcamalarının GSYH'ya oranı, 2001-2023 döneminde genel olarak düşüş eğiliminde olurken sadece 2024 yılında bu oran bir miktar yükselmiştir. Diğer taraftan özellikle YiÜFE, genel eğilim olarak 2006 – 2024 döneminde TÜFE'nin üzerinde seyretmiştir.

Bu çizimdeki değerler, cari değerler olarak dikkate alınmıştır. Böylece hem aynı yılın verileri oranlandığı için hem de enflasyonist ortamın nispi düşük ve hiper olduğu dönemlerdeki dalga boylarını görmek mümkün olmuştur.

3. Antalya Ekonomisi, Tarımsal Üretimi ve Ticareti.

Antalya ekonomisi, gayrisafi yurtiçi hasıla ve katma değer büyüklüğü itibariyle, uzun yıllar ortalaması dikkate alındığında, Türkiye ekonomisinin %3'ü civarında bulunmaktadır. Bu oran 90'lı yıllardan bu yana geçerliliğini korumuş ve bazı yıllarda ise %3.5 düzeyine kadar yükselmiş, bazı yıllarda ise %2.85'e kadar gerilemiştir. Özellikle son 7 yılın yarısından fazlasında, Antalya için genel ortalama olan %3'ün altına inilmiştir. Bunun en şiddetli olanı 2020 yılında yaşanmıştır. Diğer taraftan 2019 ve 2020 yıllarında GSYH rakamlarında ciddi düzeltmeler yapılmış ama Antalya ona rağmen %3 ortalamasını yakalayamamıştır.

Şekil-3.1. GSYH Büyüklüğünde Antalya'nın Yeri Eğilimi^(*) (%)

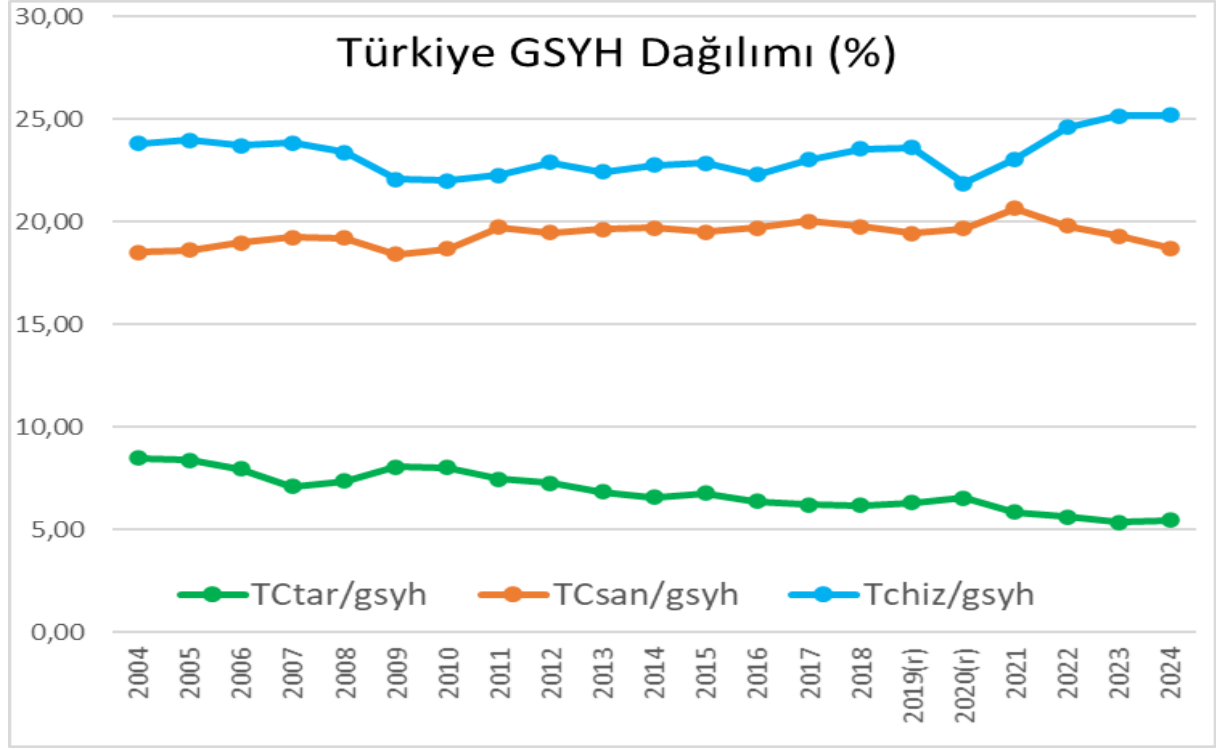

(*) Antalya 2023 ve 2024 yılı GSYH büyümesi, model tahminidir.

Şekil 3.1'de Antalya ekonomisinin Türk ekonomisi içindeki yerinin eğilimi verilmektedir. 2004-2024 dönemini kapsayan eğilimde yön, genel olarak yatay ve aşağıya doğru olmuştur. Yani Antalya'nın ekonomik pastadaki payı genel yapısı itibariyle giderek küçülmüştür. Özellikle 2008, 2016, 2017 ve 2020 yıllarındaki pay daralmaları rekor düzeye ulaşmıştır. 2019 yılında ise nispi olarak uzun dönem ortalama değerini aşarak %3.5'i bulabilmiştir. Model tahmini 2023 yılında da benzer bir oranı işaret etmektedir. 2024 yılında

2024 yılı itibariyle Antalya ekonomisi gayrisafi yurtiçi hasılasının (GSYH) 41 milyar USD'ye yaklaştığı tahmin edilmiştir.

Şekil-3.2. Türkiye GSYH Sektörel Payların Eğilimleri. (%)

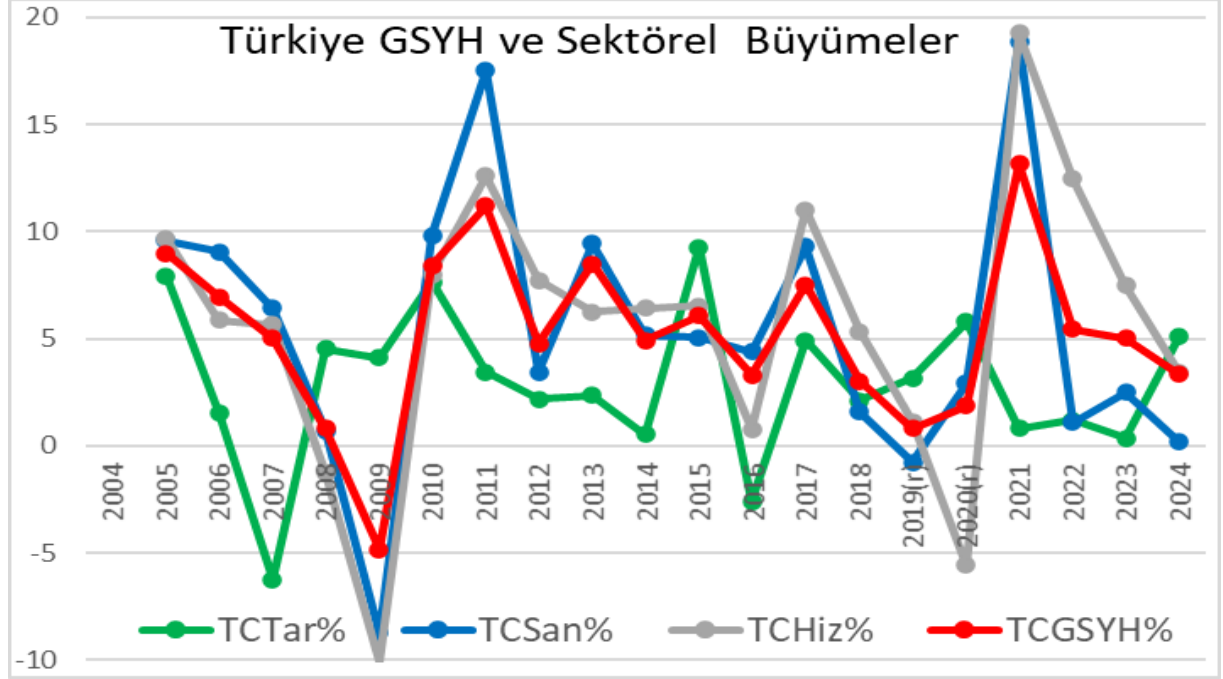
Şekil-3.2’de Türkiye ekonomisinin ana sektörler itibariyle paylarının 2004-2024 dönemi eğilimleri verilmiştir. Böylece sektörel payların nispi dağılımları daha kolay görülebilir olmuştur. Çizimde mavi çizgi ile Türkiye gsyh içindeki hizmet payı (TChiz/gyh), turuncu çizgiyle sanayi payı (TCsan/gyh) ve yeşil çizgi ile de tarım payı (TCtar/gyh) gösterilmiştir. Burada dikkat çeken önemli farklardan biri hizmet sektörünün 2011 ve 2019 yıllarındaki yavaşlamasıdır. Diğer dikkat çekici bir konu, Tarımın ciddi pay daralması olmuştur. Sanayi ise bu 21 yılda herhangi bir pay artırımına gidememiştir.

Tarımın 2004 yılında yaklaşık %18 düzeyinde olan payı, 2024 yılında %5 civarına gerilemiş durumdadır. Bu durum gelişmişliğin bir göstergesi olmaktan çok, tarım performansının düşüklüğünden kaynaklanmıştır.

Sanayinin gsyh içindeki payının 2004 – 2024 döneminde genel olarak bir değişim kaydetmemesinin önemli nedenlerinden biri, sanayinin yapısının durağanlığı olmuştur. Bir taraftan kapasite artışının sınırlı kalması diğer taraftan üretim biçimlerinin dönem boyunca değişime uğramamış olması, yapısal durağanlığı getirmiştir.

Hizmet sektörü, bu 21 yıllık dönemde gsyh içindeki payını artıran tek ana sektör olma özelliğine sahip olmuştur.

Şekil-3.3. Türkiye GSYH ve Sektörel Büyüme Eğilimleri. (%)

Şekil-3.3'te 2004 – 2024 döneminde Türkiye ekonomisinin ve ana sektörlerin yıllık büyüme eğilimleri verilmiştir. Kırmızı çizgi ile gösterilen Türkiye gsyh (TCGSYH%), gri çizgi ile gösterilen hizmet sektörü (TCHiz%), mavi çizgi ile gösterilen sanayi (TCSan%) ve yeşil çizgi ile gösterilen tarım (TCTar%) yıllık büyümleridir. Hizmet sektörünün yıllık büyümleri, genellikle gsyh büyümlerinin üzerinde olmuştur. Buna karşılık tarım büyümleri ise gsyh'dan daha düşük seyretmiştir. Tarım; 2008, 2009, 2015, 2019, 2020 ve 2024 yıllarında gsyh büyümesinin üzerinde büyümüş geriye kalan 15 yılda ise gsyh'dan daha düşük büyüme göstermiştir.

GSYH ile tarım sektörünün yüksek büyümeyi birlikte gerçekleştirdiği tek yıl 2010 yılı olmuştur. Bu durumun tarım sektörüne olumlu etkisi, başta Antalya gibi kentlerde olmak üzere tüm ülkede kendisini göstermiştir. 2010 yılını daha sonraki yıllarda tekrar edememiş olmamız büyük bir yetersizlik örneği olmuştur.

2007 ve 2016 yıllarında tarım sektörü küçülmüş, 2015 yılında ise rekor büyüme göstermiştir. 2020 Yılında ise Türkiye ortalamasının rekor düzeyde üzerinde bir büyüme göstermiştir.

2024 yılı tarımsal büyüme bakımından Türkiye toplam büyümesinin üzerinde olurken sanayi sektörü toplam büyümenin altında kalmış, hizmet sektörü ise toplam büyüme kadar büyümüştür.

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 40 / 64

Antalya'nın 2004-2024 dönemindeki ekonomik performansını, diğer illerin performanslarıyla karşılaştırdığımızda ortalama olarak sıralamada yer kaybeden bir performans göstermiştir. Bu kaybedişin kaynaklarından ekonomik temelli olanı için Antalya'ya özgü koşulları (iç ve dış tatil kenti olması, tarım ağırlıklı olması, yaşlılığın nispeten yüksek olması, ...vb faktörler) dikkate aldığımızda, oldukça düşük bir il içi ticaret hacminin söz konusu olduğunu belirtmek gerekir.

Antalya ekonomisi iç ticaret bakımından genellikle diğer illerden mal ve hizmet alan bir uzun dönem ortalamaya sahiptir. Şöyle ki, yaptığı iç ticaretin %50'si diğer illerden aldığı mal ve hizmet, %25'i diğer illere yaptığı mal ve hizmet satışı ve %25'i de kendi içinde yaptığı ticaret olmuştur. Bu yapısal ticaret özelliğinin kaynakları yukarıda belirtilmiştir.

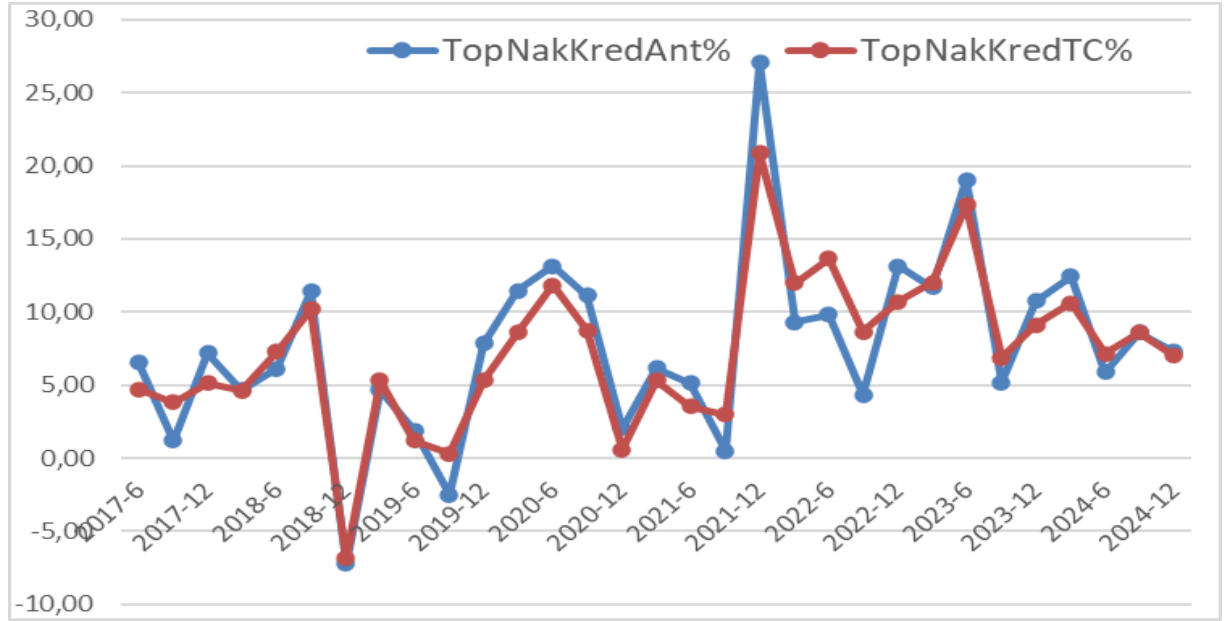
Antalya ekonomisi 2024 yılında, model tahminlerine göre ortalama altı bir performans göstermiştir. Tahmin modeli genel olarak ülkemiz ortalamasının üzerinde bir büyüme ile 2023 yılını geçirdiğimizi göstermektedir. Ancak 2024 yılında bu durumu devam ettiremedik. Döviz kuru ve enflasyon oranları arasındaki uyumsuzluk, Antalya ekonomisi için hayati derecede önem taşımaktadır. Çünkü ülkemiz ortalamasının çok üzerinde dış dünya ile ekonomik bağılılık içerisindeyiz. İçerideki maliyet artışlarının altında kalan bir kur artışı ile sürekli olarak karşı karşıya kalırsa bu durum Antalya ekonomisi için ciddi daraltıcı bir etki yapacaktır.

2024 Yılı, Antalya ekonomisi için döviz kuru ve enflasyon arasındaki döviz kuru aleyhine olan baskı ile geçmiştir. Yıllık %44.38 olarak ilan edilen tüketici enflasyonuna karşılık bunun yarısı kadar değişen döviz kuru, ekonomisinin büyük bölümü dünya rekabetine açık Antalya için tahrip edici bir etki yaratmıştır.

Antalya ticaretindeki ve dünya ile rekabet yoğunluğundaki yapısal özellikler, birlikte değerlendirildiğinde yaşanan uyumsuzluklar üretim yapısına da yansımıştır. Üretim motivasyonu erezyona uğramış ve ilerisi için de olumsuz işaretler vermeye başlamıştır. Bu durumu atlatabilmek veya zaman kazanabilmek için ilave finansmana daha çok ihtiyaç duyan Antalya için önemli avantajlardan bir tanesi yapısal olarak sahip olduğu borcuna sadakat oranı olmuştur. Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olan bu oran ile krediye erişim ne kadar pahalı olursa olsun 2024 yılında da devam etmiştir.

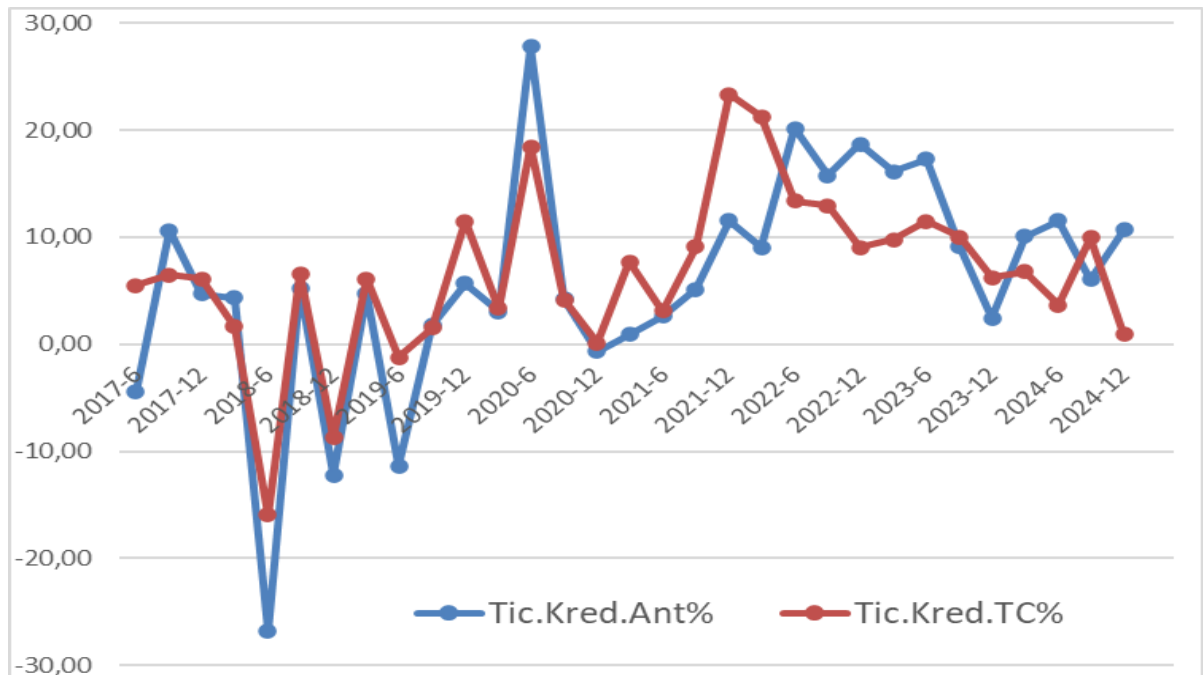
Antalya, reel ekonomik büyüklüklerini gerçekleştirebilmek için bu dönemde, öncekilerden çok daha fazla borçlanma ve kredi kullanma ihtiyacı duymuştur. Öyle ki, kendi yapısal karakteristiğinin bile tersine bir borçlanma ve tasarruf eğilimine sahip olmuştur. Ortalama ekonomik göstergelerle uzun yıllar ortalaması olarak Türkiye 8.si olan Antalya iş dünyası, kullandığı nakdi kredilerde Türkiye 4.sü durumuna gelmiştir.

Şekil-3.4. Türkiye-Antalya Kredi Büyüme Eğilimleri (%)

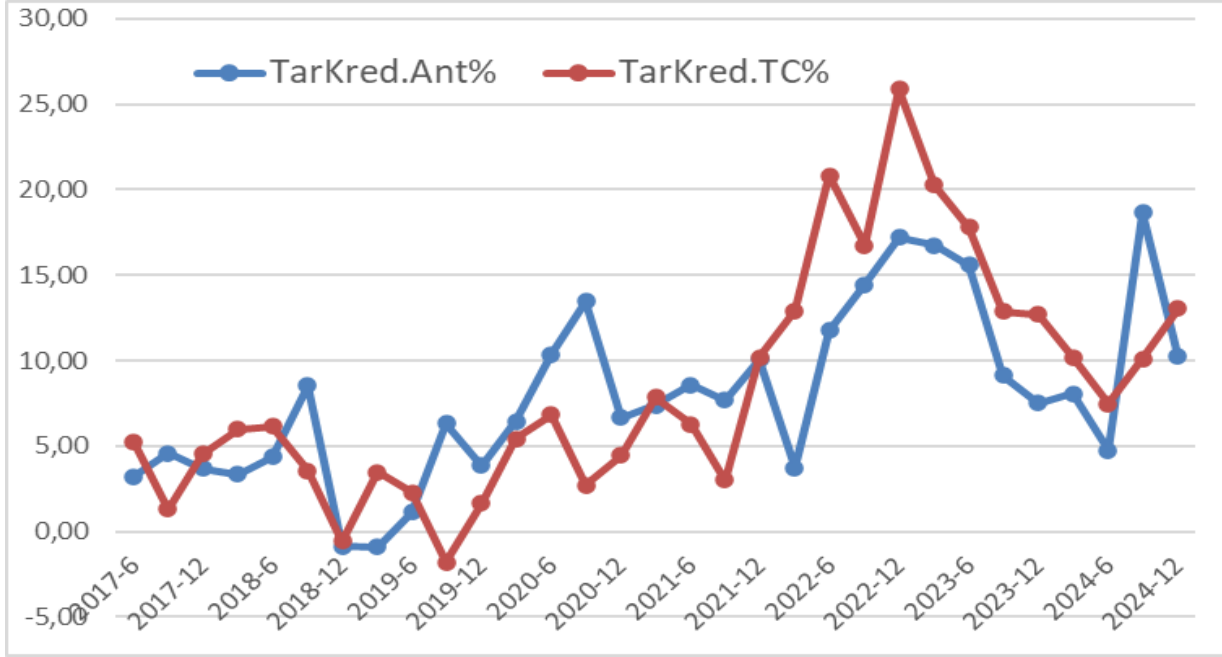
Şekil-3-4'te mavi çizgi ile Antalya toplam nakdi kredi büyümesi (TopNakKredAnt%) ve kırmızı çizgi ile de Türkiye toplam nakdi kredi büyümesi (TopNakKredTC%) gösterilmiştir. Çeyrek dönemler halinde 2017-6 ve 2024-12 dönemindeki büyüme eğilimleri genel olarak paralel seyretmiştir. Ancak 2019, 2021 ve 2022 yıllarında kredi büyümesi, Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. 2023 ve 2024 yılı ilk yarısında da Antalya'nın kredi büyümesi, ortalamasının altında kalmıştır.

Şekil-3.5. Türkiye-Antalya Ticari Kredi Büyüme Eğilimleri (%)

Antalya – Türkiye ticari kredi büyümesi eğilimleri ise nakdi kredi büyüme eğilimlerinden farklı bir yapı göstermiştir. Özellikle 2017 – 2019 döneminde ve 2021-2022 yıllarında Antalya ticari kredi büyümesi genel olarak Türkiye ortalamasının altında seyrederken 2022 yılının ilk yarısından sonra genel olarak ciddi düzeyde ortalama üstü büyüme göstermiştir.

Şekil-3.6. Türkiye-Antalya Tarımsal Kredi Büyüme Eğilimleri (%)

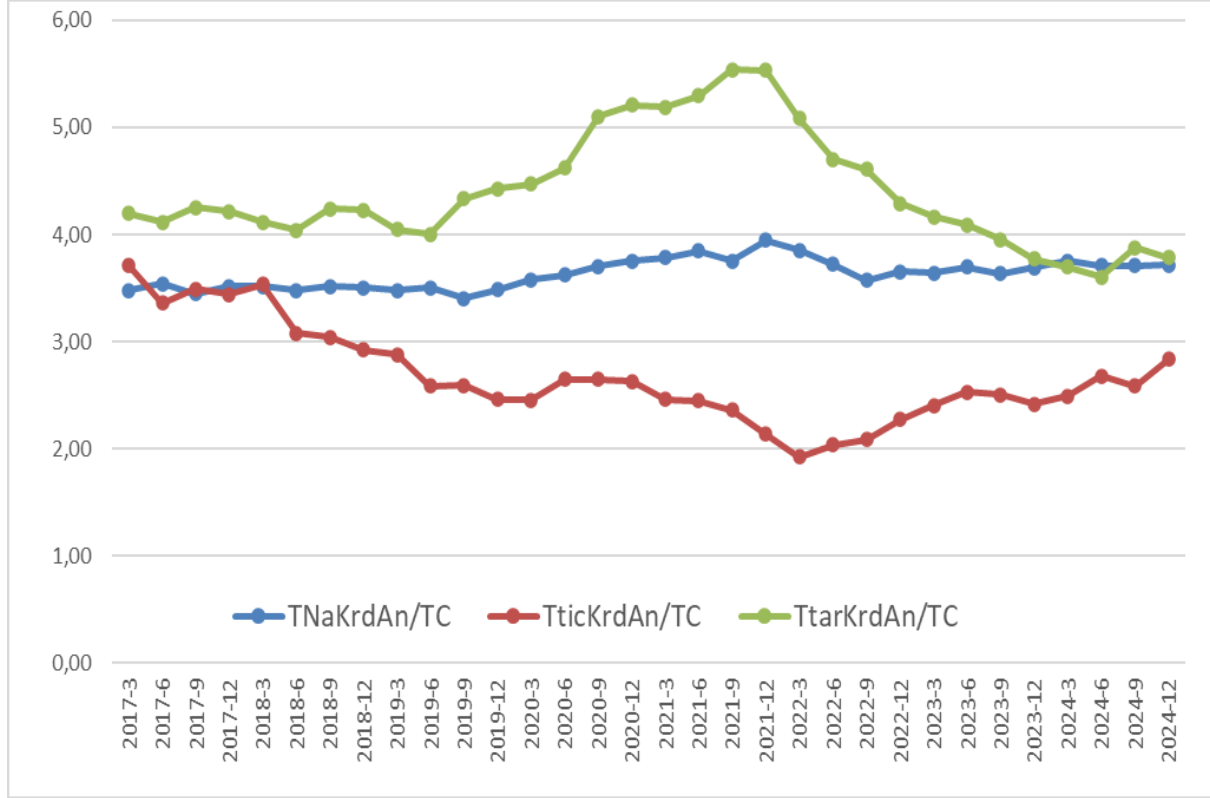
Şekil-3.6’da tarımsal kredilerin büyüme eğilimleri verilmiştir. Burada dikkat çeken iki konudan ilki Antalya tarımsal kredi büyümesi, 2019 ve 2020 yıllarında ciddi düzeyde ortalama üstü büyürken özellikle 2022 – 2024 döneminde ciddi düzeyde ortalama altı büyüme göstermiştir.

2021 yılına kadar ortalama %5 civarındaki kredi büyümesi, bu tarihten sonra ortalama %15’lik büyümeye dönüşmüştür. Antalya’nın bu dönemde Türkiye ortalamasının altında kalması, bu hızlı artıştan kaynaklanmış olabilir.

Bu kredi kullanımıyla Antalya, toplam nakdi krediler içerisinde ortalama %3.5 civarında bir payı almış gözükmemektedir. Bu pay, Antalya’nın Türkiye ekonomisi içerisindeki % 3 civarında olan payı ile uyumludur. Yani sahip olduğu ekonomik kapasite civarında bir kredi kullanımına sahip bulunmaktadır.

Antalya’nın ticari kredi kullanımının Türkiye içindeki payı ise ortalama %2.5 düzeyinde bulunmaktadır. Antalya’nın Türkiye ticareti içindeki ortalama %4.7’lik payı ile karşılaştırıldığında kredi payının son derece düşük kaldığı görülür. Yani Antalya, ürettiği ticarete göre düşük bir kredi payına sahip durumdadır.

Şekil-3.7. Antalya Nakdi, Ticari ve Tarımsal Kredilerinin Türkiye Payları Eğilimleri (%)

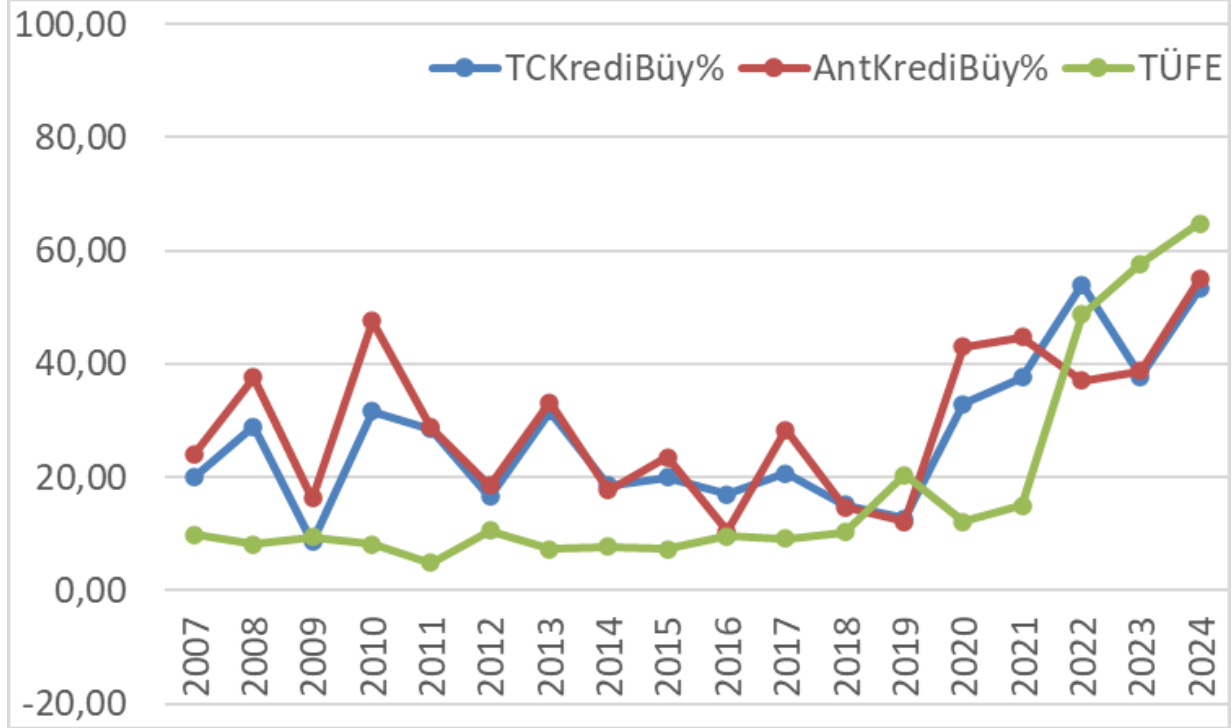

Şekil-3.7’de Antalya’nın nakdi, ticari ve tarımsal kredilerdeki Türkiye paylarının eğilimleri verilmektedir. Bu çizimde mavi çizgi ile Antalya’nın kullandığı nakdi kredilerin Türkiye payı (TNaKrdAn/TC), kırmızı çizgi ile Antalya’nın ticari kredi kullanımının Türkiye payı (TticKrdAn/TC) ve yeşil çizgi ile de Antalya’nın tarımsal kredi kullanımının Türkiye payı (TtarKrdAn/TC) gösterilmiştir. Burada ilk dikkat çeken konu, ticari kredi kullanım payının 2018 – 2022 döneminde hızla azaldığı buna karşılık tarımsal kredi kullanım payının ise 2019 – 2021 döneminde hızla arttığıdır. Toplam nakdi kredi kullanım payı ise nispeten düşük eğimli bir seyir göstermiştir.

Toplam nakdi kredi büyümleri itibariyle Türkiye – Antalya eğilimleri Şekil-3.8’de verilmiştir. Buradaki eğilimler Özellikle 2018 yılından sonra ciddi dalgalanmalar göstermiştir. Öyle ki uzun dönem geçmiş verilerdeki enflasyon üstü kredi büyümleri, bu tarihten sonra tersine dönmüştür.

2020 ve 2021 yıllarında bu durum açıkça görülmektedir. 2022-2024 döneminde ise bu sefer tam tersine ve şiddetli bir düzeyde enflasyon altı kredi büyümleri görülmektedir.

Şekil-3.8. Türkiye-Antalya Toplam Nakdi Kredi Büyümleri ve Enflasyon Eğilimleri (%)

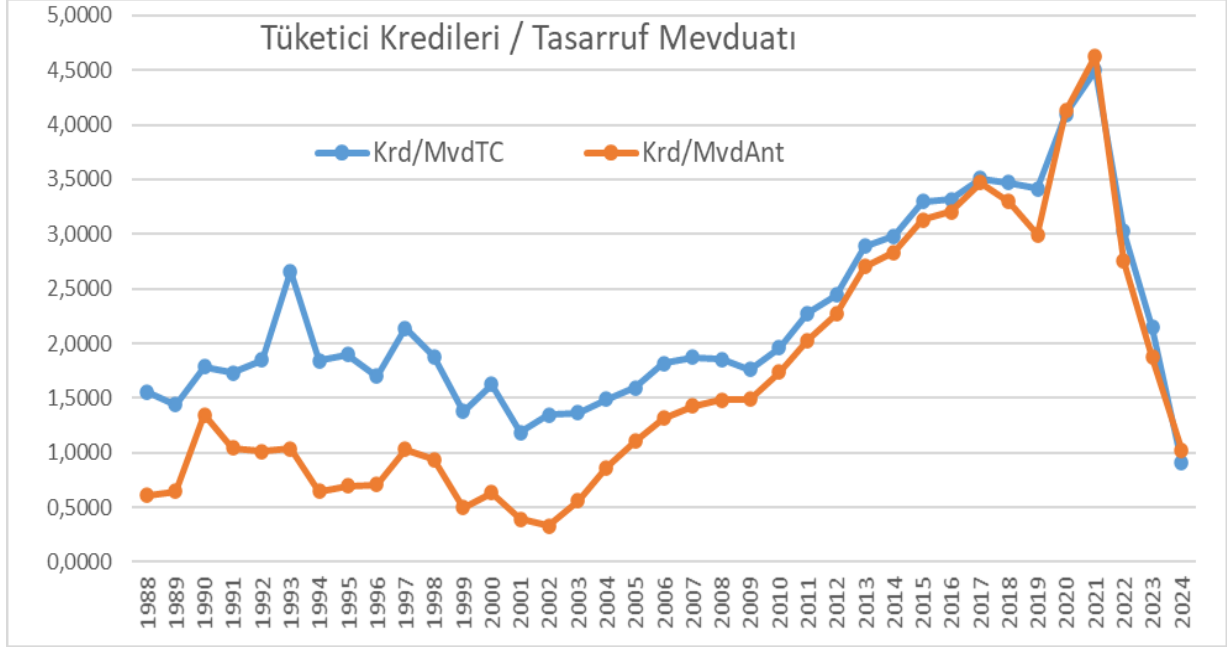

Antalya genel karakteristiği itibariyle tasarrufçu bir kimliğe sahip olmuştur. Bu yapısal özelliği 2002 yılından itibaren kaybetmeye başlayan Antalya, özellikle 2009 yılından sonra kredi/mevduat oranında ciddi yükselmeler yaşarken büyümesini ise Türkiye ortalamasının bile altında gerçekleştirebilmiştir.

Şekil-3.9'daki eğilimler de Antalya nispi tasarrufçu kimliğinin bu dönemde kaybolduğuna işaret etmektedir. Kredi/Mevduat oranının 1'den büyük olması, kullanılan kredinin sahip olunan mevduattan yüksek olduğunu göstermektedir. Bu oran ne kadar büyürse o derece kredi kullanımının mevduattan yüksek olduğu anlamına gelir. 1'den küçük oranlar ise tasarrufçu kimliğin varlığını gösterir.

Antalya, tasarrufçu kimliğini söz konusu dönemde tamamen yitirmiş ve hatta Türkiye ortalamasının da oldukça üzerinde kredi kullanmaya başlamıştır. Özellikle son 10 yılda Türkiye Antalya makası çok daha açılmış ve Antalya ortalamasının çok üzerinde kredi kullanır duruma gelmiştir. Bu eğilimin tek istisnai yılı ise 2022 yılı olmuştur. Türkiye ortalaması civarına yaklaşmıştır.

Şekil-3.9. Türkiye Antalya Kredi /Mevduat Oranları eğilimi

Antalya'nın kredi kullanımının nispi olarak uzun vade geçmiş döneme göre mevduatından bu derece yüksek olması, yatırımlarına yeterince yansımamış krediler daha çok cari harcamalarda kullanılmıştır. Özellikle son 10 yıldır Antalya ekonomisinin Türkiye payının yaklaşık %3.5'ten %2.85'e gerilemesi ve bitkisel üretim değerinde de aynı dönemde yaklaşık %10'dan %6.5'e varan düşüşü söz konusu olmuştur.

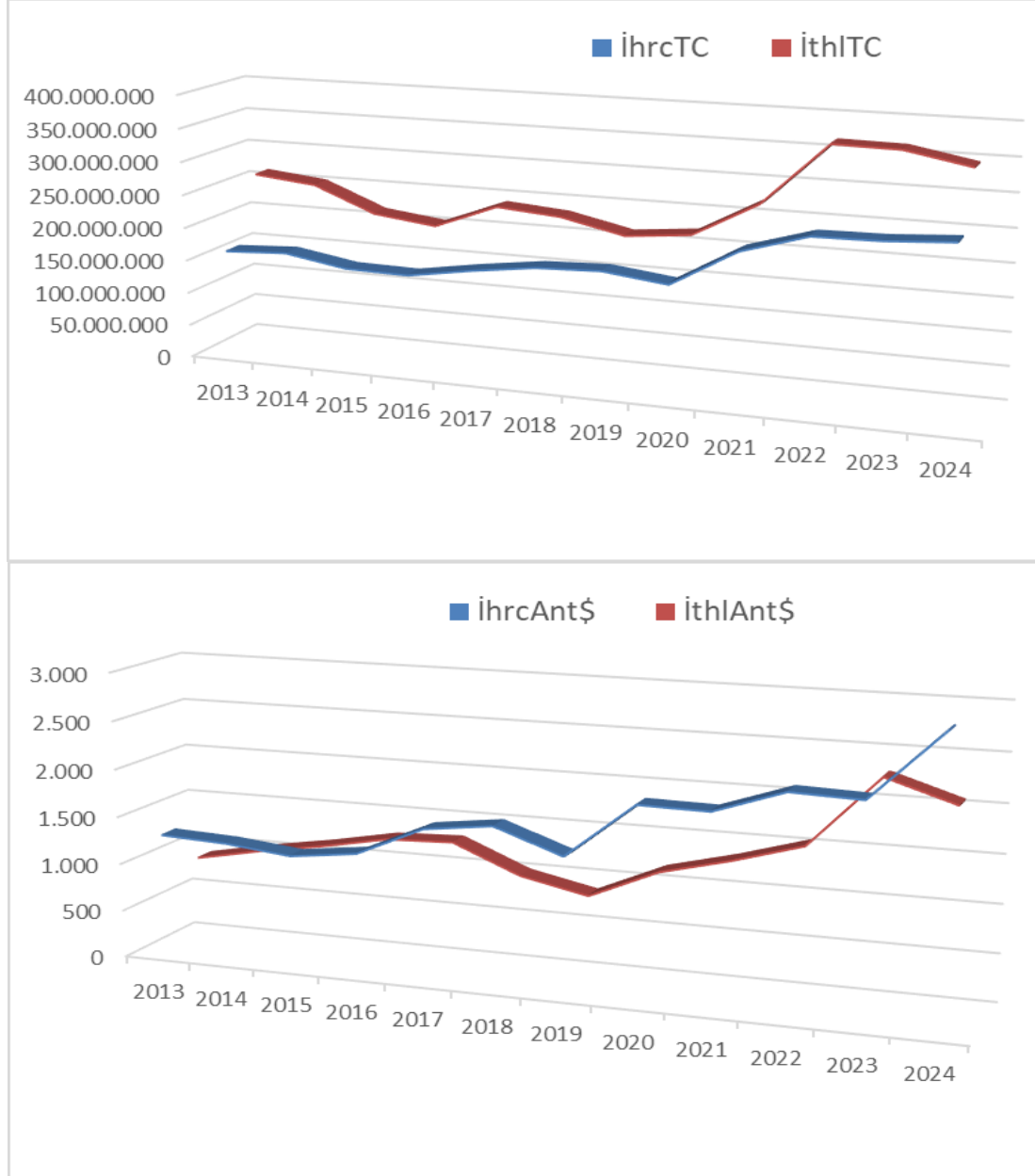
Kredi mevduat oranlarının Şekil-3.9'daki eğilimlerinde dikkat çekici bir diğer konu da 1988-2009 ve 2010-2024 dönemleri arasındaki radikal farklar olmuştur. İlk dönemde Antalya kredi/mevduat oranı ciddi boyutlarda Türkiye ortalamasının altında seyrederken ikinci dönemde bu fark ortadan kaybolmuştur. Bu eşitlenmede en büyük pay, Antalya kredi/mevduat oranının daha hızlı artması olmuştur.

Antalya; yapısal özelliği itibariyle uzun dönem geçmişinde ihracatı, ithalatından ciddi düzeyde fazla olan bir konuma sahip olmuştur. Yani dış ticaret dengesinde yapısal olarak sürekli fazla veren bir kent olma performansı göstermiştir. Ancak son yıllarda bu dış ticaret fazlası giderek azalmaya başlamıştır. Nitekim 2014-2017 döneminde bu olumlu fark, negatife dönmüş ve Antalya, dış ticaret açığı verme durumuna düşmüştür.

Şekil-3.10'da Türkiye ve Antalya dış ticaret verileri gösterilmiştir. Üst çizimde Türkiye ihracatı (İhrcTC) ve ithalatı (İthlTC) gösterilirken alt çizimde ise Antalya ihracatı (İhrcAnt\$) ve

ithalatı (İthlAnt\$) gösterilmiştir. Burada dikkat çeken bir konu, Türkiye için ithalat ve ihracat eğilimlerinin paralelliği olurken Antalya için bu durumun geçerli olmadığıdır.

Şekil-3.10. Türkiye-Antalya Dış Ticaret Eğilimleri (Milyon USD)

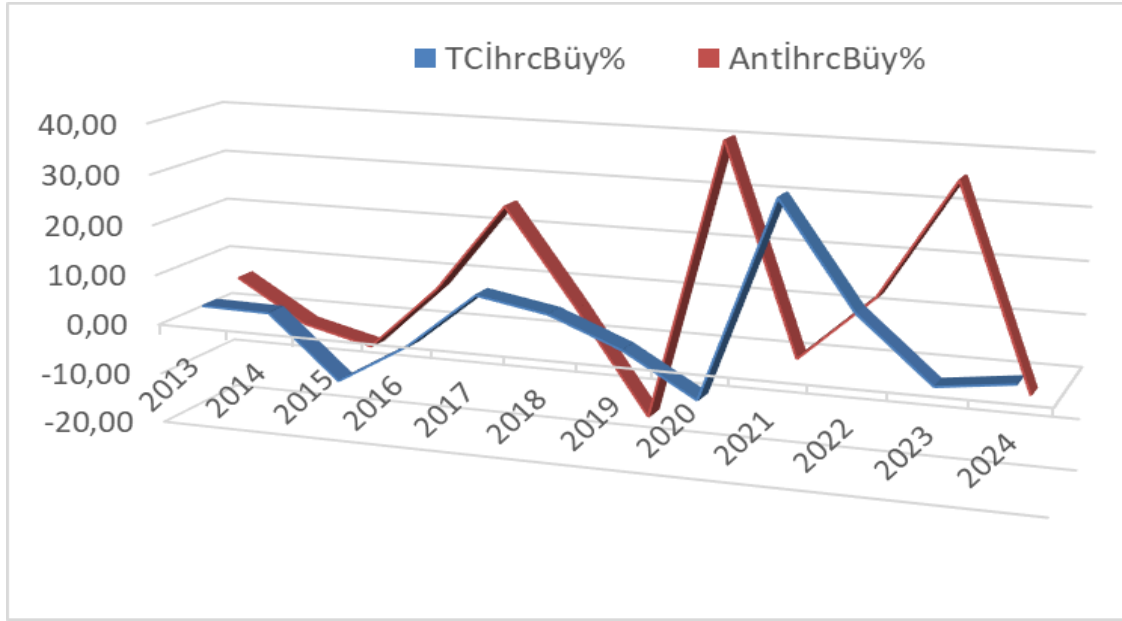
Şekil-3.10'da Antalya dış ticaretinin 2014-2017 dönemindeki ve 2023 yılındaki açık verme durumu ve takip eden dönemde ise tekrar net ihracatçı konumuna dönüşü gösterilmektedir.

2013-2024 yıllarını kapsayan 12 yıllık dönemde hem Türkiye hem de Antalya ihracat büyümeleri, birbirine paralel ve yukarı yönlü seyretmiştir. Ancak özellikle 2022 ve 2023 yıllarında

Antalya'nın ihracat performansı, ülkemiz ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Buna paralel olarak ithalat performansı da ortalama üstü artış göstermiştir.

Toplam ihracatın yıllık büyüme hızı performansını Türkiye ve Antalya için karşılaştıran Şekil-3.11'de dikkat çeken konulardan biri de Antalya ihracat büyümesinin Türkiye'ye göre çok daha dalgalı ve kararsız olduğudur.

Şekil-3.11. Türkiye-Antalya İhracat Büyümesi Eğilimleri (%).

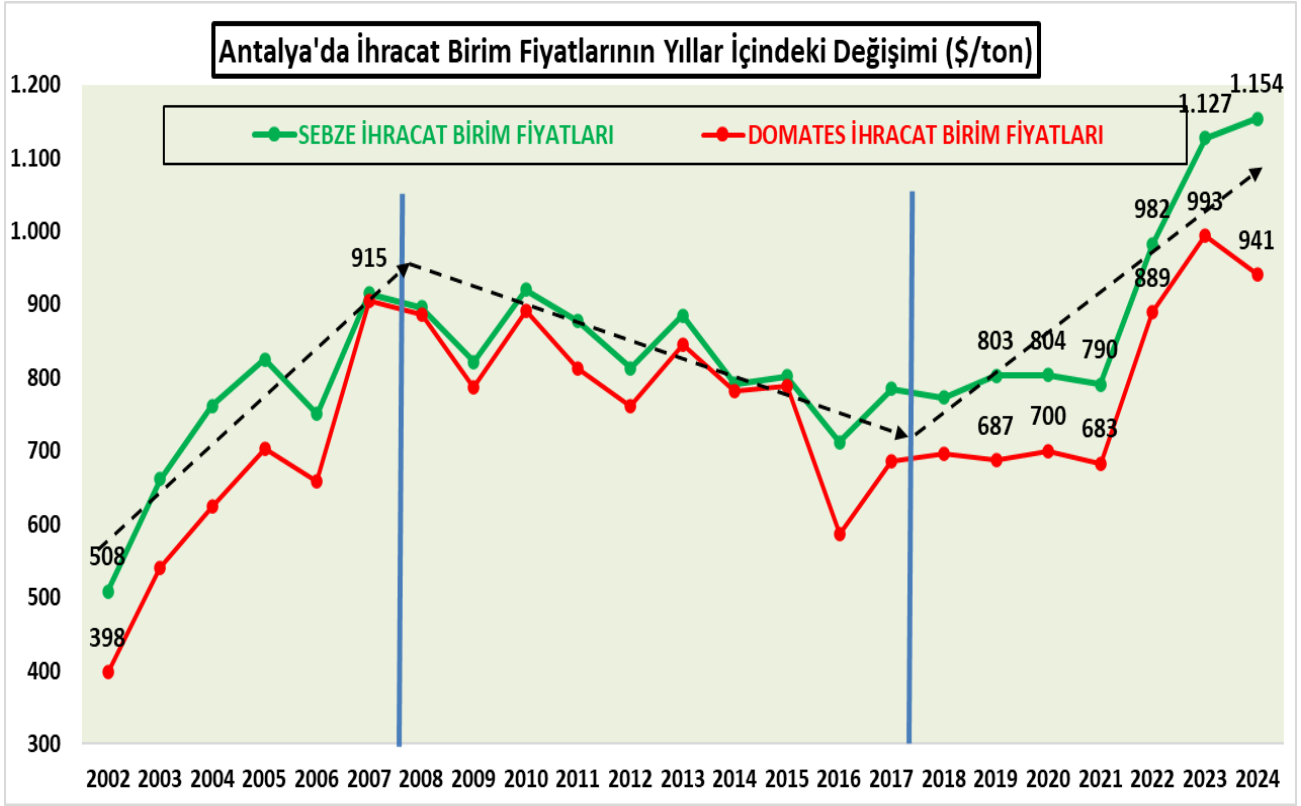

2013, 2015, 2017 ve 2022 yıllarında ise Antalya ihracat büyümesi, Türkiye büyümesinin üzerinde gerçekleşmiştir. 2024 yılında ise yine Antalya ihracat büyümesi, Türkiye büyümesinin altında kalmıştır. Yani bu 12 yıllık dönemin 5 yılında Türkiye ihracat büyümesinin üzerinde bir büyüme sağlayan Antalya, diğer 7 yılda ortalama büyümeye paralel ya da altında bir büyüme sağlayabilmiştir. Özellikle son 20 yılda Antalya ihracatı başta olmak üzere ekonomik büyüme performansı, genel olarak Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Bu yüzden de iller sıralamasındaki yerimiz sürekli gerilemiştir.

Enflasyon ve döviz kuru değişimindeki uyumsuzluk sürdükçe ve arttıkça Antalya'nın ihracat performansı kaçınılmaz olarak gerileyecektir. Çünkü ihracat malları ağırlıklı olarak fiyat rekabetine dayalı harcı alem mallardır.

Antalya ihracatının yarısından fazlası tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Bu haliyle yapısal olarak ülkemiz profilinden ayrılmaktayız.

Şekil-3.12. Antalya İhracat Birim Fiyatları Eğilimi (USD)

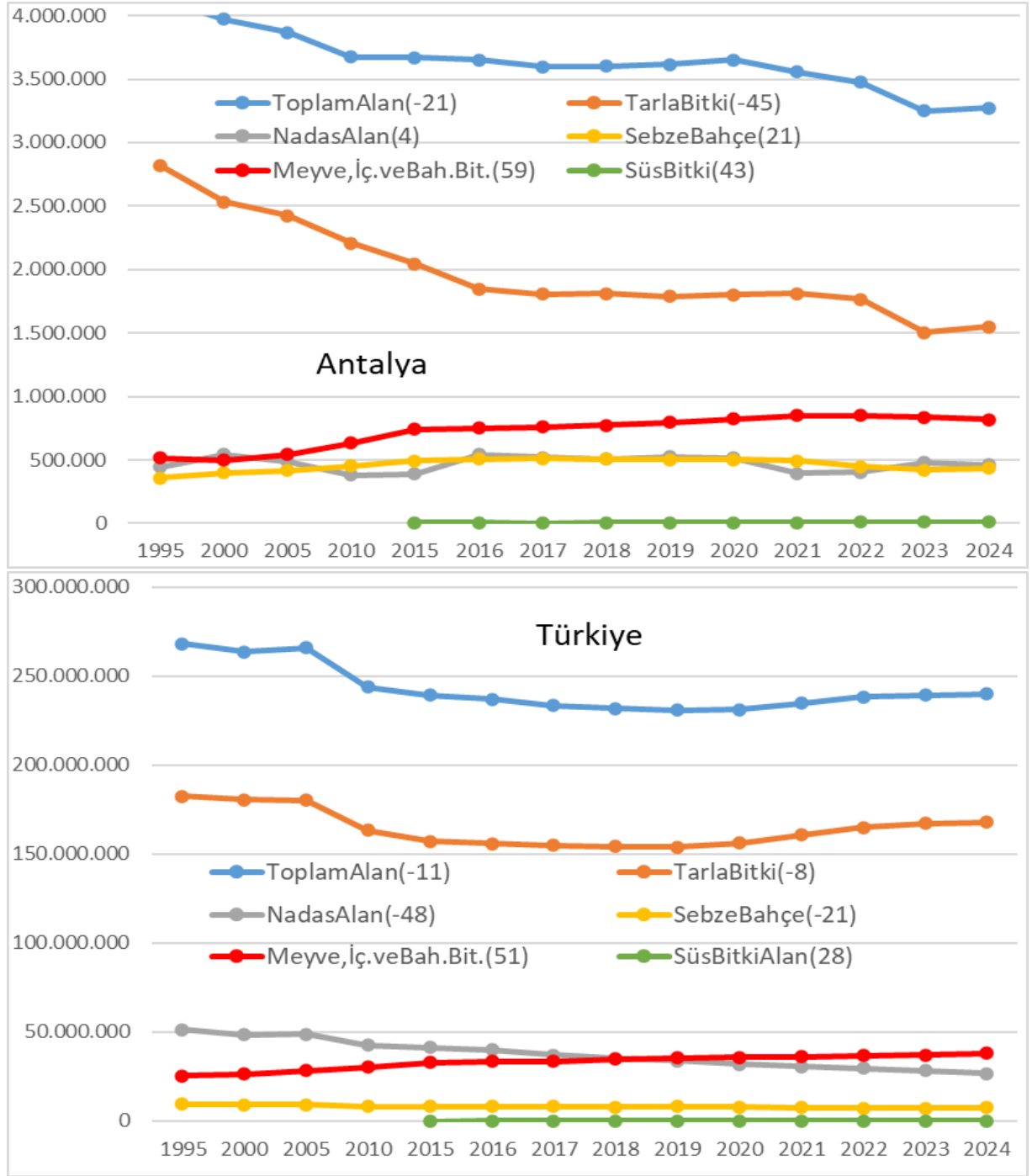
Şekil-3.12’de Antalya tarımsal ihracatının baskın grubu olan domates ve sebze birim fiyatları eğilimleri verilmiştir. Buna göre 2002 – 2024 döneminde birim fiyatlar (USD/ton) yaklaşık ikiye katlanmıştır. Buna rağmen özellikle 2008 – 2017 döneminde tarımsal ürünlerin birim ihracat fiyatları ciddi düşüş göstermiştir. Bu yüzden son 23 yıl 3 ana fiyatlama bölgesine ayrılmıştır. 2021 yılından itibaren birim ihracat fiyatları ciddi bir artış eğilimine girmiş gözükmemektedir.

Antalya’nın ekonomik alandaki en önemli ayırıcı özelliklerinden biri de turizm sektöründeki kapasitesidir. Gerek Türkiye yatak kapasitesi içerisindeki %40’lık payı, gerek sezon uzunluğu itibariyle ortalamanın ciddi dışına düşen bir yapısı vardır.

Bu kapasite ve hareketlilik süresinin uzunluğu, tarımsal üretim ve ticarete de sürükleyici etki yaratmaktadır. Sektörel açıdan ortalamanın dışına düşen bir diğer alan da örtüaltı üretimidir. Türkiye’nin %40’na sahip sera kapasitesi ile hem yurtiçi talebi karşılamada hem de ihracat kapasitesinde öncü durumdadır.

Ülkemizin ve kentimizin toplam ve sınıflandırılmış tarım alanları 1995-2024 döneminde ciddi kayıplara uğramıştır.

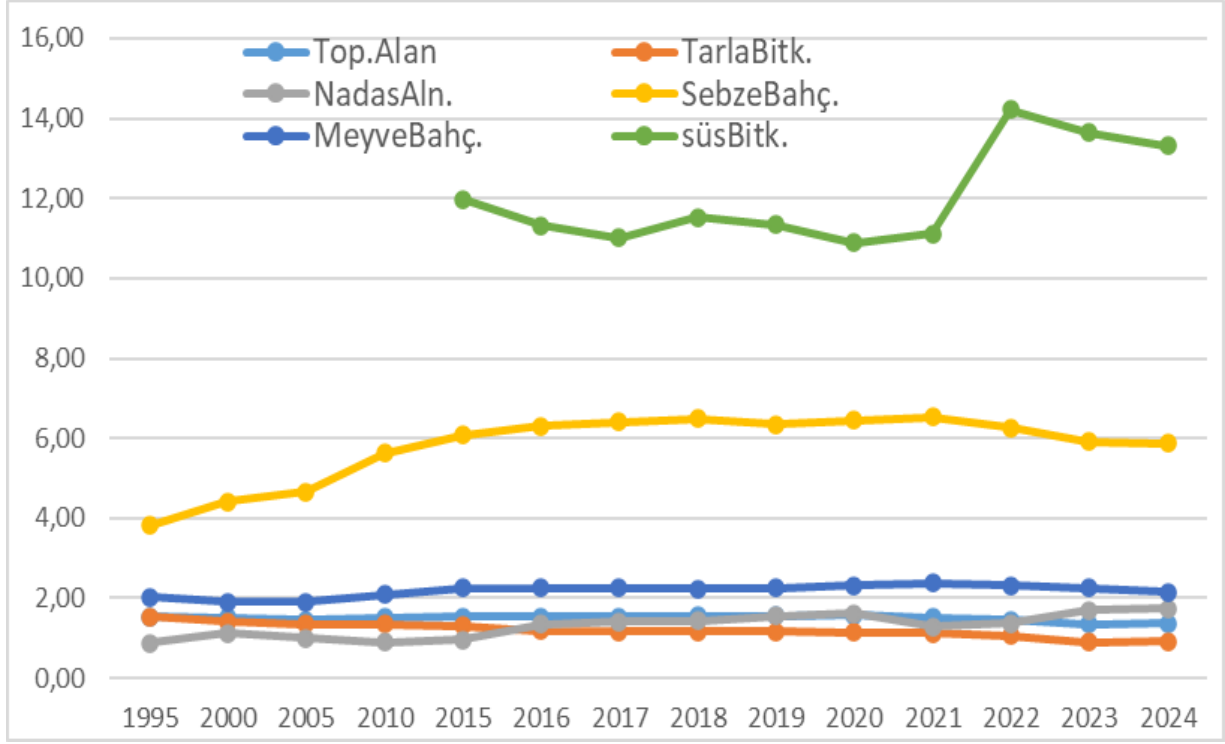
Şekil-3.13. Antalya ve Türkiye Tarım Alanları eğilimleri (da)

Şekil-3.13'ün üst çiziminde Antalya'nın alt çiziminde ise Türkiye'nin toplam, sebze, meyve, tarla, süs bitkileri ve nadas alanlarına yönelik 1995-2024 dönemi eğilimleri verilmiştir. Toplam tarım alanı Antalya'da 4 milyon 150 bin da'dan 3 milyon 250 bin da'a düşmüştür. Kayıp tarım alanı % -21 olmuştur. Türkiye'de ise 270 milyon da'dan 240 milyon da'a düşmüştür. Ülke genelindeki kayıp tarım alanı ise % -11 olmuştur. Yani bu dönemde Antalya'nın toplam tarım alanı kaybı

Türkiye'nin 2 katı olmuştur. Bu eğilimin kaçınılmaz sonucu olarak da Antalya toplam tarım alanının ülke payı %1.54'ten %1.36'ya düşmüştür.

Şekil-3.14. Antalya'nın Türkiye Tarım Alanı Payı (%)

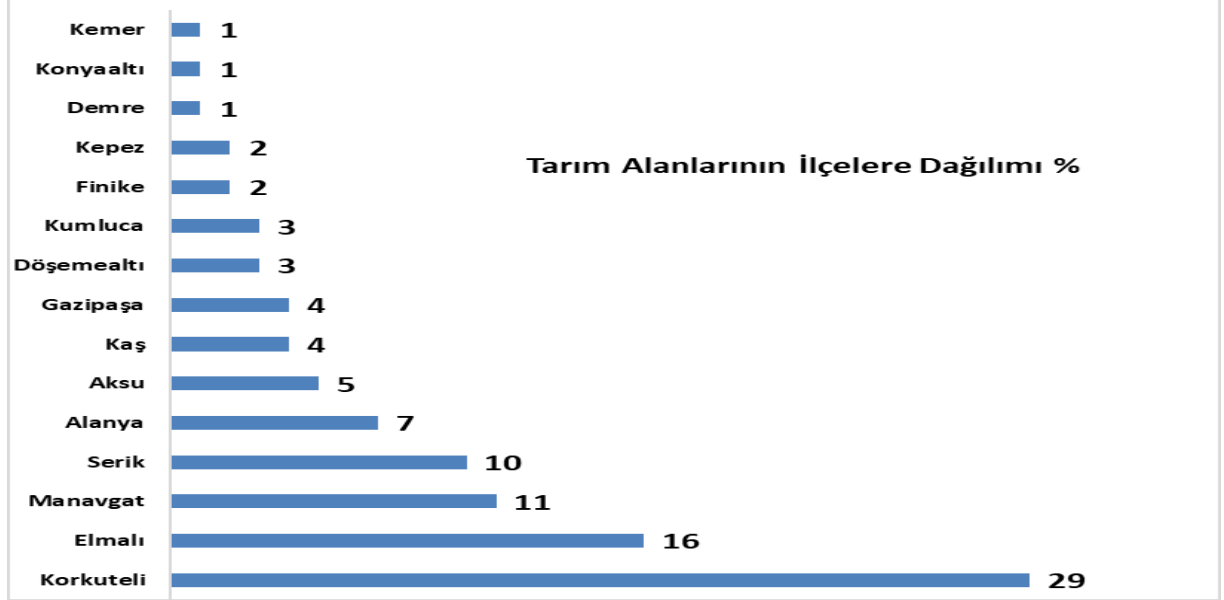
Şekil-3.14'te Antalya tarım alanlarının Türkiye içindeki payları % olarak verilmiştir. Burada en dikkat çekici iki konudan biri sebze üretim alanlarındaki büyüme ikincisi ise toplam tarım alanındaki düşüş olmuştur. Tarla bitkileri ile ilgili alanda ise %1.5'tan %0.9'a düşüş olmuştur. Bu arada nadas alanlarının payı da %0.9'dan %1.4'e yükselmiştir. Meyve alanlarındaki değişim ise %2'den %2.3 gibi cüzi bir artış olmuştur.

Antalya tarım alanlarındaki bu eğilimlerin yaşandığı 1995-2024 dönemindeki üretim artışı alan ve yatırım büyümesinden çok verimlilik artışı ile yaşanmıştır.

Antalya'nın tarımsal verimlilik artışının, Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmesinin en önemli nedenlerinden biri, tarımsal yapısının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Yani ortalama üstü bir tarımsal nitelik yüksekliği söz konusudur. Özellikle iklim avantajlarını kullanan örtüaltı üretim teknolojileri, Antalya tarımsal verimliliğini ciddi boyutta artırmıştır. Meyvecilik alanındaki üretim deseni de verimlilik artışında fark yaratmıştır.

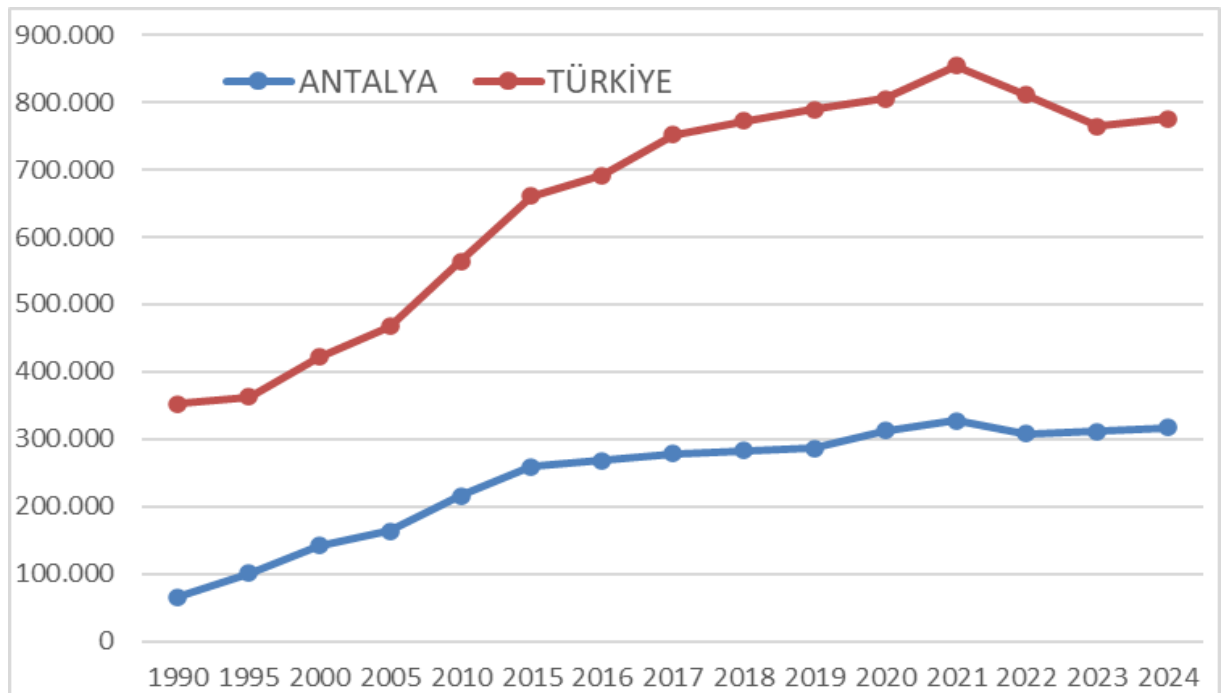
Antalya tarımsal alanlarında dikkat çekici bir diğer konu da nadas alanlarındaki ortalama üstü artıştır. Yani tarımsal faaliyetlerden yoksunluğun bir göstergesi olarak nadas alanı büyümesi, ortalama üstü gerçekleşmiştir.

Şekil-3.15 Antalya Tarım Alanlarının İlçeler Dağılımı. (%)

Korkuteli, Elmalı, Manavgat ve Serik ilçeleri toplam tarım alanlarının %66'sını kapsamaktadır. Diğer ilçelerin tarım alanlarının nispi olarak çok küçük olması, onların küçük alanda yüksek nitelikli tarım yapmalarını zorunlu kılmıştır. Bunun da en yaygın yolu örtüaltı tarım faaliyeti olmuştur.

Şekil-3.16. Antalya Türkiye Örtüaltı Tarım Alanları Seyri (da)

Şekil-3.16’da Antalya ve Türkiye örtüaltı tarım alanlarının büyüklüğü seyrini göstermektedir. Buna göre 1995-2024 döneminde Antalya örtüaltı büyüklüğü %479’a Türkiye örtüaltı büyüklüğü ise %217’ye yükselmiştir. Antalya’nın örtüaltı gelişimi Türkiye’nin 2 katından fazla bir hızla büyümüştür.

Tablo-3.1. Antalya ve İlçelerindeki Çiftçi Sayıları.

çiftçi sayısı 2024	aktif	pasif	toplam
Muratpaşa	2.720	1.114	3.834
Kepez	5.603	2.403	8.006
Konyaaltı	4.060	1.064	5.124
Döşemealtı	5.596	1.672	7.268
Aksu	12.711	3.373	16.084
Kemer	596	59	655
Kumluca	14.005	5.963	19.968
Finike	6.032	2.711	8.743
Demre	3.649	3.018	6.667
Kaş	12.206	4.574	16.780
Elmalı	11.040	6.043	17.083
Korkuteli	15.600	6.472	22.072
Serik	13.150	3.370	16.520
Manavgat	13.297	7.569	20.866
Alanya	17.460	7.879	25.339
Gazipaşa	7.860	7.194	15.054
Akseki	563	235	798
Gündoğmuş	1.038	137	1.175
İbradı	240	105	345
Toplam Antalya	147.426	64.955	212.381

Tablo-3.1.’de Antalya ve ilçelerindeki faal, pasif ve toplam çiftçi sayıları verilmiştir. Toplam 212 bin 381 kişinin %69’u faal iken %31’i pasif durumda bulunmaktadır. İlçelerde en yoğun çiftçi sayısı Alanya’da bulunmaktadır. Doğal olarak en yoğun faal ve pasif çiftçi sayıları da Alanya ilçesinde bulunmaktadır.

Tablo-3.2. Antalya Tarımsal Büyüklüğünün Türkiye İçindeki Yeri.

Tarımsal Alanlar	%1,5	Büyükbaş Hayvan Sayısı	%1
Örtüaltı Tarım Alanları	%38	Küçükbaş Hayvan Sayısı	%2,4
Tarımsal İhracat Değeri	%3,5	Keçi Sayısı	%6,3
Bitkisel Üretim Değeri	%6,3	Kırmızı Et Üretimi	%0,6
Örtüaltı Sebze Üretimi	%51	Süt Üretimi	%0,9
Örtüaltı Domates Üretimi	%61	Su Ürünleri Yetiştiriciliği	%2
Örtüaltı Biber Üretimi	%60	Arı Kovanı Varlığı	%3,8
Örtüaltı Hıyar Üretimi	%40	ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı	%2,1
Örtüaltı Meyve Üretimi	%29	TZOB'a Kayıtlı Çiftçi Sayısı	%4,2
Toplam Meyve Üretimi	%8	Tarımsal Amaçlı Kooperatif Sayısı	%1,7
Turunçgil Üretimi	%12	Üretici Birliği Sayısı	%2,4
Örtüaltı Süs Bitkisi Üretimi	%38	Tarımsal İşl. SGK'ya Kayıtlı Çalışan Sayısı	%8,4
Örtüaltı Kesme Çiçek Üretimi	%45	Tarımsal İhracatçı Şirket Sayısı	%5,7
Mantar Üretimi	%46	Şirket Başına Tarım-Gıda İhracatı (\$) Türkiye	2.400.000
Hayvansal Üretim Değeri	%1,2	Şirket Başına Tarım Gıda İhracatı (\$) Antalya	1.527.000

KAYNAK: ATB ve ATAİ

Tablo-3.2'deki verilere göre örtüaltı sebze üretiminin %51'ni, domates üretiminin %61'ni ve biber üretiminin de %60'nı üreten Antalya, tarımsal ihracatın da %3.5'ni sağlamaktadır.

Hayvancılıkta keçi sayısı itibariyle %6.3 gibi yüksek bir oranla öne çıkmaktadır.

Dikkat çekici bir diğer konu ise tarımsal işletmelerde SGK'ya kayıtlı çalışan sayısının yüksekliğidir. Türkiye payı %8.4 olan Antalya tarım işletmelerinin nispi kayıtlılığı daha yüksektir.

Şirket başına tarım-gıda ihracatı konusu ise Antalya için oldukça düşük durumdadır. Yani Türkiye'de şirket başına ortalama 2.4 milyon \$'lık ihracata karşılık Antalya'da ancak 1.5 milyon \$ civarında ihracat olmuştur. Bu durum Antalya'daki tarım-gıda ihracatı yapan şirket sayısının oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Antalya tarımsal üretiminin ve ürünlerinin Türkiye'deki sıralama konumu ise Tablo-3.3'de verilmiştir. Ülke sıralamasındaki ilk 3 konuma sahip tarımsal ürünler ve üretim faaliyetleri bakımından birinci sırada yer alanlar genellikle ikinci ve üçüncü konuma sahip olanlardan fazladır. Doğal olarak örtüalan üretimi ve ürünleri konusunda genellikle birinci sırada bulunuyorken özellikle sebze tohumu ve fidesi ile bambus arı üretimi konusundaki birincilikleri de dikkat çekicidir. Diğer taraftan mantar, kesme çiçek ve bazı tıbbi ve aromatik bitkiler konusundaki birincilikleri de bulunmaktadır.

Tablo-3.3. Antalya Tarımsal Ürünlerinin Türkiye İçindeki Sıralaması.

Türkiye Birincileri	Türkiye İkincileri	Türkiye Üçüncüleri	Diğer Önemli Türler
Domates (ö.a.) %61,5	Keçi %6,3	Badem %6	Elma %10
Biber (ö.a.) %60	Muz %43	Çilek (ö.a.) %24	Limon %3
Hıyar (ö.a.) %40	Armut %11	Taze fasulye (ö.a.) %63	Zeytin %2,6
Patlıcan (ö.a.) %56	Yenidünya %19	Marul (ö.a.) %28	Mandarin %1,4
Mantar %46	Keçiboynuzu %49	Anason %14	Altıntop %2,4
Karanfil %48	Rezene %12	Lavanta %8	
Nar %25	Karpuz (ö.a. +bahçe) %13	Brokoli (bahçe) %10	
Avokado %78	Kavun (ö.a.) %27	Lavanta %8	
Portakal %31	Sakız Kabağı (ö.a.) %37	Aynalı Sazan %15	
Maviyemiş %35	Rezene %12		
Kuşkonmaz %52			
Susam %27			
Adaçayı %27			
Pepino %61 (ö.a. %87)			
Bakla (bahçe) %17			
Sebze Tohum Üretimi %70			
Sebze Fide Üretimi %40			
Bombus Arısı %100			

KAYNAK: ATB ve ATA K

Antalya'nın örtüaltı üretimdeki arazi varlığı ve üretim kapasitesi, ilçeler itibariyle Şekil-3.17'de verilmiştir. Buna göre Kumluca ilçesi, hem arazi varlığında hem de sebze üretim kapasitesinde tüm ilçeler içinde en büyük paya sahip bulunmaktadır.

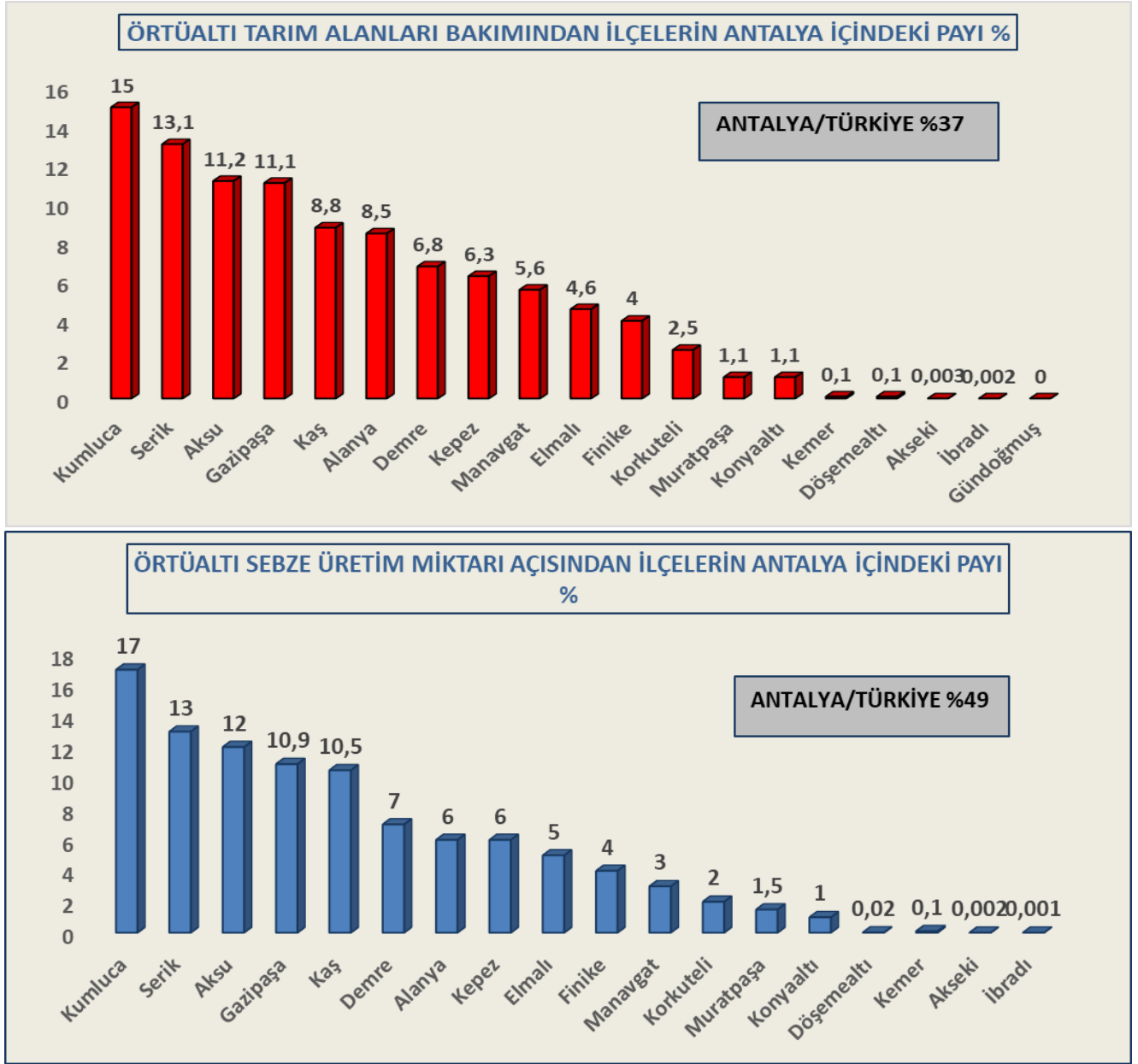
Örtüaltı sebze üretiminde Serik, Aksu ve Gazipaşa ilçeleri hem arazi varlığında hem de üretim kapasitesinde Kumluca ilçesinin ardından sırasıyla yer almaktadır.

Kemer, Döşemealtı, Akseki ve İbradı gibi ilçeler ise örtüaltı alan ve üretim varlığı itibariyle son sıralarda gelmektedir.

Kumluca, Serik, Aksu ve Gazipaşa ilçeleri örtüalan alan varlığında kentimizin %50'sini örtüaltı üretimin ise %53'nü oluşturmaktadır.

Antalya ilçelerinin örtüaltı üretim kapasitesi doğal olarak kıyı şeridinde toplanmıştır. Ancak son yıllarda özellikle üretim dönemini ve piyasada bulunma süresini uzatmak gibi amaçlarla yayla ilçelerinde ve Burdur ve Isparta illerinde de örtüaltı üretim yatırımları yapılmaktadır.

Şekil-3.17. Örtüaltı Arazi ve Üretim Dağılımı.

KAYNAK: ATB ve ATAİK

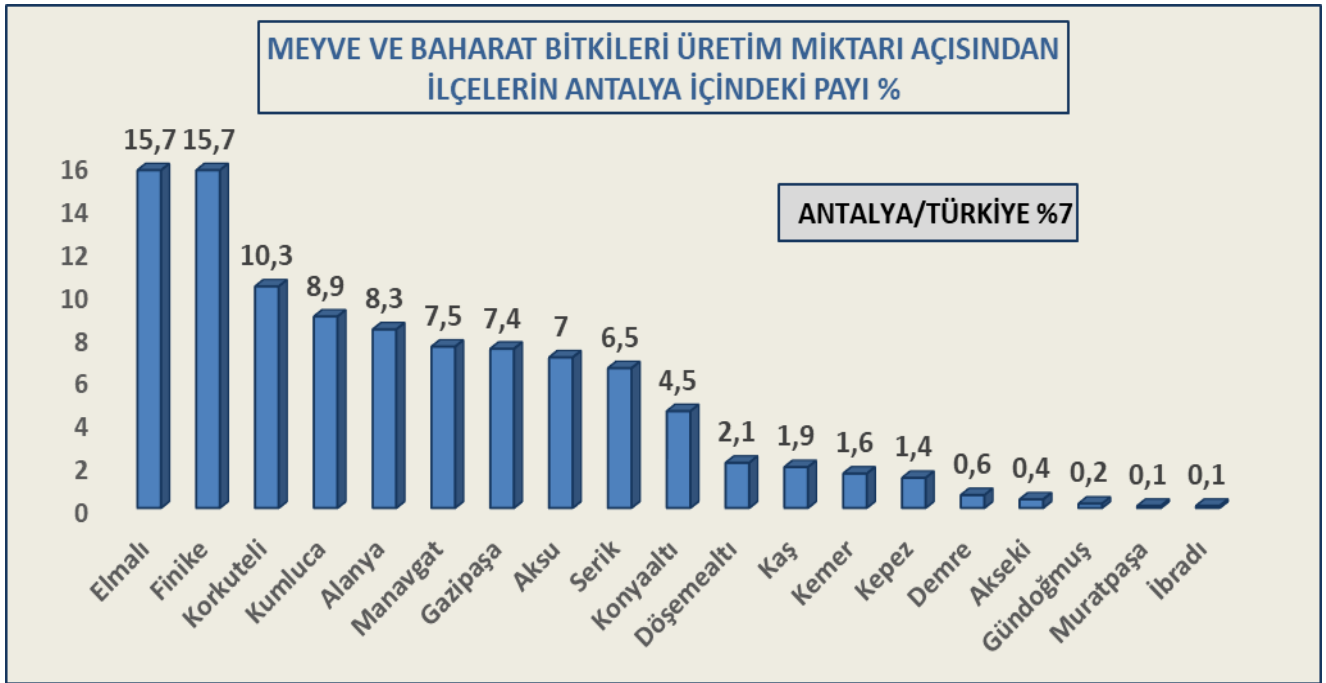
2024 yılı itibariyle Antalya örtüaltı varlığı Türkiye örtüaltı varlığının %41'i civarındadır. Aslında bu oran %50'lerden bu paya düşmüştür. Ancak buna rağmen örtüaltı üretim kapasitesi itibariyle Antalya, Türkiye'nin %49'unu oluşturmaktadır.

Antalya'nın bitkisel üretimde ikinci yoğunlaştığı alan meyvecilik üzerinedir. Özellikle klasikleşmiş narenciye ve muz üretiminin dışında son dönemlerde tropik ve sub-tropik ürünlerin üretimi de öne çıkmaktadır. Avokado üretimi bu yeni akımın başını çekmekte ve Türkiye üretiminde ilk sırada yer almaktadır.

Meyvecilik üretimi konusunda doğal olarak yayla ilçeleri başı çekmektedir. Özellikle Elmalı ve Korkuteli ilçeleri toplam meyve üretiminin yaklaşık üçte birini karşılamaktadır. Finike, Alanya ve Gazipaşa ilçeleri ise narenciye ve muz üretiminde ihtisaslaşmıştır.

Antalya meyve üretiminin %15.7'sini Elmalı ve Finike ilçeleri ayrı ayrı sağlarken Korkuteli ilçesi ise %10.3'nü sağlamaktadır. Böylece üç ilçe toplam meyve üretiminin %41.7'sini sağlamaktadırlar. Diğer ilçelerin toplam üretim içindeki payları %10'un altında Şekil-3.18'deki gibi seyretmektedir.

Şekil-3.18. Meyve Üretim ve Arazi Dağılımı

KAYNAK: ATB ve ATAİK

Türk tarımının dünyaya açılan penceresi konumundaki Antalya, sahip olduğu üretim kapasitesinin yanı sıra üretim çeşitliliği ve rekabet avantajları dolayısıyla da ülkemizin ayrıcalıklı illerinden biridir. Bu özelliğini derinleştirme politikalarına öncelik verme zorunluluğu bulunmaktadır. Aksi halde Antalya tarımının geleceğinde sadece iklim değişikliği krizi değil diğer insani ve idari yetersizliklerden kaynaklanan krizlerle mücadele etmek de gündeminde olacaktır. Bu tür bir riskten bahsetmenin kaynaklarından biri de tarım alanları varlığındaki eğilimlerdir.

Meyvecilik ve süs bitkileriyle ilgili tarım alanı varlığı, 2005 yılından itibaren tedrici bir artış yaşamıştır. Bunun en büyük kaynağı süs bitkileri ve tıbbi-aromatik bitkiler alanlarındaki yatırımlar olmuştur. Fakat özellikle 2016 yılından sonra bu yatırımlar da ciddi bir durgunluğa girmiştir. Halbuki dış ticarete en açık tarım ürünlerinin başında bu ürünler gelmektedir.

4. Antalya Ticaret Borsası

4.1. Kuruluş ve Tarihçe

Borsamız 30.Nisan.1302 tarihli Borsalar Nizamnamesine göre; geçici encümen azaları olan Ak Hüseyin Bey, Ahmet Muhtar Bey, Hacı Kadir Bey, Tacettin Bey, Hacı İstavri Bey ve Komiser Salih Zeki Bey idaresinde 23.06.1920 tarihinde kurulmuş, ilk toplantısını 02.07.1920 tarihinde yaparak çalışmalarına **ANTALYA TİCARET VE ZAHİRE BORSASI** olarak başlamıştır.

Hükümet caddesinde küçük bir binada çalışmalarına başlayan Borsaya ürününü getiren müstahsiller daha çok borsa çevresinde bulunan Ekşili Bahçe, Bir Kapılı Han ve Kışlahan'da ürününü bekletirler ve borsada müzayedeye çıkarırlardı. Müzayedeye çıkarılan ürünler simsarlar tarafından müstahsil ve tacirin hazır olduğu salonda açık ihale ile satılırdı.

Kuruluş tarihi itibarıyla ülkemizin en eski üçüncü borsası olan Antalya Ticaret Borsası; 1924 yılında 655 sayılı Kanuna, 25.Nisan.1944 tarihinde 4355 sayılı Kanuna, 08.Mart.1950 tarihinde 5590 sayılı Kanuna intibak olmuş ve **ANTALYA TİCARET BORSASI** unvanını almıştır. 24.Aralık.1981 tarihinde ise 2567 sayılı Kanuna intibak olmuştur.

Antalya Ticaret Borsası'nın kuruluş yılı olan **1920** yılında **6.260 TL** umumi gelire karşılık, **2.960 TL** umumi masraf tespit edilmiştir.

4.2. Mali Yapı ve Üye Sayısı

Borsa muhasebe kayıtları 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Kanunu ile Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'ne uygun olarak tutulmaktadır. Borsa'nın her türlü alacak ve haklarını izlemek ve bunların tahsil işlerini yürütmek, finansal birikimlerini en verimli şekilde değerlendirmek üzere çalışmalar titizlikle sürdürülmektedir.

Tablo-4.1. ATB Son 11 Yıllık Bütçe Eğilimi

ANTALYA TİCARET BORSASI SON 10 YIL MALİ YAPISI			
YIL	BÜTÇE (TL)	YIL	BÜTÇE (TL)
2011	2.250.000-TL	2018	2.940.000-TL
2012	2.250.000-TL	2019	4.000.000-TL
2013	2.475.000-TL	2020	5.500.000-TL
2014	2.475.000-TL	2021	6.000.000 -TL
2015	2.722.500-TL	2022	11.000.000 - TL
2016	2.800.000-TL	2023	40.000.000 - TL
2017	2.800.000-TL	2024	60.000.000 - TL

Gelir ve gider bütçesi borsanın yapısal kompozisyonunu ve gelir gider dengesi gözeterek denk bütçe esasına göre hazırlanmaktadır. Antalya Ticaret Borsası, **2024** yılı bütçesi **60 milyon TL** olarak gerçekleşmiş ve böylece bütçesini bir önceki yıla oranla yaklaşık 4 katına artırmıştır.

Kuruluşunda 45 üyesi bulunan borsanın üye sayısı 2024 yılı itibariyle 1268 aktif üyeye ulaşmıştır.

Tablo-4.2. ATB Son 11 Yıl Aktif Üye Sayısı Eğilimi

ANTALYA TİCARET BORSASI' SON 10 YIL AKTİF ÜYE SAYISI			
YIL	AKTİF ÜYE SAYISI	YIL	AKTİF ÜYE SAYISI
2011	914	2018	1075
2012	900	2019	1078
2013	999	2020	1200
2014	1051	2021	1209
2015	1024	2022	1223
2016	1040	2023	1268
2017	1085	2024	1348

4.3. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet

Borsaları protokolde Meclis Başkanı veya başkanın görevlendireceği bir meclis üyesi temsil eder. Borsanın hukuki temsilcisi Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Borsa adına düzenlenen taahhütname, sözleşme ve vekaletname gibi borsayı hukuken bağlayan belgeleri Yönetim Kurulu Başkanı veya başkan vekiliyle diğer birkaç üyenin birlikte imzalaması gerekir. Borsaların taşınmaz mal alması, satması, rehin, ifraz ve tevhid ettirmesi ve yapı yapması, ödünç para alması ve bağışta bulunabilmesi için meclislerinin kararı gereklidir.

4.4. Yayın Faaliyetleri

Borsada işlem gören maddeler günlük, haftalık, aylık, yıllık bültenler vasıtasıyla diğer borsalar ve ilgili kuruluşlara gönderilmekte ve internet sayfasında yayımlanmaktadır. Ayrıca diğer kişi ve kuruluşlarca yayımlanan Kanun-Tüzük, Yönetmelikler üyelerimize bildirilmekte ve üyelerimizin istekleri doğrultusunda kendilerine müşavirlik hizmetleri verilmektedir. İki aylık sürelerle yayınladığımız Borsanomi Dergisi çevrimiçi olarak internet sayfamızdan kamuoyuna dağıtılmaktadır. Borsamız faaliyetleri, yazılı-görsel-işitsel medya ile internet medyası ve sosyal medyada aracılığıyla üyeler, kamuoyu ve ilgilileriyle paylaşılmaktadır.

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 59 / 64

4.5. Borsa Tescilleri

T.C. Ticaret Bakanlığı'nın onayı ile borsalarda işlem gören maddeler "Ticaret Borsalarına kote edilen maddeler" olarak 241 ürün borsalarda işlem görmektedir. Borsalara dahil maddelerin en az miktarları üzerinde yapılan alım-satım işlemlerinin borsalarda tescili zorunludur.

Antalya Ticaret Borsası yasadan kaynaklanan bu görevlerini yerine getirirken tarım ve hayvancılık sektörlerinde üretici, tacir ve tüketicilerin hak ve menfaatlerini korumakta, haksız rekabetin önlenmesini sağlamakta ve vergi ziyanın önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır.

Bir maddenin borsaya dahil edilebilmesi için aranan özellikleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

- O yörede ürünün önemli miktarda üretilmesi veya ithalat-ihracatının yapılması,
- Standartlarının veya tiplerinin tespit edilmiş olması veya numune ile temsil edilebilmesi,
- Stoklamaya elverişli olması ve çabuk bozulan mallardan olmaması,
- Alınıp satılabilecek asgari miktarının günün şartlarına göre belirlenmiş olması,
- Borsa meclisinin; o maddeyle ilgili tescil kararı olması, Ticaret Bakanlığınca onaylanması,

4.6. Borsa Kotasyonuna Dahil Maddeler

Antalya Ticaret Borsası'nın kotasyonuna dahil maddeler ana gruplar itibariyle; hububat, hububat mamulleri, bakliyat, yağlı tohumlar, küspeler, bitkisel yağlar, bitkisel gıda maddeleri, hayvansal gıda maddeleri, kuru ve yaş meyveler, su ürünleri, orman mahsulleri, tekstil hammaddeleri, kasaplık canlı hayvanlar de ham derilerden oluşmaktadır.

Antalya Ticaret Borsası, kendi kapsama alanında anlamlı yoğunlaşmaya sahip ana grupları, gerekli prosedürleri yerine getirerek, kotasyonuna dahil etmiştir. Diğer taraftan bu türden kotasyon listeleri statik yapıya değildir. Bölgenin ve sektörün zaman içerisindeki gelişimine paralel olarak bu listelerde değişimler veya güncelleştirmeler yapılabilmektedir. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı'nın 02/12/1988 tarih ve 1988/789 sayılı onayıyla 01/03/1989 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan borsa kotasyonuna dahil maddeler güncelleştirilmiş haliyle Tablo-4.3'te verilmektedir:

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 60 / 64

Tablo-4.3. ATB Kapsamındaki Maddeleri Gösterir Kotasyon Cetveli

Antalya Ticaret Borsası Kapsamındaki Maddeleri Gösterir Kotasyon Cetveli			
Maddenin Adı	En Az Miktar	Maddenin Adı	En Az Miktar
I)HUBUBAT		VII) ÇEŞİTLİ GIDA MADDELERİ	
Arpa	100 Kg	A)Bitkisel Gıda Maddeleri	
Buğday	100 Kg	Tahin	100 Kg
Çavdar	100 Kg	Kanola	500 Kg
Çeltik	100 Kg	Pekmez (üzüm-harnup)	150 Kg
Mısır	100 Kg	Patates	200 Kg
Pirinç	100 Kg	Sarımsak	200 Kg
Yulaf	100 Kg	Kabak	200 Kg
II) HUBUBAT MAMULLERİ		Mantar	500 Kg
Buğday Kepeği	100 Kg	B) Hayvansal Gıda Maddeleri	
Buğday Unu	144 Kg	Büyük Baş Hayvan Etleri	25 Kg
Bulgur	100 Kg	Küçük Baş Hayvan Etleri	16 Kg
III) BAKLİYAT		Peynir	16 Kg
Burçak	100 Kg	Bal	100 Kg
Kuru Börülce	100 Kg	Yumurta	500 Adet
Kuru Fasulye	100 Kg	Sade yağ	85 Kg
Mercimek	100 Kg	Tere yağ	85 Kg
Nohut	100 Kg	Canlı Tavuk ve Piliç	250 Adet
IV) YAĞLI TOHURLAR		Tavuk ve Piliç Eti	50 kg
Anason	100 Kg	Peynir (Beyaz-Tulum-Kaşar)	100 Kg
Ay Çiçeği	100 Kg	Yoğurt	100 Kg
Pamuk Çekirdeği (Çiğit)	500 Kg	Hindi Eti	100 Kg
Soya Fasulyesi	200 Kg	VIII) KURU VE YAŞ MEYVELER	
Susam	100 Kg	A) Kuru Meyveler	
Yer Fıstığı	100 Kg	Keçi Boynuzu (Harnup)	100 Kg
V) KÜSPELER		B) Yaş Meyveler	
Soya Küspesi	500 Kg	Altıntop	500 Kg
Pamuk Çekirdeği Küspesi	500 Kg	Limon	500 Kg
Ay Çiçeği Küspesi	500 Kg	Mandarin	500 Kg
VI) NEBATİ YEMEKLİK YAĞLAR		Portakal	500 Kg
Ay Çiçeği Yağı	50 Kg	Nar	500 Kg
Pamuk Yağı	50 Kg	XII) SU ÜRÜNLERİ	
Soya Yağı	50 Kg	Balık (Deniz ve Çiftlik)	50 Kg
Zeytin Yağı	50 Kg	Kerevit	50 Kg
Nebati Margarınler	50 Kg	Ceviz	100 Kg
IX) TEKSTİL HAMMADDELERİ		XIII) ORMAN MAHSULLERİ	
İpek Kozası	5 Kg	Defne Yaprağı	500 Kg
Pamuk (Mahlıç)	50 Kg	Kekik (Kekik Otu)	300 Kg
Çekirdekli Pamuk (Kütlü)	100 Kg	Adaçayı	300 Kg
Pamuk İpliği	500 Kg	İhlamur	50 Kg
Yapağı	25 Kg	Kavak	1000 Kg
X) KASAPLIK CANLI HAYVANLAR		XI) HAM DERİLER	
A) Büyük Baş Canlı Hayvanlar	50 Kg	Büyük Baş Hayvan Derileri	50 Adet
B) Küçükbaş Canlı Hayvanlar	15 Kg	Küçük Baş Hayvan Derileri	3 Adet

4.7. Borsanın İşlem Hacmi

Borsanın 2022-2023 yılları arasındaki işlem hacimleri ve yıllık gelişmeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo-4.4. ATB Tescil ve İşlem Hacmi Cetveli

MADDELER	2023 YILI		2024 YILI	
	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)
HUBUBAT	291.003.799,43	1.373.226.881,41	255.255.692,26	1.626.357.963,42
HUBUBAT MAMÜLLERİ	2.469.631,30	15.371.132,68	5.435.254,26	39.839.264,41
BAKLİYAT	27.226.563,20	61.399.631,11	1.912.845,00	67.316.255,70
YAĞLI TOHUMLAR	2.066.676,23	239.435.405,15	1.687.721,96	216.628.282,81
BİTKİSEL YAĞLAR	953.786,17	106.497.825,87	142.914,28	31.241.829,23
KÜSPELER	2.204.211,16	15.650.748,14	3.386.471,50	35.489.191,62
HAYVANSAL YAĞLAR	1.692.990,18	299.903.731,81	1.908.728,53	530.444.255,18
YAŞ SEBZELER	420.647.319,06	4.082.225.757,63	446.518.252,33	5.876.041.490,31
HAYVANSAL GIDA MADDELERİ	191.916.220,17	3.815.754.958,88	218.761.119,53	6.068.629.874,66
KURU MEYVELER	6.599.851,45	226.771.081,49	1.711.186,92	156.910.118,20
YAŞ MEYVELER	344.872.170,64	4.326.729.125,47	412.399.402,91	6.904.251.411,28
ORMAN MAHSULLERİ	31.903.005,44	286.668.985,06	18.649.514,58	253.948.903,45
TEKSTİL HAMMADDELERİ	33.424.600,00	451.145.700,72	1.965.619,00	239.866.183,48
KASAPLIK CANLI HAYVAN VE ET MAMULLERİ	22.024,00	384.063.902,43	15.933,00	723.499.963,63
BÜYÜKBAŞ HAYVAN	5.748.594,36	1.173.661.537,29	6.604.722,44	2.218.818.603,81
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN	1.028.538,97	217.090.505,74	1.297.250,30	534.314.656,30
KANATLI HAYVAN ETLERİ	838.457,86	42.073.173,28	941.117,42	79.263.209,30
SU ÜRÜNLERİ	673.815,00	59.107.509,54	837.224,50	133.485.659,39
ÇEŞİTLİ MADDELER	269.524.785,43	553.378.358,61	261.320.895,90	827.008.285,67
ET MAMÜLLERİ			37.634,00	12.514.536,57
MEYVE ÇEKİRDEKLERİ	335.236,00	41.201.770,00	320.178,00	36.425.478,31
KASAPLIK HAM DERİLER	720.632,44	18.702.900,30	775.693,55	20.374.784,08
TOPLAM	1.635.872.908,49	17.790.060.622,61	1.641.885.372,17	26.632.670.200,81

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 62 / 64

2024 yılında ATB işlem hacmi, miktarda %2, tutarda ise %67 artış göstermiştir. Hacim derinliği ve Türkiye gündemi bakımından yaş meyve ve yaş sebze işlemleri de dikkat çekicidir. 2024 yılında yaş meyvede işlem hacmi miktarda %-10 azalırken tutarda ise %66 artış göstermiştir. Yaş sebzede ise miktarda %5 ve tutarda ise %83'lük artışlar yaşanmıştır.

4.8. 2024 Yılı Ana Faaliyetleri

2024 yılında Antalya Ticaret Borsası, tarımsal piyasa yapısının güçlendirilmesi, üretim ve ticaretin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve Antalya tarımının ulusal ve uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması amacıyla çok yönlü faaliyetler yürütmüştür.

Bu kapsamda, Borsamız tarafından hazırlanan **Antalya Yaş Meyve Sebze Endeksi** ve **Antalya Domates Endeksi** aylık olarak kamuoyu ile paylaşılmış; fiyat ve miktar hareketleri düzenli olarak izlenerek piyasa şeffaflığına katkı sağlanmıştır. Endeks çalışmaları, üretici ve tüccarların karar alma süreçlerine veri temelli destek sunmuştur.

Tarımsal üretimde verimliliğin artırılması ve iklim değişikliğine uyum amacıyla **Antalya Buğdayını Arıyor Projesi**, yerli nohut çeşitlerinin geliştirilmesine yönelik **Ar-Ge çalışmaları** ve **Tarımsal Karbon Ayak İzi Yazılımı** gibi projeler hayata geçirilmiştir. Bu projeler, sürdürülebilir tarım politikalarının sahaya yansıtılmasını hedeflemiştir.

İhracatın geliştirilmesi amacıyla yürütülen **UR-GE projeleri** kapsamında üyelerimizin katılımıyla Avrupa ülkelerine yönelik ticaret heyetleri düzenlenmiş, uluslararası B2B görüşmeler gerçekleştirilmiş ve yeni pazarlara erişim sağlanmıştır.

Yöresel ürünlerin tanıtımı ve markalaşması doğrultusunda **13. YÖREX Yöresel Ürünler Fuarı** düzenlenmiş; coğrafi işaretli ürünlerin tanıtımıyla bölgesel kalkınmaya katkı sağlanmıştır.

Antalya Ticaret Borsası, 2024 yılında TOBB, bakanlıklar, yerel yönetimler ve sektör paydaşlarıyla yürüttüğü iş birlikleriyle tarım sektörünün sorun ve çözüm önerilerini karar alıcı mercilere taşıyarak; sektörün kurumsal temsil gücünü artırmıştır.

2024 faaliyetlerimizi kamuoyu ile paylaşmak üzere hazırladığımız 120'nin üzerinde haber bültenimiz, 12.079 haber yazılı ve görsel basında yayınlanarak milyonlarca kişiye ulaştırdık.

5. 2025 Yılı Hedefleri ve Planları

2023 yılını sürdürülebilirlik yılı olarak ilan edip bu temaya yönelik faaliyetler gerçekleştiren borsamız, 2024 yılında da aynı temayı gündeminde tutmuş ve faaliyetlerini bu temaya odaklamıştır.

2025 yılında özellikle iklim değişikliği, tarımsal kuraklık, çevre ve doğa koruma odaklı faaliyetlere odaklanmayı planlamaktadır. Bu kapsamda su yönetimi konularına özel önem vermeye odaklanacaktır.

2025 yılında da sürdürülebilir tarım başta olmak üzere üretim, tedarik ve ticaret konuları özel önem taşıyacak ve faaliyetlerimiz bu kapsama yoğunlaşacaktır.

2025 yılının borsamız bakımından önemli bir konusu da sektörümüzün temel sorunları ve çözümlerine yönelik talepleri olacaktır. Bu kapsamda başta üyelerimiz olmak üzere ilçelerimizin tarımsal faaliyetlerle ilgili sorunları ve talepleri; özgünleri dikkate alınarak ve sahadan elde ettiğimiz belirgin verilere dayalı olarak belirlenecektir. Bu tespitler, konuların uzmanları ile tartışılarak karar vericilere öneriler ve talepler olarak iletilecek ve süreç takip edilecektir. Dolayısıyla 2025 yılında da ilçelerimizde faaliyetlerimiz devam edecektir.

Antalya Ticaret Borsası, 2024 yılında Türkiye ve sektör ortalamaları üzerinde bir performans göstermiştir. Bunun sonucunda tescil işlemlerinde miktarda %0.4'lük bir artışa karşılık tutarda %50'lik bir artış yaşanmıştır. Borsamız bütçesi ise %50'lik bir artış göstermiştir. Bu performansa rağmen sektörümüz 2024 yılında maliyetler bakımında aşırı zorlanmıştır. Özellikle enflasyon artış hızından daha düşük kalan döviz fiyatı ihracatçı kesimlerimize ilave zorluk yaratmıştır

Ekonomik zorluklarını 2025 yılında tekrar yaşamama hedefine ve dileğine sahip bulunmaktayız.

Yaşadığımız zorlukların sebepleri salt dış kaynaklı olmamış, onun etkilerini artıran kendi darboğazlarımız da bu olumsuzluklarda ciddi etkili olmuştur. Keza dış ticaretimiz de ciddi bir artış ivmelenmesi başarılammıştır.

2025 yılı hem küresel ölçekte hem de ülkemiz ve kentimiz için sıra dışı bir yıl olacaktır. ABD'nin yeni yönetiminin alacağı uluslararası tedbirler, küresel ticarete bariyer oluşturacak nitelikte olabilecektir. Dolayısıyla risk iştahının azaldığı, ticaretin zorlandığı ve ekonomilerin ivme kaybettiği bir yıl bizleri beklemektedir. Tüm bu öngörülere rağmen Antalya'nın turizm, ticaret ve tarımsal gücü, bizleri ortalama üzerinde bir performans göstermeye yönlendirmektedir. Bunun gerçekleşmesinin önemli dayanaklarından biri enflasyon-döviz fiyatı dengesinin sağlanmasıdır.

	ANTALYA TİCARET BORSASI 2024 YILI EKONOMİK RAPORU		30/09/2025
			Ver:1.0 64 / 64

2025 yılında da giderek artan bir yoğunlukta çalışma ve iş geliştirme grupları organizasyonunu geliştirmeye devam edeceğiz. Böylece ekip çalışması alışkanlığını Borsa faaliyetleri geneline yaymaya çalışmaya devam edeceğiz.

Tarım ve tarımsal ticarete standardizasyon, organizasyon ve planlama çalışmalarının projelendirilmesi önemini koruyacaktır.

Tarım ve tarımsal ticaretin en yoğun sektörlerini oluşturan yaş meyve ve sebze, hububat, örtü altı üretim, süs bitkileri üretimi ve mantar üretimi sektörleriyle ilgili sorunları tespit etme ve çözüm önerileri hazırlama planları öncelikli konular olacaktır.

2025 yılında da bu anlayış ve görev şevki ile faaliyetlerimizi sürdüreceğiz.

6.Sonuç ve Değerlendirme

Borsamız faaliyetleri arasında bulunan 2024 yılı ekonomik raporu; gerek dünyadaki ve ülkemizdeki ekonomik gerçekleştirmelerden eğilimler sunmaya gerek Antalya'mızın yaşadığı ekonomik gerçekleştirmelerle ilgili eğilimler sunmaya odaklanmıştır.

Bu rapor açısından ana konu ise doğal olarak tarım sektöründeki üretim-tedarik-ticaret gerçekleştirmeleridir. Raporun tarım sektörü yoğun olmasının yanı sıra tarımsal faaliyetleri doğrudan ve dolaylı ilgilendiren ekonomik gerçekleştirmelere de yer verilmiştir.

Bu Raporda, 2024 yılı ekonomik gelişmeleri, bahsedilen kapsamda ve bir zaman serisi algılayışı ile değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapılan tespit ve değerlendirmelerin borsamız faaliyetlerine yansımaları sayısal olarak farklı boyutlarda ve detayda gösterilmeye çalışılmıştır.

2024 yılı genel olarak borsamız faaliyetleri bakımından 2023 yılına göre daha az hareketli, zorlu uluslararası ilişkiler ve daralan uluslararası ticaret koşulları altında geçmiştir. Bu dönemde yoğunlaştığımız ana konu, gittikçe artan zorlu koşullara karşı direncimizi artırmak üzerine kurgulanmıştır.

2024 yılı ekonomik faaliyetlerinin ve performansının kentimiz açısından genel olarak ve tarım sektörü olarak ülke ortalamasının üzerinde gerçekleşmiş olmasının en önemli bazı nedenleri; iklim koşullarının uygunluğu, enflasyon-döviz fiyatı nispi uyumu, dış talep debisinin uygunluğu ve tarımsal girdi fiyatları artışının tarım ürünleri üreticileri fiyatlarıyla uyumlu olması sayılabilir.

Bu nispi iyileşmenin 2025 yılında da devam etmesi için kentimizin ve sektörümüzün var gücüyle çalışacağını düşünmekteyiz.